

A közbülső években a zsidó vallású, nem zsidó középiskolákba járó tanulók aránya átlagosan 25 százalék körül volt.³¹³

A történelmi események és a demográfiai változások miatt a 20-as, 30-as években az elemi iskolák száma folyamatosan nőtt, a zsidó iskoláké csökkent. A kisebb zsidó közösségek nem tudták a mind korszerűbb követelményeknek megfelelő iskolákat fenntartani.

A gazdasági élet egyre több területéről kiszoruló zsidók kevesebbet tudtak áldozni felekezeti iskoláik fenntartására. A fővárosban sokkal jobb volt a helyzet, mint a vidéki hitközségekben. Ennek egyik oka az volt, hogy a zsidóság nagy lélekszáma (a teljes zsidóságnak mintegy fele) Budapesten élt.

A budapesti középiskolások átlagjegyei a főbb tantárgyakból vallás és az iskolák felekezeti jellege szerint (1870–1930): „Az állami gimnáziumokban a kitűnőségi rangsor élén a legtöbb tárgyból a zsidók álltak – az evangélikusok előtt, akik viszont a reformátusokat, ők pedig a katolikus diáknépeséget előzték meg rendre, bár mindig csak kevéssel. A torna és a magaviselet státusa azonban kivétel ez alól a szabály alól. Testnevelésből a zsidók teljesítettek messze a leggyengébben, még a többi csoport között nincs szignifikáns eltérés. A magaviseleti jegyek szórása csekély, s egyetlen csoport sem tűnik ki sajátosan az átlagból.”³¹⁴

„A felekezeti gimnáziumokban ezzel szemben a kitűnőségi rangsor távolról sem ilyen egyértelmű. Tendenciálisan a jó tanulás inkább a többségi felekezet diákságának privilégiuma, tehát azoké, akik „saját” intézménybe jártak...

A zsidók egyedül német átlagukkal jeleskednek minden iskolatípusban. A torna- és magaviseletjegyek azonban itt is kivételt képeznek. A zsidó vallású tanulók testnevelés és magatartás jegyei gyengébbek a többiekénél.”

„A fasizálódás éveiben (már 1935-től 1944-ig) sok helyütt kimutatható a zsidók átlagos tornajegyeinek további romlása, valóságos zuhanása, igaz, hogy ez ekkoriban az állami középiskolákban éppúgy megfigyelhető, mint a többiben. Ezt a jelenséget

³¹³ FELKAI, 1998, 109. p.

³¹⁴ KARÁDY, 2000, 187–188. p.

nemigen lehet mással magyarázni, mint a gyakran leszerelt katonatisztekől rekrutált testnevelő tanárok sajátos fasisztoid orientációjával.”³¹⁵

„Az egyetemi numerus clausus, amely 1938-as megszigorítása után helyileg egyre inkább numerus nullus lett ... a zsidó érettségizetteket befogadó külföldi egyetemek bezárulása is, sok érintett gimnazistát elbátortalaníthatott hosszabb középiskolai tanulmányok folytatásától.”³¹⁶

1938 után a zsidó középiskolai kereslet zuhanásszerűen csökkent.

„Még 1941-ben is a zsidó fiúk egyötöde járt középiskolába, tehát közel kétszer annyian, mint keresztény kortársaik, és a 18 évesek között majdnem ugyanolyan egyötödös arányban érettségiztek, vagyis több mint háromszor gyakrabban, mint a keresztények.”

„1914-ben a zsidó tanítók 43 százaléka nem zsidó iskolákban tanított, de ez az arány 1930-ra már 32 százalékra zsugorodott.”³¹⁷

„1900-ban az egész országban, a nyilvános iskolákban 1227 fő aktív zsidó tanító mellett 932 fő „Talmud-oktató” és 989 fő egyéb zsidó „korrepetítort és nevelőt” találni a népszámlálás szerint.”³¹⁸

1928-tól változás állt be az iskolák finanszírozásában. A gazdasági válság következtében tönkrementek az iskolát működtető alapítványok, így a teljes fenntartást ettől az évtől a hitközség vállalta magára. A numerus clausus, majd a későbbi korlátozások a Zsidó Gimnázium irányába terelték a diákokat. A tantestület is egyre több neves, korábban egyetemi katedrán tanító tudóssal gazdagodott, akik nem taníthatnak tovább egyetemeken. A tanítás színvonala egyre emelkedett, hiszen kitűnő tanárok olyan diákokat tanítottak, akik érezték, hogy életük egyetlen maradandó értéke a megszerzett tudás.

Az iskolák, igazodva az egyre szűkülő elhelyezkedési lehetőségekhez az értelmiségi pályákon, valamint élve az 1938-as szakképzési törvénnyel, *1939-ben* (a

³¹⁵ KARÁDY, 2000, 189. p. 38. aljegyzet.

³¹⁶ KARÁDY, 2000, 234. p.

³¹⁷ KARÁDY, 2000, 237. p.

³¹⁸ KARÁDY, 2000, 237–238. p.

magyarországi zsidó iskolázás történetében először) *ipari középiskolákat* nyitottak. A fiúk gépészeti szakmákat, a lányok szabás-varrást tanultak. Az első zsidótörvény bevezetése után, 1938 őszén nyitotta meg szakiskoláját az *ORT* szervezet (a szervezet működése 1880-ban Oroszországban kezdődött) is a hitközség és a *JOINT* támogatásával.

Ezek az iskolák Magyarországon 1949-ig (1944. évi megszakítással) működtek. Magyarul az *ORT* (*Obschestvo Remeslenovo i Zemledelcheskovo Trouda*) rövidítés nyomán az „*Országos Továbbképző Bizottság*” nevet adták a szervezetnek. Az Erzsébet körút 32. szám alatt működő szakiskola az 1939–48 közötti évtizedben több mint 2000 szakképzett főnek adott szakmunkás oklevelet. 1944-től egyre mostohább lett az iskolák sorsa. A gimnáziumok lassan elvesztették épületüket és a polgári iskoláknál működtek albérletben. Sok tanárt és felsőbb osztályos diákot hívtak be munkaszolgálatra, az iskolába járás is egyre nehezebb lett.

Ebben az időszakban a zsidó gimnáziumok az alábbi városokban voltak.³¹⁹

Székhely	Az alapítás éve	Fiú/leány	Felekezet
Budapest	1919	fiú- és leány	kongresszusi
Nagyvárad	1920	fiú	kongresszusi
Kolozsvár	1920	fiú- és leány	
Debrecen	1921	fiú	status quo ante
Munkács	1924	koeducált	
Nagyvárad	1928	fiú- és leány	orthodox
Ungvár	1934	koeducált	

14.sz. táblázat: Zsidó gimnáziumok az 1919-1934. közötti időszakban

Az elcsatolt területeken létesült gimnáziumok az 1940-es bécsi döntés következtében 1940–45 között magyar fennhatóság alatt, a magyar jogszabályoknak megfelelően folytatták a tevékenységüket. Érdekes ellentmondás, hogy a gimnáziumok fénykora éppen a hazai zsidóság anyagi majd egzisztenciális összeomlásának időszakára esett.

³¹⁹ FELKAI, 1998, 104–105. p.

Az antiszemitizmus terjedésével megalkották az első zsidótörvényt, amely az értelmiségi pályákon 20%-ban korlátozta a zsidó felekezethez tartozók arányát, az 1939-ben hatályba lépett második zsidótörvény ezt 6%-ra csökkentette és kizárta a zsidókat a köztisztviselői pályákról. A zsidókat faji alapon, a nürnbergi törvények szerint határozta meg.

A harmadik zsidótörvény, amely a zsidók és nem-zsidó vallásúak házasságát megtiltotta, 1941-ben jelent meg. Ez a törvény a zsidóságnak a társadalomból való teljes kirekesztését jelentette.

A magyar zsidóság végül 1944. március 19-e, a német megszállás után vált végleg törvényen kívülé. Gettókba költöztették és augusztusig deportálták a vidéki zsidóság egészét. Megrendítő történetek szólnak nem csupán a gyermekeket „sorstalanná” tévő kegyetlen világról, de a szeretet pedagógiájával a halál közelében is reményt sugalló emberi közösségekről. *Stern/Simon József* emberi példájáról is olvashatunk egy különleges kis könyvecskében, amely emlékeket, leveleket és dokumentumokat is tartalmaz.³²⁰

Az elemi iskola 1940 októberében átalakul hatosztályos „*Zsidó Polgári Iskolá*”-vá, amelynek igazgatója Stern József (aki túlélte a deportálást és Simon József néven a budapesti Radnóti Gimnázium alapítójaként tartjuk számon).*

4.23. Ellenállás és gyermekmentés

Az informális nevelés világába tartozik a cionista ifjúsági szervezetek antifasiszta küzdelme egyfelől, másfelől a nem zsidó szervezetek, személyek mentőakciója. Ebből kiemelkedik *Sztehlo Gábor* (1909–1974) evangélikus lelkész, aki a holokauszt időszakában mintegy 2000 ember életét mentette meg. Az embereket vallási és társadalmi hovatartozásuktól függetlenül védelmezte és segítette. Ezért a

³²⁰ MARK Elemér (Szerk.): A Marosvásárhelyi zsidó polgári negyedik osztályának emlékkönyve 1943-44. tanévre. Marosvásárhely. 2013. In.: TRENCSENYI László: Egy osztálynyi történelem – Marosvásárhely 1939–1944. (145-146. p.)

* **E korszak értékei közül az alábbi értékeket szeretném kiemelni:** a közösség összetartóerejének a fontossága, a közösség tagjainak segítése.

jeruzsálemi Yad Vashem Intézettől 1972-ben kitüntetést kapott. Életútjáról és gyermekmentő tevékenységéről könyvek, filmek és színházi előadás is tanúskodik.³²¹

„...Ezek között az utóbb hozzánk került zsidó gyermekek között volt olyan, akinek a szeme láttára lőtték agyon apját vagy anyját, volt, aki maga is életveszélyes helyzeteket élt át (pl. társaival a Dunába lőtték és sikerült kiúsznia), mindezt természetesen nem feledhették.”³²²

Sztehlo nevéhez fűződik az 1945-ben a Hárshegyen létrejövő *Pax Gyermekintézet*, és benne a *Gaudiopolis Gyermekköztársaság*.

Horváth Ádám rendező, a testvérével együtt három éven keresztül a gyermekotthon lakója volt, ahol a *Gaudiopolis Gyermekköztársaságban* a „*kultuszminiszteri*” feladatot bízták rá színházi előadást és kórust szervezett, valamint fejtörő játékokat talált ki a társainak.³²³

Úgy gondoltam, hogy az értekezésemben az *Ariadne-csoport* tevékenységéről is ezen fejezetben szükséges szólnom. E csoport 2000-ben alakult és a keretei között első

³²¹ Ezekből a következőket szeretném kiemelni: KOREN Emil: *Sztehlo Gábor élete és szolgálata*. Az Országos Evangélikus Múzeum kiadása. Budapest.1994.; MIKLYA Luzsányi Mónika: *Frontvonal-Sztehlo Gábor élete*. Budapest. Harmat Kiadó. 2003.;

SZÁNTÓ Erika és SCHULZE Éva. *A gyermekmentő*. 1984. MTV. dokumentumfilm.; Szántó Erika és Schulze Éva. *Gaudiopolis*. 1989. Játékfilm.; *Gaudiopolis - az öröm városa*. Weöres Sándor Színház – Stúdió. 2009. december 10. Egyetemünk volt hallgatójának, Főző Péternek az Áldott emlékü édesapja is *Sztehlo-gyermek* volt. Főző Péter írásából tudhatjuk, hogy minden év május utolsó hétvégéjén volt a PAX-os gyerekek találkozója. Édesapjától hallotta, hogy a fiúk és a lányok külön laktak, még a fiúk asztalosmunkát is végeztek, a lányok a házi munkában segítettek a nevelőiknek. A gyermekeknek az angol nyelv tanulására is volt lehetőségük. FŐZŐ, 2009, 42-43. p. In.: *Sztehlo Gábor emlékezete*. Szerk.: Füzéki Bálint. *Sztehlo Gábor Gyermek- és Ifjúságsegítő Alapítvány*. 2009.

³²² MERÉNYI, 1993, 30. p.

³²³TRENCSENYI, 2013, 103. p. In.: *Horváth Ádám rendező interjújából 80. születésnapja alkalmából a Klubrádióban*. 2010. június. (A riporter: Kun Zsuzsa). Megjegyezném, hogy *Makai Ádám* visszaemlékezésében arról írt, hogy *Horváth Ádám* ellenében a testvére lett kultuszminiszternek megválasztva. (Makai, 2009, 18. p. In.: *Sztehlo Gábor emlékezete*. Szerk.: Füzéki Bálint. Budapest. *Sztehlo Gábor Gyermek- és Ifjúságsegítő Alapítvány*. 2009.)

Sztehlo-gyerekek, akik később híresek lettek: **Sárközi Mátyás** író (inforádió London) **Keveházi László** evangélikus lelkész, egyháztörténész, **Orbán Ottó** költő, **Oláh György** Nobel díjas vegyész, **Wiener Pál** pszichológus, pszichiáter professzor, **Vermes Gábor** történész, **Szilágyi János** újságíró, médiaszereplő, **Szőke György** irodalomtudós, **Jancsó Béla** grafikus, filmrendező, **Makai Péter** operaházi díszlettervező, **Rácz András** festőművész, **Frenkl Róbert** orvos, egyetemi tanár, országos egyházi vezető.

In.: http://okofilmklub.hu/ai1ec_event/gaudiopolis-a-gyermekkoztarsasag/?instance_id

generációs túlélők és megmentők találkozhattak havonta egy alkalommal. A csoport 2004 - 2006 év folyamán készült interjúorozatának az összefűzéséből könyv készült, amelyből azt is megtudhatjuk, hogy a csoport tagjai között *Sztehlo-gyerekek* is voltak. Áldott emléké László Klára, egyetemünk elismert oktatója e csoport alapító tagja volt.

A hasonló körülmények ellenére minden gyerekháznak megvan a saját története, melyeket a mozgalmi tagok és a gyerekek vallomásai élethűen érzékeltetnek.”³²⁴

„A törődés és az oktatás ellenére a gyerekek nehezen viselték sorsukat a gyermekházakban. Az életkörülmények az ideiglenesség érzetét keltették, nagy volt a zsúfoltság, az étel elegendő, de egyhangú volt, és leginkább a szülők hiánya volt érezhető. A foglalkozások egy kicsit kárpótolták őket gyermekkoruk elvesztéséért, és egy pillanatra enyhítették az anyjuk, apjuk, testvéreik után érzett vágyakozásukat és félelmeiket. A nyilaskeresztesek bántalmazásaival szemben a gyerekotthonok létét három tényező biztosította: először is maguk a ház gondozói.

Az a képesség, hogy kritikus helyzetekben helytálljanak, létfontosságú szerepet játszott. A második tényező a Nemzetközi Vöröskereszt központi irodája volt, amely *Komoly Ottó* vezetésével napi kapcsolatot tartott fent minden egyes házzal. A semleges követek közbenjárásának segítségével, Komoly Ottó többször elérte a magyar hatóságoknál, hogy az otthonokat ne költöztessék be a gettóba és a házakra támadó nyilaskereszteseket is többször elhárította. A harmadik, és a felszabadulás előtti utolsó hetek egyetlen hatékony tényezője, az otthonok fizikai védelme volt. Az őrzőszolgálatot az ifjúsági mozgalom tagjai látták el, akik nyilaskeresztes, vagy egyéb katonai egyenruhát öltöttek. Mindezeknek köszönhetően, a nyilaskeresztesek csak néhány esetben hatoltak be a gyerekotthonokba, melyek azonban tragikusan végződtek. A legtöbb otthonban a gyerekek ezeket a félelmetes időket sértetlenül vészelték át. A Budapesten, főleg az utolsó hónapban, eluralkodó káoszt és zűrzavart figyelembe véve, ez az eredmény különösen kimagaslónak számít.”

„A gyermekházi mentés, a többihez hasonlóan, bonyolult és sokoldalú művelet volt. Budapesten körülbelül 50 gyerekházat hoztak létre, melyekben nagyjából 6000,

³²⁴ LAOR–ASHUR, 2004, 44. p.

különbféle korú gyerek és 1500–2000 felnőtt élte túl a háborút. A művelet sikerében két tényező játszott központi szerepet: az egyik - amely nélkül ilyen széleskörű tevékenység nem jöhetett volna létre - a cionista ifjúsági mozgalmak minden irányzatából érkező többszáz tagjának csatlakozása volt.

A másikat pedig Komoly Ottó kezdeményezése, a zsidó közösség más szerveinek, néhány jómódú budapesti zsidónak és a JOINT-nak az anyagi támogatása jelentette.

Ezeken kívül a *Segélyező- és Mentőbizottság* két tagja, *Salom Offenbach* és *Hansi Brand* tevékenysége. Fontos megemlítenünk, hogy egy néhány évvel ezelőtti felmérésből, amelyet *Jesajahu Rosenblum*, az egyik gyerekház vezetője készített, az derült ki, hogy a megmenekült gyerekek több, mint 80%-a *Erec Jiszroel*-ben, azaz Izrael földjén telepedett le.

„Már Szálasi hatalomra kerülése előtt is rengeteg árva gyerek volt Budapesten, akik szüleiket a Horthy kormány idején veszítették el, és ez a helyzet csak egyre rosszabbodott.

Az 1944. október 15-től kezdődő deportálások az előzőektől eltérő jelleget mutattak: a zsidókat ismét nem családonként zsúfolták be a vagonokba. A 16–60 éves korosztály munkaszolgálatra való behívása, majd rögtön ezután a nők behívása, a zsidó közösséget kiszolgáltatta a nyilasok kegyetlenkedéseinek, hiszen alig maradtak munkaképes felnőttek. Több ezer zsidó család esett szét, rengeteg gyerek szülő nélkül maradt magára. Ezek a gyerekek az idő rövidségének, a földalatti mozgalom és más szervezetek (JOINT, Nemzetközi Vöröskereszt, Svéd Vöröskereszt stb.) tevékenységének köszönhetően nem haltak éhen.

A cionista ifjúsági mozgalmak azonnal megszervezték az elhagyott gyerekek összegyűjtését. A legelső időszakban a gyerekeket *Friedrich Born*, a Nemzetközi Vöröskereszt budapesti delegátusa irodáiba vitték. Az *első gyerekházat* 1944. szeptember 7-én a *Nemzetközi Vöröskereszt* „A” osztályának élére kinevezett igazgató, *Komoly Ottó*, a Magyar Cionista Szövetség elnöke állította fel.*

* David Gur, a földalatti mozgalom tagjának információja szerint ezt a gyermeket a Dob utca 60. alatt állították fel, a Börfeldolgozó Iparosok Egyletének házában, amelynek legtöbb tagja zsidó volt.

A gyerekek elhelyezésére szánt helységeket különféle és szövevényes utakon szereztek meg. A Nemzetközi Vöröskereszt védettségeért cserébe, magánvillák és lakóházakon belüli lakások kerültek a kezükbe, amelyekbe több tucat gyereket helyeztek el. Az ellátásról és a felszerelésről való gondoskodás komoly problémát jelentett, gondozókat viszont ennél könnyebben találtak.

Sokan közülük, az ifjúsági mozgalmak tagjaiként, járatosak voltak a nevelésben. Anyák is érkeztek, akik gyerekeikkel együtt a gyerekházban maradtak és segítettek a gyermekek gondozásában. Az ifjúsági mozgalmak fiataljai minden felmerülő problémára megoldást kerestek. A Nemzetközi Vöröskereszt gyerekházaiban főleg oktatási tevékenység folyt, ami a gyerekeknek a háború után megalakuló zsidó államba való bevándorlását tartotta szem előtt...³²⁵

Miriam Rechnitzer, aki a történetek idején 15 éves volt, így emlékezett a gyermekháznál eltöltött időre: „A ház nem volt túl nagy, de sok szoba volt benne. Rengeteg volt a gyerek. Voltak kisebb, jóval kisebb gyerekek is. Volt néhány nevelő, de képtelenek voltak ilyen sok gyerekre egyszerre felügyelni. Csoportokba osztották őket, úgy, hogy a nagyobbak törődtek a kicsikkel. Emlékszem öt kisgyereket osztottak ki rám, akikről gondoskodnom kellett. Mosdattam őket, mostam rájuk, ettettem őket, törődtem velük. A zsúfoltság miatt elég nagy piszok volt. Ketten aludtunk egy ágyban, mert nem volt elég ágy. Voltak emeletes ágyak, kettő-három egymás fölött, nagyon primitíven összetákolva. Az étel eleinte elég volt, és viszonylag jó is, de később már nem tudtak eleget hozni, és időnként éhesek maradtunk.

Még próbáltak valamiféle társasági életet is szervezni és foglalkoztatni minket, hogy ne érezzük magunkat egyedül. Voltak beszélgetések, voltak vezetőik, mindannyian cionisták.

Előadásokat tartottak a palesztinai életről, és arról hogyan is lesz, amikor majd véget ér a háború, és mindannyian boldogok leszünk.

A kisebbekkel pedig játszottak. Emlékszem, ahogy csoportokat állítottak össze a különféle társasjátékokhoz. A még kisebbekkel pedig labdázta. Csakhogy az volt a baj, hogy tél volt, és bent nemigen volt hely a játékhöz, kint pedig nagyon hideg volt.

³²⁵ LAOR–ASHUR, 2004, 43. p.

A vezetőink *Erec Jiszroelről* meséltek. Volt hozzá anyaguk, könyvek a kibucbéli életről. Magyarországon a *kibuc* fogalommá vált. Azt gondoltuk, az valami különleges dolog. Rám nagyon mély benyomást tett. Azt képzeltük, hogy amikor majd véget ér a háború, mindannyian oda fogunk menni.

Mivel egyikünk sem hitte, hogy a családjából bárki is visszatér a háborúból. A legtöbb gyerek biztos volt abban, hogy a szüleit elvitték, és megölték, és hogy egyedül maradt.”³²⁶

Az embermentők közül kiemelhetjük *Győri Dezső* alakját, aki pedagógusként is kiváló volt, s a vészkorszakbéli helytállásáról is módja volt érzékletes, megrendítő vallomást tenni, amelyet Steven Spielberg is megörökített nevezetes filmjében.^{327*}

4.24. A felszabadulás embere – Mérei Ferenc

1945. július 17-én megalakult a „*Magyarországi Tarbut Héber Kultúregyesület*”. Legfontosabb feladatának a héber iskolák megalapítását tekintette. Budapesten és a Szeged melletti Deszken is működött *Tarbut-iskola*. A tanulókat a nevelőik nem csak a héber nyelv szépségével ismertették meg, hanem felkészítették őket az Izraelben várható mezőgazdasági munkákra („a kibuc életre”) is. Amikor ezen iskolákat is államosították a diákok többsége Izraelbe vándorolt.

Ebből a pedagógiai világból kiemelkedik *Mérei Ferenc*, aki a XX. század egyik legjelentősebb magyar pszichológusa volt. 1909-ben született, a numerus clausus törvénye miatt nem vették fel a pécsi egyetemre. 1928 és 1934 között Párizsban élt és a Sorbonne egyetemen folytatott tanulmányokat. A *Fővárosi Lélektani Intézetnek* 1945–1948 közötti években volt az igazgatója. Több híres zsidó pszichológussal dolgozott együtt (*Binét Ágnes, Nemes Livia, Hoffmann Gertrúd, Faragó László stb.*). Ars poétikáját önéletrajzi interjújában így fogalmazta meg: „rögeszmém volt és

³²⁶ LAOR–ASHUR, 2004, 50. p.

³²⁷ Spielberg, Soah archivum.

* **E korszak értékei közül az alábbi értékeket szeretném kiemelni:** gyermekvédelem, a zsidó közösség összetartóerejének a fontossága, a közösség tagjainak segítése (az életvédelem, amely minden más dologgal szemben prioritást élvez).

maradt, hogyha komolyan változtatni akarunk az embereken, akkor elsősorban magában a pedagógiában kell változtatni.”. 1945 után bevetette magát a felszabadult ország nevelésügyébe magasabb vezetői posztokon. *Binét Ágnes* így írt *Mérei* és a gyermek viszonyáról: „Mi volt Mérei számára a gyerek? Röviden szólva örömforrás volt...”³²⁸

Mérei így látta a valódi demokráciára nevelést: „*Most már jobban áttekinthetjük a módszertani ellentétet. A konzervatívok az egy akarat elvét képviselik. Rend és figyelem jogcímén a foglalkoztatás és tevékenység uniformitását valósítják meg. ...*

A haladók az embernevelés legnagyobb veszedelmét látják az engedelmességre nevelő módszerekben, és így küzdenek az engedelmesség ideálja ellen – Hermann Alicet-t idézzük –, mint a népbetegségek ellen. ...

Félő, hogy úgy tanulnak meg ilyen nevelés mellett gyermekeink a demokráciát, amit előző nemzedékek a kultúrfölény és a nemzetiségi gyűlölködés igéit. Félő, hogy a beidegzés, a receptivitás, az engedelmesség és az uniformitás módszerével csak demokratikus jelszavakra és nem demokratikus életforma, magatartásra nevelték a gyerekeket.”³²⁹

1956-ban az egyetemen a forradalmi diákbizottság vezetője lett, ezért börtönbe került, ahol 1958-tól 1961-ig raboskodott, együtt volt: *Göncz Árpáddal, Litván Györggyel és Hoffmann Gertrúddal*. 1986-ban halt meg.*

Mérei Ferenc: „...Én azt hiszem, hogy az élet megtanulható, meg lehet tanulni az életet. Meg lehet tanulni az életben valamilyen módon viselkedni, elfogadni az embereket és megérteni őket.”^{330**}

³²⁸ NEMES, 2006, 66. p. In.: MÉREI: ÉLET-MŰ. Tanulmányok. Budapest. Új Mandátum Könyvkiadó. 2006.

³²⁹ MÉREI, 1985, 25. p.

* Mérei életéről és munkásságáról a Fővárosi Pedagógiai Intézet Weszely Galériájában Tóth-Barbalics István és Varga Ferenc az intézet munkatársai rendeztek kiállítást, amely 2007. január 31-től 2007. május 5-ig volt megtekinthető. A színvonalas és tartalmas kiállítást én is megtekintettem az OR-ZSE judaisztikatanár szakos hallgatóimmal.

³³⁰ Kettesben. Szilágyi János interjúja Mérei Ferencsel. Magyar Rádió Archívuma, 1972. In.: Mérei Élet-mű tanulmányok. Szerk.: Tomkiss Tamás. Budapest. Új Mandátum Könyvkiadó. 2006. 290. p.

** **E korszak értékei közül az alábbi értékeket szeretném kiemelni:** gyermekvédelem, gyermekközpontúság, a közösség összetartóerejének a fontossága, a közösség tagjainak segítése.

4.25. A zsidó oktatásügy az 1945 utáni években

Domán István főrabbi így írt az 1945 utáni helyzetről:

„1945 szeptemberétől Budapesten folytattam a tanulmányaimat a Pázmány Péter Tudományegyetemen. Egy hónappal később a „*Ferenc József Rabbiképző*” is megnyílt. Hárman felvételiztünk a felső tagozatba. Mindhármunkat felvettek. A másik két diák is jelentős héber- és talmudi tudással rendelkezett még 1945 előttről. Az egyetem mellett tehát a Rabbiképzőnek is a diákja lettem. Párhuzamosan folytattam tanulmányaimat mindkét intézményben. Leendő rabbiknak ekkor még kötelező is volt az egyetemi doktorátus megszerzése. Az a jelentős különbség adódott a múlttal szemben, hogy a felszabadulás után be lehetett iratkozni a Tanárképző Intézetbe is, tehát középiskolai tanári diplomát is szerezhettek. Én a történelem-földrajz szakot választottam. 1945 előtt a Rabbiképző diákjai csak szabadbölcészek lehettek az egyetemen a „*numerus clausus*” diszkriminációs törvénye miatt. Vagyis a doktori címen kívül semmilyen diplomát nem szerezhettek. A Rabbiképző rektora *Lőwinger Sámuel* volt. Nagy nemzetközi hírnévvel rendelkezett a zsidó tudományok világában. A professzori kar kiemelkedő tagjai: *Scheiber Sándor*, *Hahn István*, *Roth Ernő*. Mindannyian jelentős tudósok sokirányú szakterületükön. Az egyetemen történelemből főleg *Domanovszky Sándor*, *Alföldy András*, *Förster Aurél*, *Haynal István* és *Váczy Péter* professzorok előadásait hallgattam. A földrajz szakon *Bulla Béla* és *Mendöl Tibor* professzorok óráira jártam.”^{331*}

135

³³¹ DOMÁN, 2006, 126–127. p.

* **E korszak értékei közül az alábbi értékeket szeretném kiemelni:** a tanulás fontossága, a tanítók tisztelete, a rabbik tisztelete.

136

4.26. Az Anna Frank Gimnázium

Az 1948–1949-es tanévben Magyarországon államosították az iskolákat. Az állammal kötött megállapodás alapján a Zsidó Gimnázium a Pesti Izraelita Hitközség tulajdonában maradt és megtartotta a felekezeti jellegét. 1952-ben az épület fokozatosan állami kézbe került és az iskola 1965-ben felvette az *Anna Frank* nevet.

Értekezésem következő nagyobb fejezetében foglalkozom a Scheiber Tanintézet (elő) történetével is. De ezen alfejezetben fontosnak tartom megemlíteni azt a hagyományápoló és közösség összetartó erejű kezdeményezést, amelynek során Izraelben 1988 (!) decemberétől több éven keresztül a gimnáziumi tanulóinak egy-egy csoportját vendégül látták.^{332*}

Összefoglaló

Az első fejezet tartalmából kikövetkeztetett, elvont értéklistával kerestem megfeleléseket ebben a történelmi „szvitben”. Az ősi értékvilág az alábbi hangsúlyokkal volt jelen – kutatásaim szerint – a hosszú évszázadokban. Ezen értékhangsúlyok e fejezet címében nevezett – máig ívelő - „híd” pillérei:

³³² A kiutazó fiatalok névsorát, az akkori lakóhelyének címét és elérhetőségüket (amely dokumentum kuriózumnak számít) a magánarchívumomban őrzöm, sokan közülük ma is aktív szereplői a zsidó közéletnek. Shraga Shemer, izraeli főszervezővel és vendéglátóval 2012. évben szerettünk volna egy találkozót szervezni a programban részt vevők számára, de az Új Életben (2011 decemberében) közzétett felhívásunkra sajnos csak egy fő jelentkezett, aki jelenleg Amerikában él.

* **E korszak értékei közül az alábbi értékeket szeretném kiemelni:** a zsidó közösség összetartóerejének a fontossága, a közösség tagjainak segítése, gyermekközpontúság, a zsidó hagyomány továbbadása nemzedékről-nemzedékre.

A második fejezet alapján összeállított értéklista		
	Értékek előfordulása a 4. fejezet alfejezeteiben, az alfejezet száma	Előfordulások száma
Gyermekközpontúság	13., 19., 21., 24., 26.	5
Gyermekek védelme	8., 17., 18., 19., 20., 21., 23., 24.	8
A tanulás fontossága	1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 15., 18., 25.	17
A tanítók, tanárok tisztelete	1., 2., 3., 4., 5., 25.	6
A rabbik tisztelete	1. , 2., 3., 4., 5., 25.	6
Az ünnepek megtartásának a fontossága	5., 11., 19.	3
A hagyomány továbbadása nemzedékről –nemzedékre	1., 2., 3., 4., 5., 6., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 19., 26.	15
A mindennapi imádkozás fontossága	2., 4., 5., 6., 10., 11.	6
A család összetartóerejének a fontossága, a család védelme	1.	1
A szülők tisztelete	19.	1
Idősek gondozása	10., 19.	2
Betegek látogatása	10., 19.	2
Szegények segítése	4., 8., 10., 17., 18., 19.	6
A zsidó közösség összetartóerejének a fontossága, a közösség tagjainak segítése	4., 10., 14., 15., 16., 19., 20., 21., 22., 23., 24., 26.	12
Rágalmazás elítélése	19.	1
Természet védelme	18., 19.	2

A második fejezet alapján összeállított értéklista		
	Értékek előfordulása a 4. fejezet alfejezeteiben, az alfejezet száma	Előfordulások száma
Állatok védelme	19.	1

15.sz. táblázat: A második fejezet alapján összeállított értéklista

Megállapítható (akkor is, ha az egyes alfejezetekben szereplő portrék, műhelyek elemzéséből elvont értékek körül viták, akár további filológiai kutatások folytathatók), hogy különböző történeti ciklusokban támasztott különböző kihívásokban a hűség és alkalmazkodás bonyolult szövevényével válaszolt a zsidó nevelés, mondhatni a korszellemhez bizonyos mértékig igazodó prioritásokat érvényesített- tolerált a praxis számára.

**KUTATÁS A BUDAPESTI ZSIDÓ
HITKÖZSÉG SCHEIBER SÁNDOR
GIMNÁZIUM ÉS ÁLTALÁNOS ISKOLA
ELEMI TAGOZATÁNAK A
PEDAGÓGIAI KULTÚRÁJÁRÓL**

5.1. Cseréptöredékek a Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskola történetéről

A Pesti Izraelita Hitközség Alapítványi Fiúgimnáziuma és Leánygimnáziuma 1919-ben kezdte meg működését. Önálló épületük elkészültéig a zsidó polgári iskolák épületében folyt a tanítás.

Az új iskolák modern, előadókkal, könyvtárral, tornateremmel és zsinagógával felszerelt épülete 1923-ra készült el az Abonyi és Szt. Domonkos utca sarkán (ez ma a Radnóti Gyakorló Iskola épülete). Pedagógiájukban a Trefort Ágoston által létrehozott gyakorló főgimnázium korszerű, demokratikus elveit követték. Kármán Mór hatása közvetlenül kimutatható. Az épület szimbolizálja a magyar szecessziós iskola (Lechner Ödön) egyik szép példáját, a tervezője Lajta Béla volt. A közösségi terek, szakelőadók mellett műhelytermek is létesültek az intézményben. Az 1924-es középiskolai reformokat tartalmazó törvény a reáliskola és a leánygimnázium helyett új iskolatípusokat alkotott: a reálgimnáziumot, a leánygimnáziumot, leánylíceumot és leánykollégiumot. A két zsidó középiskolát is besorolták az új rendszerbe: a fiúiskola reálgimnáziumként, a lányiskola leánygimnáziumként működött tovább. Az iskolák alkalmazkodtak az 1924-es törvényben kihirdetett gimnáziumi tantervhez, és folyamatos nyilvánossági- és érettségi jogot kaptak. Az állami tanfelügyelet folyamatosan figyelemmel követte a két iskola működését.

1928-tól változás állt be az iskolák finanszírozásában. A gazdasági válság következtében tönkrementek az iskolát működtető alapítványok, így a teljes fenntartást ettől az évtől a hitközség vállalta magára.

A numerus clausus, majd a későbbi korlátozások a Zsidó Gimnázium irányába terelték a diákokat.

A tantestület is egyre több neves, korábban egyetemi katedrán tanító tudóssal gazdagodott, akik nem taníthattak tovább egyetemeken. A tanítás színvonala egyre emelkedett, hiszen kitűnő tanárok olyan diákokat tanítottak, akik érezték, hogy életük egyetlen maradandó értéke a megszerzett tudás.

141

5.2. BZSH Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskola rendszerváltás utáni vezetői és visszaemlékezéseik az iskoláról

1989 után a rendszerváltással valamennyi történelmi egyház újjászervezte oktatását, megjelölve az általános (Nemzeti Alaptanterv által 1995 óta előírt) és a speciális célkitűzéseket.

Sommer László (Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége oktatási osztályának volt a vezetője) szerint: „*A zsidó oktatás célja, e sokszínű heterogén rendszerben az egyetemes, ezen belül a magyar és zsidó kulturális és morális értékek magas színvonalú közvetítése mindazon gyerekek illetve személyek számára, akik bármely nemzet vagy felekezet tagjaként óhajtják és vállalják a fentiek megismerését.*”³³³ A holokauszt oktatása is a zsidó nevelés fontos része: „A neveléssel szemben az az elsődleges követelmény, hogy Auschwitz ne történhessen meg még egyszer.”³³⁴ 1998-ban épült fel a 13 évfolyamos Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskola, amelynek a fenntartója a Budapesti Zsidó Hitközség.

A Budapesti Zsidó Hitközség bölcsődét és óvodát (Benjámín Bölcsőde és Óvoda) valamint egyetemet (Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem) is működtet.

Ezekon kívül a zsidóságra nevelés formális helyszínei: a Lauder Javne Zsidó Közösségi Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium, Szakközépiskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény; az Amerikai Alapítványi Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Szakközépiskola és Bét Menáchem Héber-Magyar Két Tannyelvű

³³³ SOMMER, 2003, 55. p.

³³⁴ ADORNO, 1969, 85–101. p.

Általános Iskola, Óvoda és Bölcsőde, valamint a Trendeli Bölcsőde. Ezen intézmények műhelytitkainak a megismerése nem tartozott a kutatásomhoz.

A zsidóságra nevelés informális keretek között is zajlik.³³⁵

1992-ben *Andraszew Iván* írt tanulmányt a zsidó iskolák helyzetéről. A szerző így látta az akkori helyzetet: „*Mindhárom iskola igen sokat ígér. Az egyedül történettel vagy történelemmel bíró Anna Frank Gimnázium szemmel láthatóan megújul, másodvirágzásnak indul, ezt választhatják a neológ hitélethez kötődő családok gyerekei. Az ortodoxia elveit és életformáját vállalók az Amerikai Alapítványi Iskolában nevelhetik a gyerekeket. Ebben az átmenet, a kezdet zavarai után a gyerekek szerint is egyre magasabb színvonalú az oktatás. Ugyanez mondható el a Lauder Javne Zsidó Közösségi Iskoláról, amelyikbe azok a családok írathatják már óvodás 142 gyerekeket, akik nem vagy kevéssé vallásosak ugyan, ám a zsidóság szel történeti hátterét legalább annyira emberépítő tényezőnek tekintik, mint a magyarsághoz, az európaisághoz való kötődést.*”³³⁶

5.3. BZSH Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskola rendszerváltás utáni vezetői

5.3.1. Scheiber Sándor Iskola (és elődjének) igazgatói:

Az iskola igazgatói 1948-tól:

1939–1965. dr. Zsoldos Jenő (leánygimnázium)

1948–1957 Grünvald Fülöp (fiúgimnázium)

1957–1965 dr. Zsoldos Jenő (egyesített iskola)

³³⁵ Bálint-ház, BZSH Kollégium, Haver Informális Zsidó Közhasznú Oktatási Alapítvány (2002-ben alapították), Holocaust Dokumentációs Központ és Emlékgyűjtemény Közalapítvány, JOINT – az Amerikai Joint Magyarországi Irodája, „Limud-Keset” Fesztivál, Maccabi Vívó és Atlétikai Club, Magyar Zsidó Kulturális Egyesület, Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár, Magyarországi Zsidó Szociális Segély Alapítvány (JAFFE), „Zsidó Közösségi Családsegítő Programja”, Spinoza-ház, Talmud-Tórák, amelyek egyes zsinagógai körzetekben működnek, Zsidó Nyári Fesztivál. Zsidó sajtóorgánumok és könyvek, internetes portálok és a negyven évig tartó szünet után, 1990-ben több ifjúsági mozgalom újította fel a tevékenységét: Hasomer Hacair Baloldali Cionista Ifjúsági Szervezet, Bne Akiva Vallásos, Cionista Ifjúsági Szervezet, Hanoár Hacioni Cionista Ifjúsági Szervezet, Habonim Dror Cionista Ifjúsági Szervezet. Ekkor alakultak meg az egyetemisták szervezetei is: UJS-Zsidó Fiatalok Magyarországi Egyesülete, Marom Konzervatív Vallásos, Cionista Diákszervezet, Kidma Cionista Zsidó Diákszervezet.

³³⁶ ANDRASSEW, 1992/4. sz. 33. p.

1965–1966	Davidovics Lajos, majd dr. Tímár Magda
1967–1979	dr. Máté Miklós
1979–1990	dr. Schőner Alfrédné
1990–1998	dr. Berend Rózsa
1998–2002	Kohn Gábor
2003–2012	dr. Réz Gáborné
2012 -	Kovács Bernadett

5.3.2. Iskolaigazgatók visszaemlékezései az iskoláról

Dr. Schőner Alfrédné visszaemlékezése:

„1970-től óraadóként, majd friss diplomásként 1971. 09. 1-én írtam alá tanári szerződésemet az Anna Frank Gimnáziumban. Tízéves tanári gyakorlattal a hátam mögött neveztek ki a gimnázium igazgatójává, mely tisztségről 1990-ben alijázásunk előtt mondtam le. E két évtized életem egyik legaktívabb periódusa volt. Történelmi kihívásokkal, ellentmondásokkal, kötöttségekkel teli húsz évről emlékezem. Az akkorra már rendkívül kicsinyre zsugorodott, majd létszámában lassú emelkedést mutató iskola tanulóinak ragaszkodása és szeretete az Alma Materhez, a második világháború előtt „klasszikus” időszak hangulatát idézte. E kis „sziget” a zsidó öntudat, a folytatólágosság a továbbélés és a mindenkori újakezdés szimbólumává vált. Tanárai valóban hivatást teljesítettek.

Gyakran egyetemek és neves fővárosi iskolák hívószavát udvariasan visszautasítva maradtak az Anna Frank-ban. Jelképei ők a zsidósághoz való hűség ideáljának.

A tanárok után hadd ejtsek néhány szót életre szóló élményemről, a chanukka- és a purim-bálok felejthetetlen hangulatáról. E két esemény mindig lázba hozta Budapest és az egész ország zsidóságát. Itt találkoztak a zsidó fiatalok százai. Hosszú évtizedek kényszerű hallgatása után itt csendült fel először a „háva nágilá” dallama és ropták önfeledten fiataljaink a zsidó néphez való hovatartozás szimbólumaként a hórát. Az ORT segítségével létrehoztuk azt a számítógépparkot, amelyhez hasonlítható alig volt akkor még az országban. Így a Tóra és a computer a 80-as években már elválaszthatatlanok voltak intézetünkben. Mi indítottuk újra a modern héber nyelv tanítását, s megható élmény volt a Ferihegyi repülőtéren állni, amikor az Anna Frank Gimnázium tanulóinak első

csoportja Izraelbe utazhatott. Az Abonyi utcai hagyományoknak megfelelően bevezettük a szombat délelőtti I-tentiszteleten való részvételt. A zsinagóga újból étellel telt meg. A 80-as évek második felében újjászerveztük a „Zsidó Gimnázium Baráti Körét.”^{337*}

Berend Ivánné

„1990 szeptemberétől az 1997/98. tanév befejezéséig volt az Anna Frank Gimnázium igazgatója. Nehéz időszakban vette át az iskola irányítását. Vezetése alatt nagymértékben növekedett a tanulói létszám, jelentősen javult a tanulmányi munka színvonala.”³³⁸ (*Kohn Gábor* visszaemlékezése nyomán.)

Kohn Gábor így írt az iskoláról:

„1998 szeptemberében új fejezet kezdődik a zsidó gimnázium történetében. Az 1997/98. tanév befejezésével véget ér az Országos Rabbiképző Intézettel az a „társbérlet”, amely 1952-ben kezdődött, az Abonyi utcai épület államosítása után. A 46 év alatt 863 tanuló tett sikeres érettségi vizsgát.

Érdeemes megvizsgálni tízévenkénti bontásban az adatokat:

1952–61.	216 fő
1962–71.	217 fő
1971–81.	54 fő
1982–91.	82 fő
1992–98.	294 fő

Milyen szellemiségű iskolát szeretnénk? Álljon itt néhány mondat a tantestülettel, a Szülői Tanáccsal, a Diákönkormányzattal közösen készített pedagógiai programokból:

Fő feladatunk olyan fiatalok nevelése, akik

- önálló gondolkodásra képesek,
- műveltek,

³³⁷ ÉVKÖNYV, 1998, 13. p.

* Dr. Schöner Alfrédné 10 éves igazgatósága egy nagyon fontos iskolatörténeti korszak volt. A kutatási céljaim között szerepel a jövőben e korszak részletesebb megismerése is.

³³⁸ ÉVKÖNYV, 1998, 13. p.

- az elméleti felkészültség mellett a gyakorlati életben is képesek eligazodni,
- a magyarsághoz tartozónak vallják magukat,
- vállalják zsidóságukat, ápolni kívánják a zsidó hagyományokat,
- szoros kapcsolatot tartanak Izraellel.”³³⁹

Dr. Réz Gáborné így írt az iskoláról:

„Diákjaink között az intellektuális érdeklődésű gyermekek mellett szép számmal vannak más irányban elkötelezett érdeklődésűek, illetve olyanok, akiknek még fel kell kelteni a figyelmét, mert eddig nem fedezték fel az általuk izgalmasnak vélt tantárgyakat. Ezért született az a döntés, hogy a hatéves gimnázium megkezdése előtt iktassunk be egy nulladik évet. ... *

A tanulók ezen az évfolyamon heti 10 órában angol és 5 órában héber nyelvet is tanulnak. A drámatanulással és a „csillagsakk”-kal is megismerkedhetnek az oktatás során. A diákok számára e szakkörök választhatóak. Fontos nevelési célja az iskolának, hogy a diákok a magyarságtudatuk mellett zsidó identitástudattal is rendelkezzenek. Az iskola rabbija fontosnak tartja, hogy a gyerekek „megízleljék” az ünnepek hangulatait és a közös élmények során az identitástudatuk kialakuljon. Az intézményben nem csak zsidó vallású tanulók vannak és nem készült felmérés a gyerekek vallási hovatartozásáról sem. Jelenleg kb. 400 diák tanul az iskolában (az intézmény kb. 480 fő befogadására alkalmas). Fontos oktatási célja az iskolának, hogy a gyerekek „megtanuljanak tanulni” és ezt a képességüket a későbbi életükben is használják. A tanárok számára továbbképzéseket szerveznek, hogy az oktatásban minél hatékonyabban tudják a modern eszközöket felhasználni.”**

5.3.3. Személyes tapasztalataim az iskolai zsidó nevelésről és oktatásról

³³⁹ ÉVKÖNYV, 1998, 32–35. p.

* ÉVKÖNYV, 2004, 5. p.

** Interjú Dr. Réz Gábornéval, a Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskola igazgatójával. In.: „Az utódok reménye” c. TV műsor, 2007. november 4-i adás.

Judaisztika tanárként 15 éve tanítok a Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskolában vallástant és héber nyelvet. Az elemi tagozat munkaközösség vezetőjeként és szaktanárként is aktívan részt veszek a diákok vallási nevelésében.

Iskolánkban a világi és a vallási vezetés között nagyon jó a munkakapcsolat, az osztályfőnökök is segítik a vallástantanárok munkáját. Az iskolában funkcionáló rabbikkal és a tanárokkal közösen megszervezzük a zsidó valláshoz kapcsolódó iskolai ünnepeket.

Az iskolában a tanulók vallási nevelése az alábbi területekre terjed ki:

- Az iskola épületén belül a fiúknak kötelező a kipa (fejfedő) viselése.
- A kóserság betartása kötelező (az intézményben kóser étkezést biztosító konyha és büfé is működik).
- Minden gimnáziumi tagozatos diák hetente két alkalommal közös reggeli imán vesz részt.
- Péntekenként mielőtt a tanulók elhagyják az iskolát, gyertyagyújtással egybekötött *Sábbo*sz köszöntésen vesznek részt. Ez havonta egy alkalommal közös iskolai program.
- Minden évfolyamon az első osztályosoknak hetente egy, majd a felmenő osztályokban hetente két vallástani óra van. A 4. osztálytól kezdve heti két héber nyelvi órával kiegészül az államilag előírt tanterv.
- Az állami ünnepek mellett a zsidó vallási ünnepeket is megtartjuk az iskolában
- A gimnáziumi tagozat tanulói minden évben részt vesznek a Kozma utcai zsidó temetőben tartott gyászmemorialis megemlékezésen.
- A budapesti gettó felszabadulásának az emlékére az iskola aulájában az iskolai rabbi vezetésével közös mécses gyújtással emlékeznek az elemi tagozatos tanárok és a diákok. A gimnáziumi tagozat tanárai és diákjai a Dohány utcai Zsinagógában vesznek részt a megemlékezésen.
- A holokauszt-napon közös megemlékezést tartunk az iskolában, amelyre vendégeket is hívunk. Az elemi tagozat diákjainak a megemlékezését a Yad Vashem Intézetének továbbképzésén részt vett tanárok segítik. (2005 és 2007.

nyarán a MAZSIHISZ Oktatási Osztálya izraeli továbbképzést szervezett az érdeklődő tanárok számára.)

- A gimnáziumi tagozat (10. évfolyam) diákjai auschwitzi zarándokúton emlékeznek a Mártírjainkra.

147

- A diákok a zsidó ünnepek (*Sábbosz is*) alkalmával is kötelező zsinagógalátogatáson vesznek részt és műsort is adnak a zsinagógákban.
- A tanulóink képviselik iskolánkat a Szochnut (The Jewish Agency For Israel) által meghirdetett nemzetközi *TaNaCh*-versenyen.
- Az iskola tanulóinak egy csoportja rendszeresen látogatja a MAZSIHISZ Szeretetkórházának a betegeit.

A felsorolásomból is kiderül, hogy a diákok vallási nevelése iskolai nevelő-
oktató munka fontos része.

Az értekezésemben az iskola elemi tagozatán szerzett 15 éves személyes
tapasztalataimat szerettem volna több szempontból is megvizsgálni.

A tanulók személyiségének *a fejlesztése* és az ismereteinek *a megalapozása*
szempontjából is nagyon fontos a tagozaton zajló oktató-nevelő munka.

5.4. Empirikus kutatás a Scheiber Sándor Iskola elemi tagozatának a pedagógiai kultúrájáról - az értékek tükrében

Az elemi tagozaton tanító összes Kollégámmal 2014. április és május hónapjaiban interjúkat készítettem, összesen 39 interjúalanyom volt. Felkerestem az iskola könyvtárosát, fejlesztőpedagógusát és pszichológusát is.

Minden Kollégám együttműködő és segítőkész volt. A tanévvégi elfoglaltságaik ellenére találtunk időpontot, amikor az iskolában leülhettünk és beszélgethettünk.

Minden interjú elkészítésekor azt éreztem, hogy interjúalanyaim a felém irányuló szeretetükből adódóan is őszintén válaszoltak a kérdéseimre.

Többen kérték, hogy bizonyos kérdésekre adott válaszaik egy részénél a diktafonomat kapcsoljam ki és voltak olyanok is, akik az interjú után még (1 fő írásban) kiegészítették a válaszaikat.

148

A felmérés kutatásom általános kérdésköréhez is fontos adalékokkal szolgál, egyben „alkalmazott kutatás” is, néhány adatból közvetlen fejlesztési feladatok, minőségbiztosítási teendők adódhatnak, melyeket az adatok közlésekor jelzek is, készséggel ajánlva az intézményvezetés, a nevelőtestület figyelmébe.

A háttérváltozókat az alábbiakban mutatom be.

5.4.1. Az elemi tagozaton tanító pedagógusokkal készített interjúk elemzése

Általános adatok (háttérváltozók): 1-12. kérdésig

1. A pedagógusok nem szerinti eloszlása

A pedagógusok nem szerinti eloszlása		
	fő	%-ban
Férfi	11	28%
Nő	28	72%
Összesen	39	100%

16.sz. táblázat: A pedagógusok nem szerinti eloszlása

Az iskolában tanító férfi pedagógusok száma nem éri el az egyharmadot, amely mintegy 28 százalékot tesz ki.

Ez az arány az országos átlagnál magasabb.³⁴⁰

³⁴⁰ www.ofi.hu/tudastar/jelentes-magyar, Nagy Mária – Varga Júlia: 7. PEDAGÓGUSOK

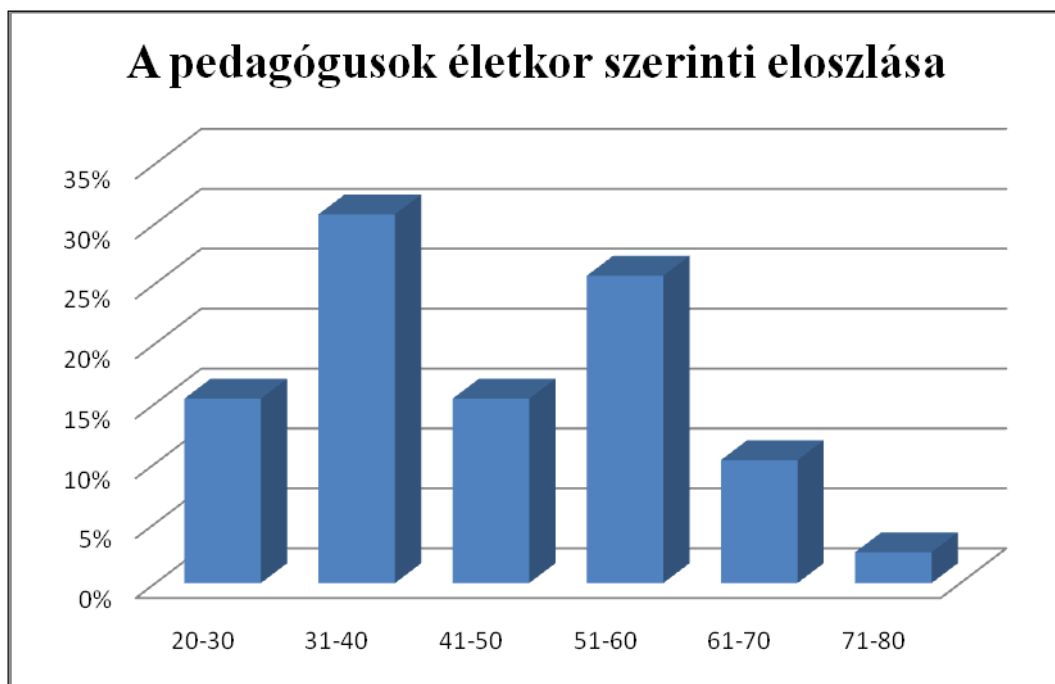
2. A pedagógusok életkor szerinti eloszlása

A pedagógusok életkor szerinti eloszlása		
Kor (év)	fő	%-ban
20-30	6	15%
31-40	12	31%
41-50	6	15%
51-60	10	26%
61-70	4	10%
71-80	1	3%
Összesen	39	100%

17.sz. táblázat: A pedagógusok életkor szerinti eloszlása

A pedagógusok átlag életkora 45 év, amely körülbelül megegyezik az országos átlaggal, amely a különböző oktatási rendszerekben (alapfokú, középfokú, összes közoktatásban szereplők) 40-45 % között oszlik meg.³⁴¹

³⁴¹ www.ofi.hu/tudastar/jelentes-magyar, Nagy Mária – Varga Júlia: 7. PEDAGÓGUSOK

1.sz. ábra: A pedagógusok életkor szerinti eloszlása

3. A pedagógusok nevelkedési helye 18 éves korukig, felsőoktatási tanulmányaik, a pedagógus diplomájuk megszerzése előtti időszakig

A pedagógusok nevelkedési helye 18 éves korukig, felsőoktatási tanulmányaik, a pedagógus diplomájuk megszerzése előtti időszakig		
Helyszín	fő	%-ban
Budapest	17	44%
Vidék	15	38%
Budapest és vidék	6	15%
Külföld	1	3%
Összesen	39	100%

18.sz. táblázat: A pedagógusok nevelkedési helye 18 éves korukig, felsőoktatási tanulmányaik, a pedagógus diplomájuk megszerzése előtti időszakig

A pedagógusok valamivel kevesebb, mint a fele (38%) nevelkedett csak a fővárosban.

2.sz. ábra: A pedagógusok nevelkedési helye 18 éves korukig, felsőoktatási tanulmányaik, a pedagógus diplomájuk megszerzése előtti időszakig

151

4. A pedagógusok tanítással töltött éveinek a száma

A pedagógusok tanítással töltött éveinek a száma		
Évek száma szerint 39 főből:	fő	%-ban
Mindig tanított	26	67%
Más területen is tevékenykedett	13	33%

19.sz. táblázat: A pedagógusok tanítással töltött éveinek a száma

A pedagógusok többsége mindig tanítással foglalkozott, kevés közülük azoknak a száma, akik kipróbálták magukat más területen is. A férfiak közül mindenki mindig tanítással foglalkozott, egy fő edzőként is tevékenykedett, ez is pedagógusi munkának számít.

5. A pedagógusok döntései az iskoláskorú gyermekük iskolaválasztásáról

A pedagógusok döntései az iskoláskorú gyermekük iskolaválasztásáról		
39 főből:	fő	%-ban
Nem tanult vagy tanul gyermeke vagy rokona az iskolában	34	87%
Tanult vagy tanul gyermeke vagy rokona az iskolában	5	13%

20.sz. táblázat: A pedagógusok döntései az iskoláskorú gyermekük iskolaválasztásáról

A Kollégáktól az interjúk felvételétől független időpontban megtudhattam, hogy 13 főnek nincsen gyermeke, 8 főnek nagykorú gyermeke van, vagyis ők csak az iskola „előd-intézményének” lehetnek volna a diákjai. Óvodáskorú gyermeket 4 pedagógus nevel. Más iskolában tanuló iskoláskorú gyermeke 7 főnek van. Ők magánjellegű okok miatt választottak más iskolát a gyermekeiknek.

152

6. A pedagógusok életvitelének az alakításában meghatározó példaképek

A pedagógusok életvitelének az alakításában meghatározó példaképek		
A 39 főből:	fő	%-ban
Rendelkezik olyan példaképpel, amely az életvitele alakításában meghatározó	9	23%

21.sz. táblázat: A pedagógusok életvitelének az alakításában meghatározó példaképek

A pedagógusok közül csak néhányan említették, hogy vannak életvitelük kialakításában olyan személyek, akiket példaképnek tekintenek. Többségük sok embertől tanult, de név szerint nem tudott/szeretett volna kiemelni közülük senkit.

7. A pedagógusok tanári munkájuk során meghatározó tanítói/tanári példaképek

A pedagógusok tanári munkájuk során meghatározó tanítói/tanári példaképek		
A 39 főből:	fő	%-ban
Van/vannak konkrét példaképe/példaképei, aki/akik a tanítói/tanári munkájában meghatározóak jelentőségűek	13	33%

22.sz. táblázat: A pedagógusok tanári munkájuk során meghatározó tanítói/tanári példaképek

A pedagógusok az interjúkban említették, hogy a munkájuk során több pozitív példát is fontosnak tartanak szem előtt tartani, konkrét nevek említése nélkül.

153

8. A pedagógusok Scheiber-iskolához köthető példaképei

A pedagógusok Scheiber-iskolához köthető példaképei		
13 főből:	fő	%-ban
A Scheiber-iskolához kapcsolódó példaképek, akik az iskolában dolgoztak /dolgoznak	3	23%

23.sz. táblázat: A pedagógusok Scheiber-iskolához köthető példaképei

Fontosnak tartom, hogy három pedagógus számára az iskolában dolgozó vagy dolgozott tanárok is példaképül szolgálnak.

9. A pedagógusok szabadidős tevékenységei

A pedagógusok szabadidős tevékenységei
--

A 39 főből:	fő	%-ban
Egy vagy több tevékenységet végez a szabadidejében	32	82%

24.sz. táblázat: A pedagógusok szabadidős tevékenységei

A pedagógusok többsége sokféle szabadidő programot sorolt fel.

Sokuknál a családi, a baráti, a sport és a kulturális programok a jellemzőek, valamint a pihenés.

A Kollégák szabadidőtöltése igen változatos, jellegzetes panasz, hogy kevés van, sokan túlmunkáznak vagy a háztartás (házikert) ró rájuk feladatot.

Mégis körvonalazódik egy színes, emberi kapcsolatokban gazdag értelmiségi életmód. Kimagasló a „család” szó szerinti említése (8 eset), a „baráti társaságé” (6 eset) és az „olvasás” és a „kirándulás” (6-7 eset).

154

Érdekesség még a „kézműveskedés”, „művészi alkotás” (4 eset) és az „úszás”, „wellness” (5 eset). A számítógép, mint szabadidő eltöltési lehetőség alig jött szóba.

A szabadidő tartalmas eltöltésének fontos szerepe van a regenerálódásukban, a sokszor nem könnyű pedagógusi munkához szükséges új erők összegyűjtéséhez.

10. A pedagógusok iskolán kívüli közös programjai

A pedagógusok iskolán kívüli közös programjai		
39 főből	fő	%-ban
Ritkán, nem rendszeresen szokott találkozni a kollégáival	29	74%
Nem szokott találkozni a kollégáival	10	26%

25.sz. táblázat: A pedagógusok iskolán kívüli közös programjai

A pedagógusok többsége az iskolán kívül nem szokott találkozni egymással.

Akik találkozni szoktak, ők is csak ritkán és nem rendszeresen.

11. A pedagógusok szakmai szervezetekhez fűződő viszonya

A pedagógusok szervezetekhez kapcsolódó viszonya		
A 39 főből:	fő	%-ban
Valamilyen szervezetnek a tagja	18	46%
Nem tagja semmilyen szervezetnek	21	54%

26.sz. táblázat: A pedagógusok szervezetekhez kapcsolódó viszonya

155

A pedagógusok közel fele arányban nem tagjai semmilyen szervezetnek. Ezt az arányt igen nagyra tartom, úgy gondolom, hogy pl. egy-egy zsinagógai körzethez vagy Pedagógiai Társasághoz való tartozásuk az iskolai oktató-nevelő munkájukat is hatékonyabbá tehetné.

12. A pedagógusok publikációs tevékenysége

A pedagógusok publikációs tevékenysége		
A 39 főből:	fő	%-ban
Publikációs tevékenységet rendszeresen folytat	4	10%
Nem rendszeresen publikál	8	21%

27.sz. táblázat: A pedagógusok publikációs tevékenysége

A pedagógusok közül csak néhányan folytatnak rendszeres publikációs tevékenységet. Többen elmondták, hogy ennek az a fő oka, hogy a munkájukat a gyakorlatnak szentelik és szabadidő hiányában nem publikálnak.

A Scheiber-iskolához való kötődésre jellemző dolgok: 13-33. kérdésig

13. A pedagógusok iskolában eltöltött éveinek a száma

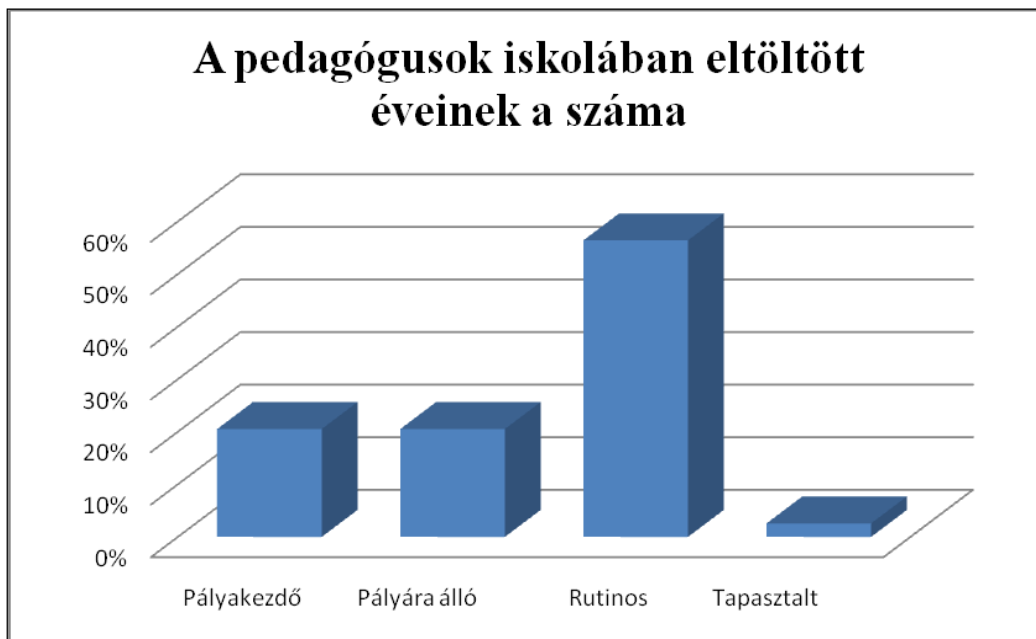
A pedagógusok iskolában eltöltött éveinek a száma		
Évek száma 39 főből:	fő	%-ban
0-2 év Pályakezdő	8	21%
3-5,5 év Pályára álló	8	21%
6-20 év Rutinos	22	56%
21-30 év (már az Anna Frankban is tanított) Tapasztalt	1	3%

28.sz. táblázat: A pedagógusok iskolában eltöltött éveinek a száma

156

Az iskolában tanítók közül a többségük rutinos, több éve a pályán dolgozó pedagógus. Fontosnak tartom, hogy a pedagógusok ismerik az iskola speciális oktatási-nevelési jellemzőit, amelyek a fenntartói, az iskolahasználói, valamint a szülői vallási elvárásokból is erednek.³⁴²

³⁴² Az egyes kategóriák elnevezésénél a neveléstudományi Konzulensem javaslatait tekintettem mérvadónak.

3.sz. ábra: A pedagógusok iskolában eltöltött éveinek a száma

14. A pedagógusok által tanított tantárgyak

A pedagógusok által tanított tantárgyak		
Tantárgyak száma 39 főből:	fő	%-ban
1 tantárgyat tanít	22	56%
2 vagy több tantárgyat tanít	16	41%
Napközit vezet	1	3%

29.sz. táblázat: A pedagógusok által tanított tantárgyak

A pedagógusok több mint a fele egy tantárgyat tanít. A több tantárgyat tanítók közül az interjúalanyaim többsége tanítónő volt, akik 1-4. osztályig a saját osztályukban több tantárgyat tanítanak.

15. A pedagógusok az iskolában alábbi munkaközösségek tagjai

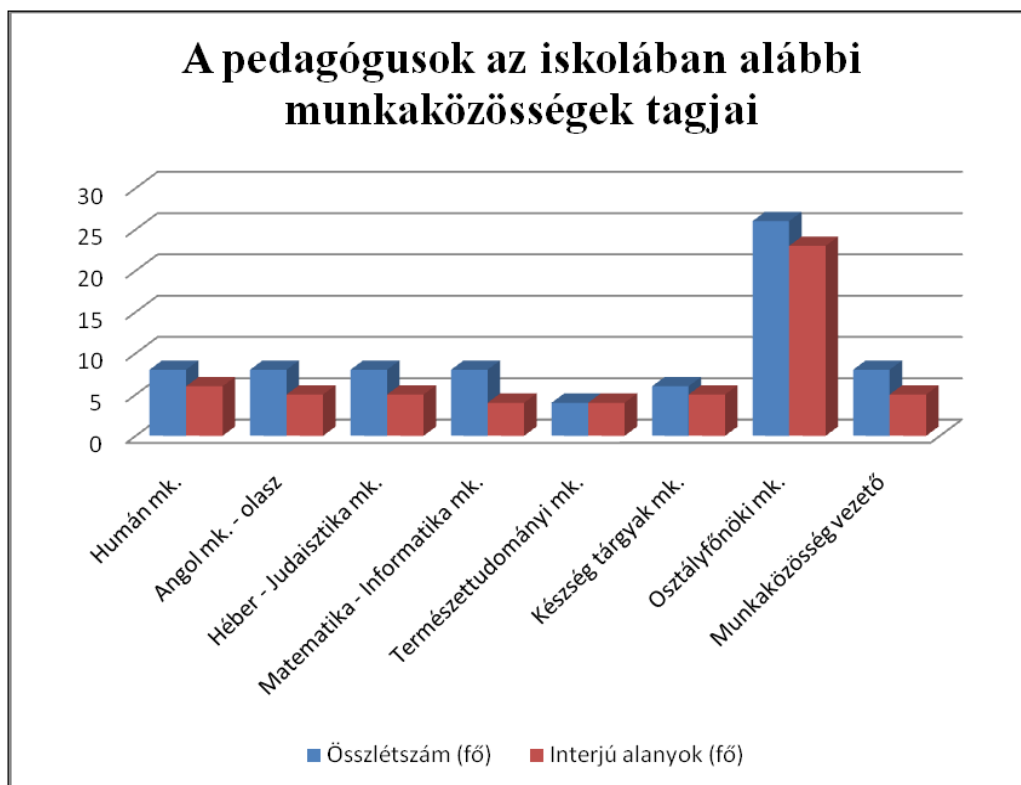
A pedagógusok az iskolában alábbi munkaközösségek tagjai

30.sz. táblázat: A pedagógusok az iskolában alábbi munkaközösségek tagjai

	Összlétszám (fő)	Interjú alanyok (fő)	Megoszlás %-ban
Humán mk.	8	6	75%
Angol mk. - olasz	8	5	63%
Héber - Judaisztika mk.	8	5	63%
Matematika - Informatika mk.	8	4	50%
Természettudományi mk.	4	4	100%
Készség tárgyak mk.	6	5	83%
Osztályfőnöki mk.	26	23	88%
Munkaközösség vezető	8	5	63%

Az interjúalanyaim közül mindenki valamilyen munkaközösség tagja. Így az elemi tagozaton készített felmérési eredményeim kitekintést adhatnak az iskolai élet egészére.

A pedagógusok közül a legtöbbben osztályfőnökként is tevékenykednek.

4.sz. ábra: A pedagógusok az iskolában alábbi munkaközösségek tagjai

16. Felmenő rendszerben tanító pedagógusok

Felmenő rendszerben tanító pedagógusok		
39 főből:	fő	%-ban
Felmenő rendszerben tanít	25	64%

31.sz. táblázat: Felmenő rendszerben tanító pedagógusok

A pedagógusok többsége felmenő rendszerben tanít, ez az oktatás-nevelés hatékonyságát is növelheti az által, hogy a pedagógusok és a tanítványaik az együtt eltöltött évek alatt egyre jobban megismerhetik egymást. Ez hosszútávon biztonságot adhat mindkét fél számára.

17. A pedagógusok heti óraszámának az eloszlása

A pedagógusok heti óraszámának az eloszlása		
39 főből:	fő	%-ban
Főállásban tanít (80%-tól)	32	82%
Félállásban tanít	7	18%

32.sz. táblázat: A pedagógusok heti óraszámának az eloszlása

A pedagógusok közül a többségük főállásban tanít az iskolában.

Ők több időt tölthetnek a diákokkal, mint a félállásban lévő kollégáik és a tanári munkaközösségben is tevékenyebben dolgozhatnak.

18. A pedagógusok megoszlása a szerint, hogy mennyi osztályban tanítanak

A pedagógusok megoszlása a szerint, hogy mennyi osztályban tanítanak		
39 főből:	fő	%-ban
Csak egyetlen osztályban tanítók száma	8	21%
Két vagy több osztályban tanítók száma	31	79%

33.sz. táblázat: A pedagógusok megoszlása a szerint, hogy mennyi osztályban tanítanak

A pedagógusok közül az 1-4. osztályig tanítók közül, egy fő kivételével, mindenki csak a saját osztályában tanít.

Az interjúalanyaim többsége kettő vagy több osztályban tanító pedagógus volt.

19. A pedagógusokhoz tartozó tanítványok létszáma, szervezeti formája szerinti eloszlásuk alapján

A pedagógusokhoz tartozó tanítványok létszáma, szervezeti formája szerinti eloszlásuk alapján		
39 főből:	fő	%-ban
Csak osztályt tanít (11 tanulói létszámtól 25 tanulói létszámig)	19	49%
Csak csoportot tanít (osztály létszám felét vagy harmadát)	15	38%
Osztályt és csoportot is tanít	5	13%

34.sz. táblázat: A pedagógusokhoz tartozó tanítványok létszáma, szervezeti formája szerinti eloszlásuk alapján

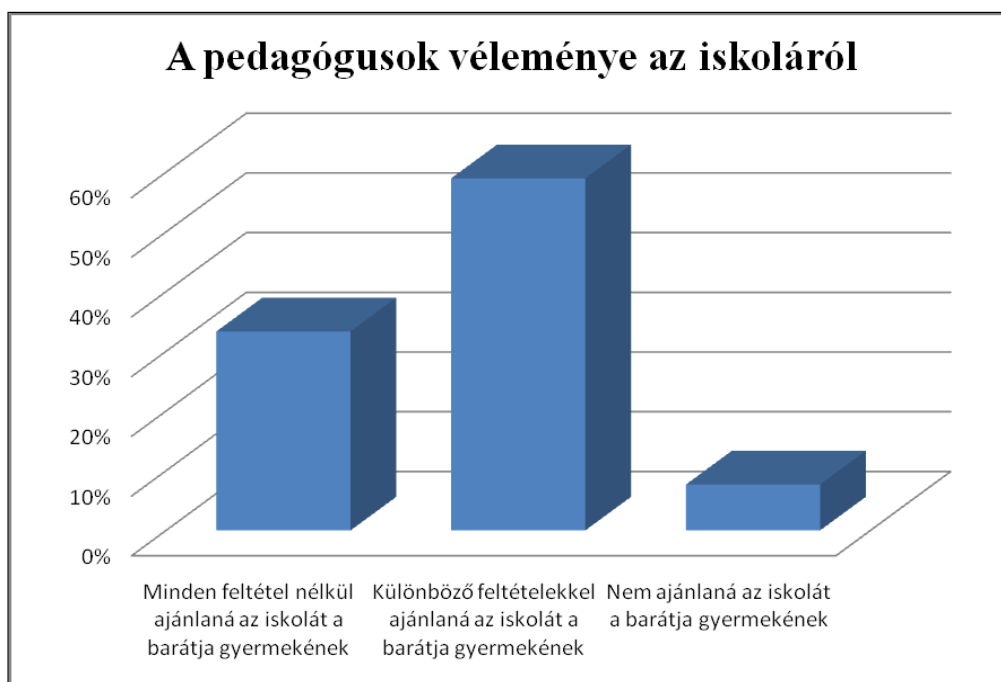
A pedagógusok közül az osztályokat tanítók száma magasabb, mint a csoportokat tanítóké. A diákok angol és héber nyelv, valamint informatika órákon csoportokban tanulnak. Az ötödik osztálytól testnevelés órákon is nemek szerint vannak a gyerekek, lány és fiú csoportokra elosztva.

20. A pedagógusok véleménye az iskoláról

A pedagógusok véleménye az iskoláról		
39 főből:	fő	%-ban
Minden feltétel nélkül ajánlaná az iskolát a barátja gyermekének	13	33%
Különböző feltételekkel ajánlaná az iskolát a barátja gyermekének	23	59%
Nem ajánlaná az iskolát a barátja gyermekének	3	8%

35.sz. táblázat: A pedagógusok véleménye az iskoláról

A stabilitást jelentő harmad mellett a pedagógusok többsége bizonyos feltételekkel ajánlaná az iskolát a barátja gyermekének. Az ajánlásukat a család vallási hovatartozásához és a gyermek képességeihez kötnék.

5.sz. ábra: A pedagógusok véleménye az iskoláról

21. A pedagógusok elégedettsége az iskola működésével és az iskolai programok színvonalával

A pedagógusok elégedettsége az iskola működésével és az iskolai programok színvonalával		
39 főből:	fő	%-ban
Változtatna dolgokon, ha lehetősége lenne	33	85%
Nem változtatna semmin, még akkor sem, ha lehetősége lenne	6	15%

36.sz. táblázat: A pedagógusok elégedettsége az iskola működésével és az iskolai programok színvonalával

A pedagógusok többsége a fegyelmezés területén szigorúbb és következetesebb lenne és a havi közös pénteki gyertyagyújtás programjának a színvonalát emelné.

A pedagógusok közül 6 fő nem változtatna semmit az iskolában, még akkor sem, ha erre lehetősége lenne, mert vagy a jelenlegi állapotot tartja a legjobbnak vagy azt mondták, hogy nem értenek ehhez a területhez.

22. A pedagógusok kapcsolata a kollégáikkal, az iskola két tagozatán tanító kollégák közötti együttműködés

A pedagógusok kapcsolata a kollégáikkal, az iskola két tagozatán tanító kollégák közötti együttműködés		
39 főből	fő	%-ban
Nincsen megfelelő együttműködés	29	74%
Jó, megfelelő a kapcsolat	10 / Ebből mind a két tagozaton tanít 3	26%

37.sz. táblázat: A pedagógusok kapcsolata a kollégáikkal, az iskola két tagozatán tanító kollégák közötti együttműködés

Úgy gondolom, hogy fontos lenne a két tagozat közötti még szorosabb együttműködés, mert ennek a hiánya problémát jelenthet az egységes iskolai, nevelési és oktatási célok megvalósításában.

Szorosabb együttműködés kellene a napközi vezetőtanár és az osztályfőnökök között. Több találkozási, beszélgetési lehetőség lehetne a kollégák között, mert erre sok esetben időhiány miatt nincsen lehetőség.

Az interjúkból kiderült, hogy az osztályfőnökök és az osztályukban tanító kollégáik viszonya megfelelő.

23. A pedagógusok és az igazgató kapcsolatára jellemző adat (felkeresése nevelési és szervezési probléma esetén)

A pedagógusok és az igazgató kapcsolatára jellemző adat (felkeresése nevelési és szervezési probléma esetén)		
39 főből:	fő	%-ban
Kérte már az igazgató segítségét probléma esetén	21, ebből 2 magánjellegű probléma miatt	54%
Nem kérte még az igazgató segítségét probléma esetén	18	46%

38.sz. táblázat: A pedagógusok és az igazgató kapcsolatára jellemző adat (felkeresése nevelési és szervezési probléma esetén)

A pedagógusok és az igazgató kapcsolata az interjúk többsége alapján megfelelőnek mondható, mert ha a pedagógusok problémával fordultak a jelenlegi és a korábbi Iskolavezetőhöz, akkor mindig kapnak Tőlük segítséget.

Egy fő elmesélte, hogy sajnos még az előző Iskolavezetővel együtt sem tudta az osztályával kapcsolatos problémáját megoldani.

Az interjúkból az is kiderült, hogy a pedagógusok, ha lehetőségük van rá, akkor igyekeznek a felmerülő nevelési-szervezési problémáikat önállóan, igazgatói segítség nélkül megoldani.

24. Pedagógusok hátrányos helyzetű és speciális igényű tanítványainak jelenléte

Pedagógusok hátrányos helyzetű és speciális igényű tanítványainak jelenléte		
39 főből:	fő	%-ban
Megjelenik, oktatási-nevelési plusz feladatként	39	100%

39.sz. táblázat: Pedagógusok hátrányos helyzetű és speciális igényű tanítványainak jelenléte

Minden pedagógusnak vannak hátrányos helyzetű és speciális igényű tanítványai.

Az iskola lehetőségeihez képest sokat segít a nehéz helyzetben lévő diákokon. Két osztályfőnök is említette, hogy szülői összefogás is jellemző ezen a téren pl. a nem zsidó vallású, szegény diákok erdei iskolai részt vételének a támogatása kapcsán. (A zsidó vallású szegény diákokat a MAZS Alapítvány is segíti.)

Az interjúalanyaim elmondták, hogy speciális nevelési igényű diákjaik tanításakor a Nevelési Tanácsadó által kiállított szakvéleményre igyekeznek támaszkodni, de a papíron leírtak sokszor nem jelentenek a számukra megfelelő segítséget.

Egy interjúalanyom egy alapítványtól kapott a diákja tanításához segítséget.

Az iskolai fejlesztőpedagógus – logopédus helyi szinten segíti a pedagógusok munkáját, rendszeresen (a kutatásom tanévében, 2013/2014.) 35 tanulóval foglalkozott, ebből 28 fő volt az elemi tagozaton tanuló diák.

A héber nyelvtanárok közül többen említették, hogy több segítséget igényelnének a speciális nevelési igényű diákjaik nyelvtanításához, mivel izraeli vendégtanárok, akik korábban ezen a területen segítettek nekik, már évek óta nem jönnek.

25. Gyermekvédelmi felelős hatáskörébe tartozó diákok száma

Gyermekvédelmi felelős hatáskörébe tartozó diákok száma	
25 fő - ebből:	%
Elemi tagozaton tanul	40%
Gimnáziumi tagozaton tanul	60%

40.sz. táblázat: Gyermekvédelmi felelős hatáskörébe tartozó diákok száma

A gyermekvédelmi felelős elmondta, hogy az iskolában a 2013/2014. tanévben 25 diák tartozik hozzá. Az elemi tagozatról kevesebb százalékban, mint a gimnáziumi részről.

26. A pedagógusoknak a diákjaik tehetség gondozási célú pályáztatásával kapcsolatos véleménye

A pedagógusoknak a diákjaik pályáztatásával kapcsolatos véleménye		
39 főből:	fő	%-ban
Volt véleménye, főként az iskolai pályázatokról	28	72%
Negatív tapasztalat	6	15%
Nem volt véleménye	5	13%

41.sz. táblázat: A pedagógusoknak a diákjaik pályáztatásával kapcsolatos véleménye

A pedagógusok válaszaiból kiderült, hogy a többségüknek a belső pályázatokról (Scheiber-verseny) pozitív tapasztalata van.

A külső pályázatokról megoszlottak a vélemények. Többen megfogalmazták, hogy a tanítványaik ismeretei és a versenykiírások sokszor nincsenek összhangban.

Fontosnak gondolom, hogy a gyerekek ne csak „hazai terepen” versenyezzenek.

A testnevelést tanító pedagógusok a jövőben az elemi tagozatos gyerekeket is versenyeztetni fogják, mert erre a területre eddig nem jutott elég idejük.

Egy pedagógus említette, hogy a külső pályázat által olyan helyre is eljuthattak a tanítványai, ahová nem lett volna másképpen lehetőségük elmenni.

A munkaközösség vezetőkkel készített interjúkból kiderült, hogy a diákok versenyeztetése sokszor a pedagógusok túlterheltsége miatt marad el.

27. A pedagógusok viszonyulása a Nemzeti Alaptantervhez

A pedagógusok viszonyulása a Nemzeti Alaptantervhez		
39 főből:	fő	%-ban
Nem tartja ideálisnak és megfelelőnek a tantárgyára vonatkozó NAT-ban szereplő fejlesztési feladatokat	37	95%
Ideálisnak és megfelelőnek tartja a tantárgyára vonatkozó NAT-ban szereplő fejlesztési feladatokat	2	5%

42.sz. táblázat: A pedagógusok viszonyulása a Nemzeti Alaptantervhez

A pedagógusok nem tartják ideálisnak és irányadónak a NAT-ban leírtakat. Akik ismerik azok számára sem ad használható ismereteket. Ennek több oka is lehetséges, pl. az iskola speciális jellegéből adódóan vannak, akik ideológiai szempontból nem tudnak a tantárgyukhoz kapcsolódó dolgokkal azonosulni. A magyartanárok többsége is beszélt erről a problémáról.

Vannak pedagógusok, akik szakmailag nem tartják fontosnak használni az ott leírt javaslatokat.

28. A pedagógusok tanmeneteinek illeszkedése a helyi tantervhez

A pedagógusok tanmeneteinek illeszkedése a helyi tantervhez		
39 főből:	fő	%-ban
Teljesen illeszteni tudja a tanmenetét a helyi tantervhez	34	87%
Próbálkozik vagy nem fontos a számára, hogy igazodjon a helyi sajátosságokhoz	4	10%
Nincsen tanmenete	1	3%

43.sz. táblázat: A pedagógusok tanmeneteinek illeszkedése a helyi tantervhez

A pedagógusok többsége teljesen tudja a tanmenetét a helyi tantervhez igazítani. Ennek az lehet a fő oka, hogy sokan a helyi tantervek készítésénél is már az iskolában dolgoztak és részt vettek annak az összeállításában.

29. A pedagógusok tankönyv használata

A pedagógusok tankönyv használata		
39 főből:	fő	%-ban
Minden tanévben ugyanabból a tankönyvből/tankönyv-családból tanít	28	72%
Nem minden tanévben ugyanabból a tankönyvből/tankönyv-családból tanít	11	28%

44.sz. táblázat: A pedagógusok tankönyv használata

A tankönyvhasználatról feltett kérdésből kitűnik, hogy a Kollégák többsége kihasználja a módszertani szabadságot, bátran alkalmaz sajátkészítésű információhordozót, kritikusan viszonyul a piacon elérhető kiadványokhoz. Név szerint a Mozaik Kiadó könyvei, illetve a Romankovics-féle tankönyv került említésre.

A pedagógusok többsége ragaszkodik egy tankönyvhöz illetve tankönyvcsaládhoz. Kevesen vannak közülük, akik szeretnék új tankönyveket is kipróbálni.

Problémának tartom, hogy az interjúk felvételének az időpontjában, április-májusban a pedagógusok még nem tudták, hogy milyen tankönyvből fognak 2014 szeptemberétől tanítani.

30. A pedagógusok elégedettsége az osztálytermek berendezéseivel

A pedagógusok elégedettsége az osztálytermek berendezéseivel		
39 főből:	fő	%-ban
Nem elégedett a terem berendezésével	14	36%

45.sz. táblázat: A pedagógusok elégedettsége az osztálytermek berendezéseivel

A pedagógusok kb. harmada nem elégedett az osztályterme vagy csoportszobája berendezésével, ahol tanít. A szaktantermekben tanítók közül csak egy fő volt elégedetlen a szaktanterme berendezésével.

A szakköröket és a napközit vezető tanárok a munkájukhoz külön termet igényelnének. Az iskola épülete sajnos határt szabhat a vágyaiknak. Ezen a területen legnagyobb problémának azt látom, hogy az ima - ének-zene - és Flódni-szakkör nem zajlanak külön helyiségben, ezen három tevékenység oktatása egy teremben történik. Úgy gondolom, hogy ezen foglalkozások a speciális jellegükből adódóan is külön helyiséget igényelnének.

31. A tantárgyak tanításhoz speciális berendezést nem igénylő pedagógusok

A tantárgyak tanításhoz speciális berendezést nem igénylő pedagógusok		
39 főből:	fő	%-ban
Speciális berendezést nem igényel az általa tanított tantárgy tanításához	5	13%

46.sz. táblázat: A tantárgyak tanításhoz speciális berendezést nem igénylő pedagógusok

A pedagógusok többsége speciális berendezést igényelne az általa tanított tantárgy oktatásához. A többségük médiakocsit kérne és érintőképernyőstáblát. Ezen eszközök használatával az oktatás színvonala is emelkedhetne. A pedagógusok igényeinek az iskola anyagi lehetőségei szabnak határt.

32. A pedagógusok szemléltetőeszköz használata

A pedagógusok szemléltetőeszköz használata		
39 főből:	fő	%-ban
Szemléltetőeszközöket használ	38	97%
Szemléltetőeszközöket nem használ	1	3%

47.sz. táblázat: A pedagógusok szemléltetőeszköz használata

A napközivezető pedagóguson kívül minden pedagógus használ szemléltetőeszközöket az óráin. Ezen eszközök a tantárgyak speciális jellegéhez kapcsolódnak. Többen felsorolták a médiakocsit, a filmeket, a képeket, az albumokat és rajzokat, mint a tantárgyukhoz kapcsolódó szemléltetési eszközöket.

A megkeresésemre az iskolai leltárfelelős tájékoztatott az iskolában megtalálható oktatástechnikai eszközök számáról.³⁴³ A pedagógusok a beszélgetések során elmondták, hogy az interaktív táblát csak nagyon ritkán tudják használni, mert kevés van belőle az iskolában. A modern (a mai kornak megfelelő) oktatástechnikai eszközök vásárlásának az iskola anyagi korlátai és a külsős, korlátozott számú pályázati lehetőségek szabnak határt.

33. A pedagógusok kapcsolata a tanítványaik szüleivel

A pedagógusok kapcsolata a tanítványaik szüleivel		
39 főből:	fő	%-ban
Jó, megfelelő a kapcsolata	25	64%
Nincsen kapcsolata a szülővel	14	36%

48.sz. táblázat: A pedagógusok kapcsolata a tanítványaik szüleivel

A pedagógusok többsége megfelelőnek látja a kapcsolatát a tanítványa szüleivel. Kivételt jelent, egy pedagógus, aki elmondta, hogy ő nem szeretne semmilyen kapcsolatot a tanítványa szüleivel.

A szülővel szorosabb kapcsolatot igénylő pedagógusok említették, hogy sokszor a kevésbé problémás gyermekek szülei jelennek meg a fogadóóráikon.

³⁴³ Bandi Tamás, az iskola leltárfelelőse a megkeresésemre az iskolában jelenleg megtalálható oktatástechnikai eszközökről leltárt készített. A leltár felvételének az időpontja: 2014. május 30.: Oktatástechnikai eszközök: Cd-s rádió 8 db., Írásvetítő 18 db., Kismagnó 3 db., Diavetítő 3 db., Videolejátszó 5 db., DVD lejátszó 3 db., Laptop 15 db., Médiakocsi (projektorral) 5 db., Projektor 7 db., Interaktív tábla 2db., Videokamera 1 db., Fényképezőgép 2 db., Vetítövászón (mobil) 1 db..

A zsidósághoz (zsidó hagyományhoz, kultúrához, valláshoz, az iskola meghatározó eszmeiségéhez) fűződő viszonyról szóló adatok: 34-41. kérdésig

34. A pedagógusok attitűdjei azzal kapcsolatban, hogy a Budapesti Zsidó Hitközség iskolájában tanítanak

A pedagógusok attitűdjei azzal kapcsolatban, hogy a Budapesti Zsidó Hitközség iskolájában tanítanak		
39 főből:	fő	%-ban
Pozitív érzése van azzal kapcsolatban, hogy a Budapesti Zsidó Hitközség iskolájában tanít	35	90%
Semmit nem jelent a számára, hogy a Budapesti Zsidó Hitközség iskolájában tanít	4	10%

49.sz. táblázat: A pedagógusok attitűdjei azzal kapcsolatban, hogy a Budapesti Zsidó Hitközség iskolájában tanítanak

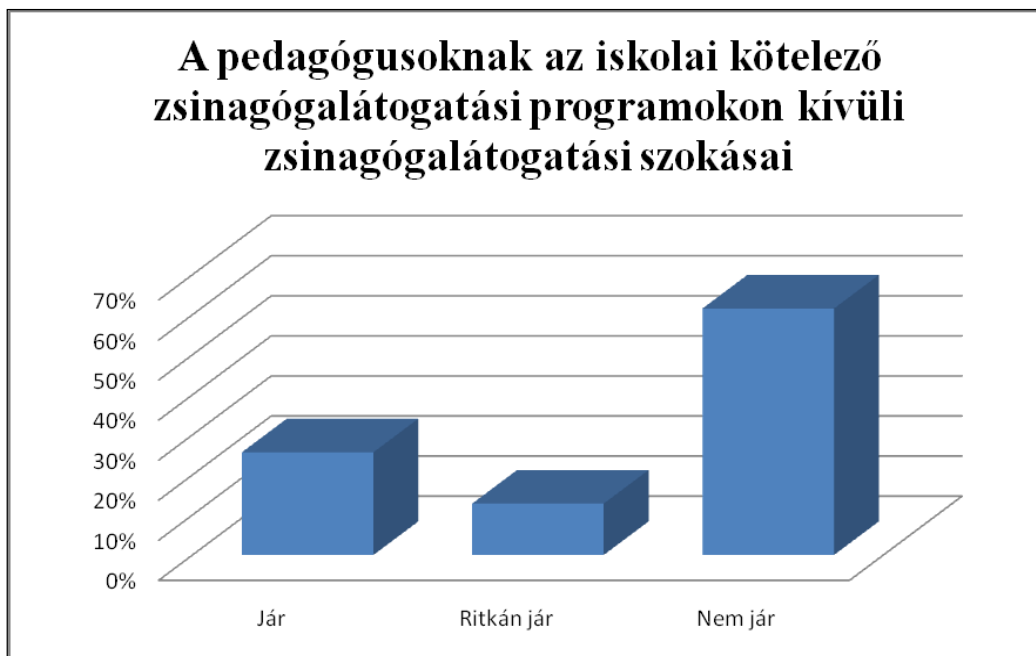
A pedagógusok többsége vallási hovatartozásuktól függetlenül, pozitívan reagáltak erre a kérdésemre. Sokan említették, hogy fontosnak tartják a zsidó közösséghez való tartozást.

35. A pedagógusoknak az iskolai kötelező zsinagógalátogatási programokon kívüli zsinagógalátogatási szokásai

A pedagógusoknak az iskolai kötelező zsinagógalátogatási programokon kívüli zsinagógalátogatási szokásai		
Zsinagógaiba járási szokások 39 főből	fő	%-ban
Jár	10	26%
Ritkán jár	5	13%
Nem jár	24	62%

50.sz. táblázat: A pedagógusoknak az iskolai kötelező zsinagógalátogatási programokon kívüli zsinagógalátogatási szokásai

A pedagógusok többsége az iskola által szervezett kötelező zsinagógalátogatási programokon kívül nem jár zsinagógába.

6.sz. ábra: A pedagógusoknak az iskolai kötelező zsinagógalátogatási programokon kívüli zsinagógalátogatási szokásai

36. A pedagógusok által tanított tantárgy/tantárgyak tanításakor a diákok zsidóságra nevelésének a megjelenése

A pedagógusok által tanított tantárgy/tantárgyak tanításakor a diákok zsidóságra nevelésének a megjelenése		
39 főből:	fő	%-ban
Valamilyen formában megjelenik a tantárgy tanítása során a diákok zsidóságra nevelése	37	95%
Nem jelenik meg semmilyen formában a tantárgy tanítása során a diákok zsidóságra nevelése	2	5%

51.sz. táblázat: A pedagógusok által tanított tantárgy/tantárgyak tanításakor a diákok zsidóságra nevelésének a megjelenése

A pedagógusok igyekeznek az általuk tanított tantárgyak tanítása során a tanítványaik zsidóságra nevelését is szem előtt tartva tanítani. Azoknál a tantárgyaknál, ahol maga a tantárgy sajátossága miatt nehezebb a zsidóságról tanítani, ott is a legtöbben a házirendben szereplő dolgokat szem előtt tartva tanítanak (pl. diákok hiányos öltözködése vagy a kipa hiányossága miatt szólnak).

37. A pedagógusok véleménye az iskolai vallási élethez kapcsolódó programokról

A pedagógusok véleménye az iskolai vallási élethez kapcsolódó programokról		
39 főből:	fő	%-ban
Elégedett a programok tartalmával és a színvonalával	28	72%
Nem elégedett a programok tartalmával és a színvonalával	11	28%

52.sz. táblázat: A pedagógusok véleménye az iskolai vallási élethez kapcsolódó programokról

A pedagógusok többsége általában elégedett az iskolai vallási élethez kapcsolódó programokkal, de ezzel együtt elég sok kritikát is megfogalmaztak (pl. a közös pénteki gyertyagyújtás). Szerintem ezen a területen szükség és igény lenne a további fejlődésre.

38/1. A pedagógusok számára a legkedvesebb zsidó ünnep

A pedagógusok számára a legkedvesebb zsidó ünnep		
Az ünnepek nevei kedveltségi sorrendjükben 39 főből	fő	%-ban
Hanuka	19	49%
Purim	8	21%
Pészách	6	15%
Szimhát-Tóra	5	13%
Tu-Bisvát	5	13%
Sávuot	4	10%
		174

A pedagógusok számára a legkedvesebb zsidó ünnep		
Jom Kipur	2	5%
Mindegyik	2	5%
Ros-hásáná	1	3%
Sábát	1	3%

53.sz. táblázat: A pedagógusok számára a legkedvesebb zsidó ünnep

7.sz. ábra: A pedagógusok számára a legkedvesebb zsidó ünnep

38/2. A pedagógusok által adott válaszok száma, a válaszadók száma szerint

A pedagógusok több ünnepnek a nevét is mondhatták a válaszaikban.

Válaszok száma	39 főből
1 válasz	25
2 válasz	11
3 válasz	2
Mindegyik	1

54.sz. táblázat: A pedagógusok által adott válaszokszáma, a válaszadók száma szerint

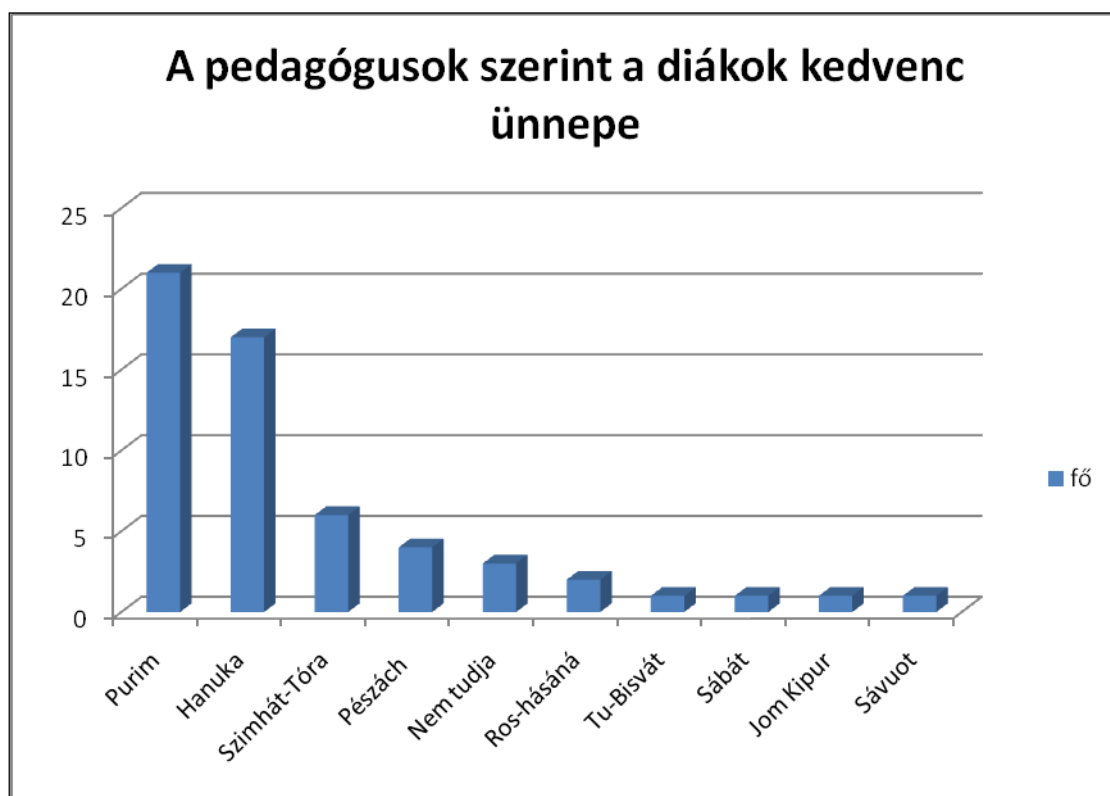
A pedagógusok számára a Hanuka a legkedvesebb zsidó ünnep, ez az ünnep a diákok számára is kedves az ünnep időpontja (téli napfordulónak a keresztény ünnepkörben s a laikus társadalomban is hasonló ideje körül) és az ünnepi szokások miatt is (fánk sütés, gyertyagyújtás, ajándékozás). A Purim ünnepe is a kedvelt az ünnephez kapcsolódó vidám zsinagógai és iskolai programok miatt.

39/1. A pedagógusok szerint a diákok kedvenc ünnepe és a diákok által választott kedvenc ünnep

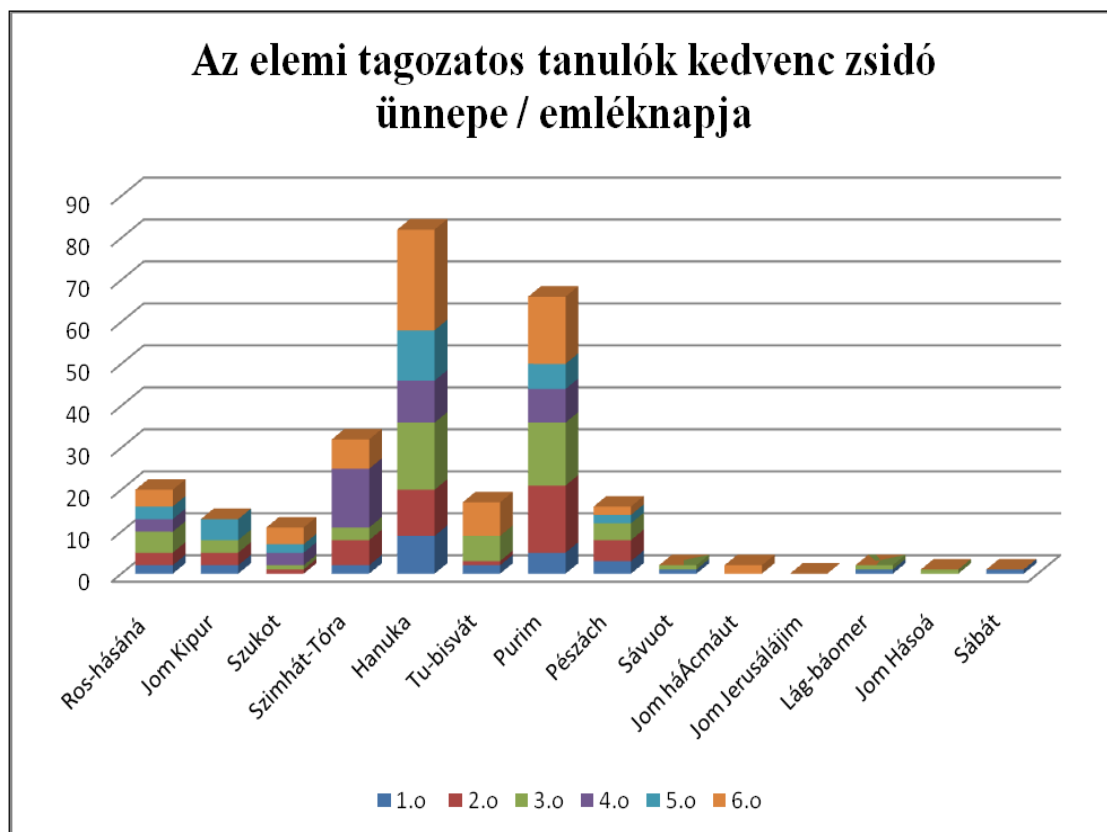
A pedagógusok szerint a diákok kedvenc ünnepe		
Az ünnepek nevei (39 főből)	fő	%-ban
Purim	21	54%
Hanuka	17	44%
Szimhát-Tóra	6	15%
Pészách	4	10%
Nem tudja	3	8%
Ros-hásáná	2	5%

A pedagógusok szerint a diákok kedvenc ünnepe		
Az ünnepek nevei (39 főből)	fő	%-ban
Tu-Bisvát	1	3%
Sábát	1	3%
Jom Kipur	1	3%
Sávuot	1	3%

55.sz. táblázat: A pedagógusok szerint a diákok kedvenc ünnepe

8.sz. ábra: A pedagógusok szerint a diákok kedvenc ünnepe

9.sz. ábra: Az elemi tagozatos tanulók kedvenc zsidó ünnepe / emléknapja

39/2. A pedagógusok száma a válaszadók száma szerint

A válaszadók száma	39 főből
1 válasz	26
2 válasz	8
3 válasz	4
4 válasz	1

56.sz. táblázat: A pedagógusok száma a válaszadók száma szerint

A pedagógusok szerint a diákjaik kedvenc ünnepe a Purim, de a Hanuka ünnepét is sokan választották.

A pedagógusok jól ismerik a diákjaikat, mert a diákok válaszaik alapján, ez a két ünnep a vezetői a diákok kedvenc ünnepeinek a rangsorában.

A vizsgálatomból látható, hogy a diákok számára a több napon át tartó, és az ünnep időpontja miatt, sokszor a téli szünetre eső Hanuka prioritást élvez az egynapos iskolanappal járó Purim ünnepével szemben.

Mindkét ünnephez nagyon sok iskolai program kapcsolódik és az ünnepi zsinagógalátogatások is mindig maradandó élményt jelentenek a diákok és a pedagógusok számára is.

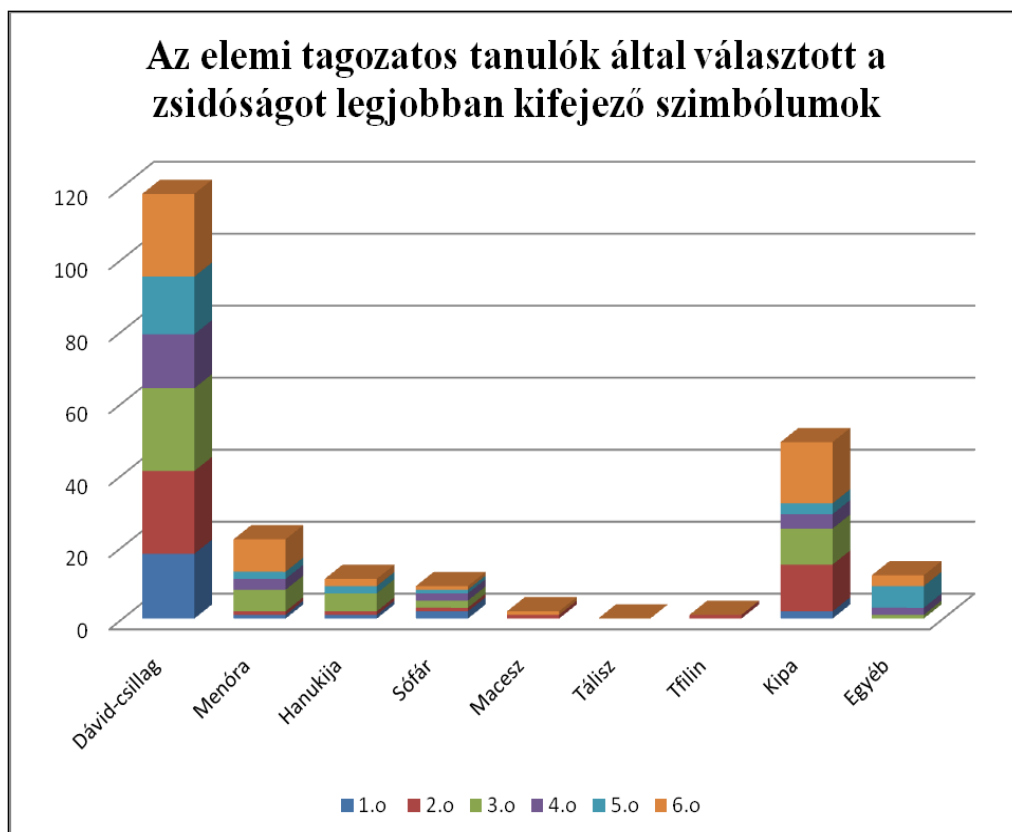
40/1. A pedagógusok által megnevezett legfontosabb zsidó szimbólumok

A pedagógusok által megnevezett legfontosabb zsidó szimbólumok		
A szimbólumok nevei (39 főből)	fő	%-ban
Dávid –csillag	25	64%
Menóra	13	33%
Hanukija	3	8%
Cháj	3	8%
A 12 törzset jelképező medál	1	3%
Siratófal	1	3%
Izraeli zászló	1	3%
Hámszáz	1	3%
Nem tudott válaszolni	1	3%

57.sz. táblázat: A pedagógusok által megnevezett legfontosabb zsidó szimbólumok

10.sz. ábra: A pedagógusok által megnevezett legfontosabb zsidó szimbólumok

11.sz. ábra: Az elemi tagozatos tanulók által választott a zsidóságot legjobban kifejező szimbólumok

40/2. A pedagógusok válaszainak száma a válaszadók száma szerint

A pedagógusok több szimbólumnak a nevét is mondhatták a válaszaikban.

A válaszadók száma	39 főből
1 válasz	31
2 válasz	6
3 válasz	2

58.sz. táblázat: A pedagógusok válaszainak száma a válaszadók száma szerint

A pedagógusok, hasonlóan a diákjaikhoz a Dávid-csillagot választották a legfontosabb zsidó szimbólumnak.

Ez a közismert jelkép az iskola aulájában is megtalálható, ezáltal a pedagógusok és a diákok minden nap láthatják.

41. Az Izraelben járt/élt pedagógusok

Az Izraelben járt/élt pedagógusok		
A 39 főből:	fő	%-ban
Izraelben járt/élt pedagógusok	18	46%

59.sz. táblázat: Az Izraelben járt/élt pedagógusok

Az Izraelben járt pedagógusok száma, ahhoz képest, hogy a Budapesti Zsidó Hitközség iskolájában tanítanak, úgy gondolom, hogy kevés.

Szinte mindegyik pedagógus elmondta, hogy szívesen megismerné az országot.

Az interjúalanyaim közül, mindössze 9 fő járt szakmai úton és 3 fő egy-egy iskolai osztály kísérőtanáraként Izraelben.

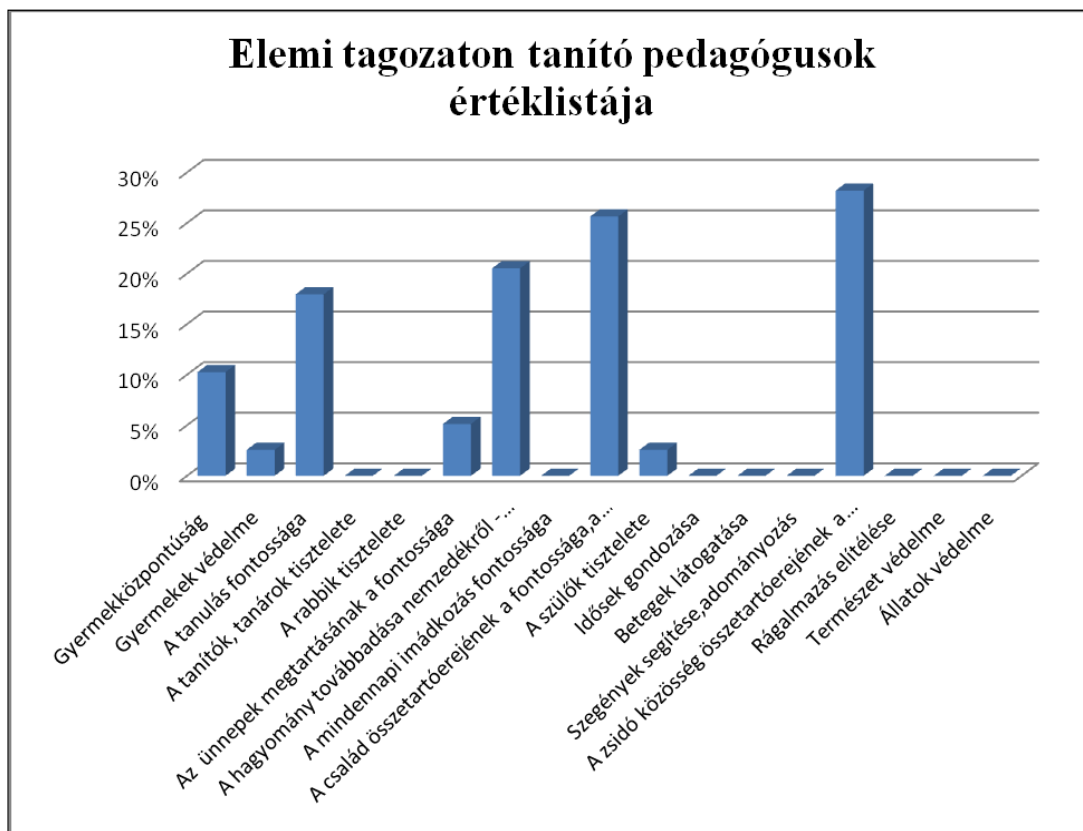
Szerintem egy közösségépítő program is lehetne, egy az iskolai tanároknak szervezett szakmai út, azon kívül, hogy a pedagógusok sok ismeretet szerezhethetnének az országról és a zsidóságról egyaránt.

42. Értéklista

A pedagógusok az interjúk során az általam összeállított – a történeti-elméleti fejezet alapján létrehozott lista, a zsidó hagyomány és kultúra szempontjából kiemelt értékek közül, az alábbi értékekről is beszéltek, amikor a zsidó hagyomány értékeiről kérdeztem őket. Mint másutt erről szívesen beszélek, a tanulók választhattak ezen értékek közül, a pedagógusok azonban nem ismerték ezt az értéklisát.

Elemi tagozaton tanító pedagógusok értéklisája	fő	Megoszlás %-ban
Gyermekközpontúság	4	10%
Gyermekek védelme	1	3%
A tanulás fontossága	7	18%
A tanítók, tanárok tisztelete		0%
A rabbik tisztelete		0%
Az ünnepek megtartásának a fontossága	2	5%
A hagyomány továbbadása nemzedékről - nemzedékre	8	21%
A mindennapi imádkozás fontossága		0%
A család összetartóerejének a fontossága, a család védelme	10	26%
A szülők tisztelete	1	3%
Idősek gondozása		0%
Betegek látogatása		0%
Szegények segítése, adományozás		0%
A zsidó közösség összetartóerejének a fontossága, a közösség tagjainak segítése	11	28%
Rágalmazás elítélése		0%
Természet védelme		0%
Állatok védelme		0%

60.sz. táblázat: Értéklista

12.sz. ábra: Elemi tagozaton tanító pedagógusok értéklistája

A pedagógusok a legfontosabb értéknek tartották a zsidó közösség összetartását és a közösségen belül egymás segítségét.

A család összetartó erejét és védelmét is sokan említették.

Többen hangsúlyozták a zsidó hagyomány továbbadását nemzedékről-nemzedékre, ezáltal a vallási folytonosság biztosítását időről-időre.

A zsidóság értékei között a tanulás fontosságát is kiemelték. Alighanem persze arról van szó, hogy ez az érték iskolai feladataikkal is közvetlenül összefügg.

Csupán 4 fő volt, akik nem tudtak vagy nem akartak erre a kérdésemre válaszolni.

A pedagógusok közül mindenki úgy látta, hogy a közösség összetartása ma is jellemző érték, de a család védelmét (válasok növekvő száma miatt) és a tanulás fontosságát (tanulók tanulmányi eredménye miatt) manapság „megkopottnak” érzik.

Minden pedagógus pozitívan válaszolt arra a kérdésemre, hogy az általa felsorolt értékeket fel tudja-e vállalni a tanítói/tanári munkája során. Egy fő volt, aki nem tudott válaszolni a kérdésre.

Nagyon fontosnak tartom, hogy a pedagógusok által az értékek közvetítése biztosított az iskolában.

5.4.2. Az elemi tagozaton tanuló diákok vizsgálata

A tanulói kérdőíveket a diákok 2014 májusában töltötték ki. Az elemi tagozathoz 8 osztály tartozott. Az 1-4. osztályig egy-egy osztály, az 5-6. évfolyamon két-két osztály volt. A kérdőívek kitöltésekor 144 tanuló volt jelen és 9 fő hiányzott. Az osztályfőnökök engedélyével minden osztályban egy – egy tanórát tarthattam.

Természetesen a tanórák előtt az osztályfőnökökkel és a vallástan tanárokkal is egyeztettem időpontot. Minden osztályfőnöknek és vallástanárnak lehetőséget adtam arra, hogy ott legyenek az óráimon.

A sok elfoglaltságuk miatt csak egy osztályban volt jelen a tanulók osztályfőnöke, aki a tanulók vallástanára is. Az órákon a kérdőívek kitöltését készítettem elő és a foglalkozások végén a gyerekek válaszolhattak a kérdőívben szereplő kérdéseimre.

Az 1-4. osztályosoknál a tanítókkal való előzetes megbeszélésemnek megfelelően volt olyan eset, hogy egy-egy tanuló több időt kapott a kérdőív kitöltésére. Ennek az volt az oka, hogy ők más írásbeli feladatnál is a képességeiket figyelme véve több időt kapnak.

A kérdőív 6. kérdésénél a tantárgyi felsorolásból a történelem és a vallástan tantárgyak szándékosan kimaradtak. Kíváncsi voltam arra, hogy a vallástan tantárgy kihagyását a tantárgyi felsorolásból a tanulók észreveszik-e. Ezt minden tanuló észrevette és szóban jelezték is. Ezzel is e tantárgyhoz való érzelmi kötődésüket szerettem volna megvizsgálni.

Az ötödik és a hatodik osztályos tanulók is, egyöntetűen hiányolták, hogy a történelem mellett a vallástan is kimaradt a listából.

Fontosnak éreztem, hogy a zsidó hitközség iskolájában a tanulók a vallástan tantárgyat a többi tantárggyal egyenértékűnek tekintik, ezt megerősítették a tantárgyi felsorolás hiányosságának az észrevételével.

A kérdőív 7. kérdésénél a *Sábát* ünnepe szándékosan kimaradt a felsorolásból, az általam tartott órán megemlítettük ezen ünnep fontosságát is, és lehetőséget biztosítottam a tanulóknak, hogy ezen ünnepet is megjelöljék.

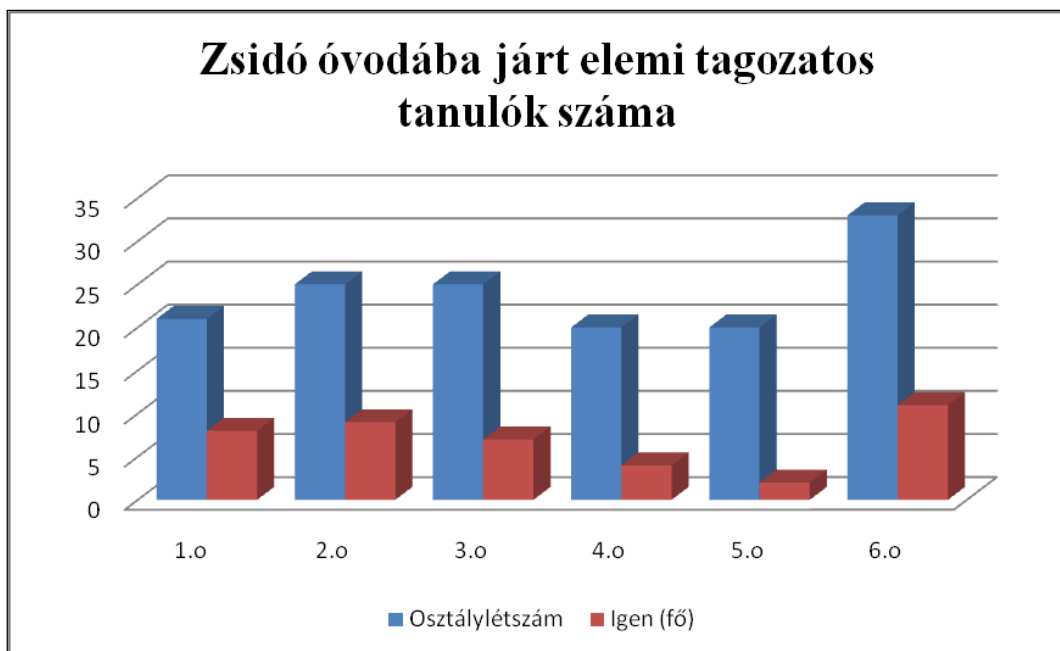
A 3., 5., 7., 8., 10., 11., 12., 13., 19 és 20. kérdésnél a felsoroltakból többet is megjelölhettek a vizsgálati személyek.

A kérdőív minden kérdését megbeszéltem a diákokkal és a tanulók egyesével adták át a kitöltött példányokat. Ekkor alkalmam volt mindenkivel külön-külön is áttekinteni, átbeszélni a kérdéseket. A kérdőívek értékelését a tanulókkal való egyéni beszélgetéseim is segítették.

1. Zsidó óvodába járt elemi tagozatos tanulók száma

Zsidó óvodába járt elemi tagozatos tanulók száma							
	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
	21 fő	25 fő	25 fő	20 fő	20 fő	33 fő	144 fő
Igen (fő)	8	9	7	4	2	11	41

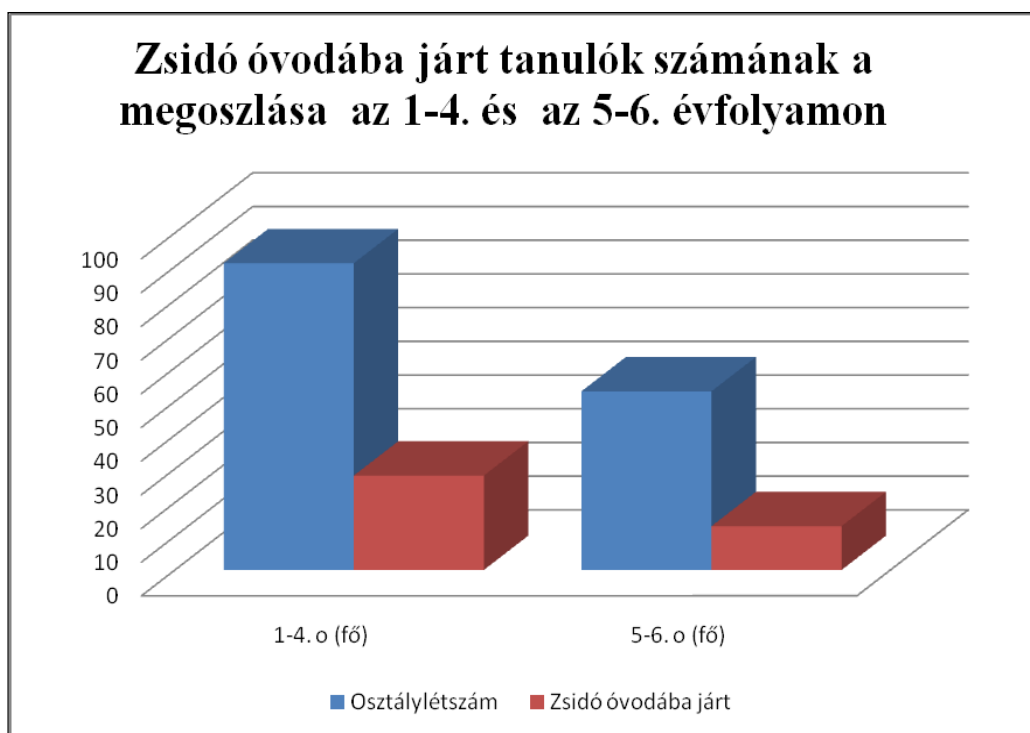
61.sz. táblázat: Zsidó óvodába járt elemi tagozatos tanulók száma

13.sz. ábra: Zsidó óvodába járt elemi tagozatos tanulók száma

Zsidó óvodába járt tanulók számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon		
	1-4. o (fő)	5-6. o (fő)
Osztálylétszám	91	53
Zsidó óvodába járt	28	13
%-ban	31%	25%

62.sz. táblázat: Zsidó óvodába járt tanulók számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

14.sz. ábra: Zsidó óvodába járt tanulók számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

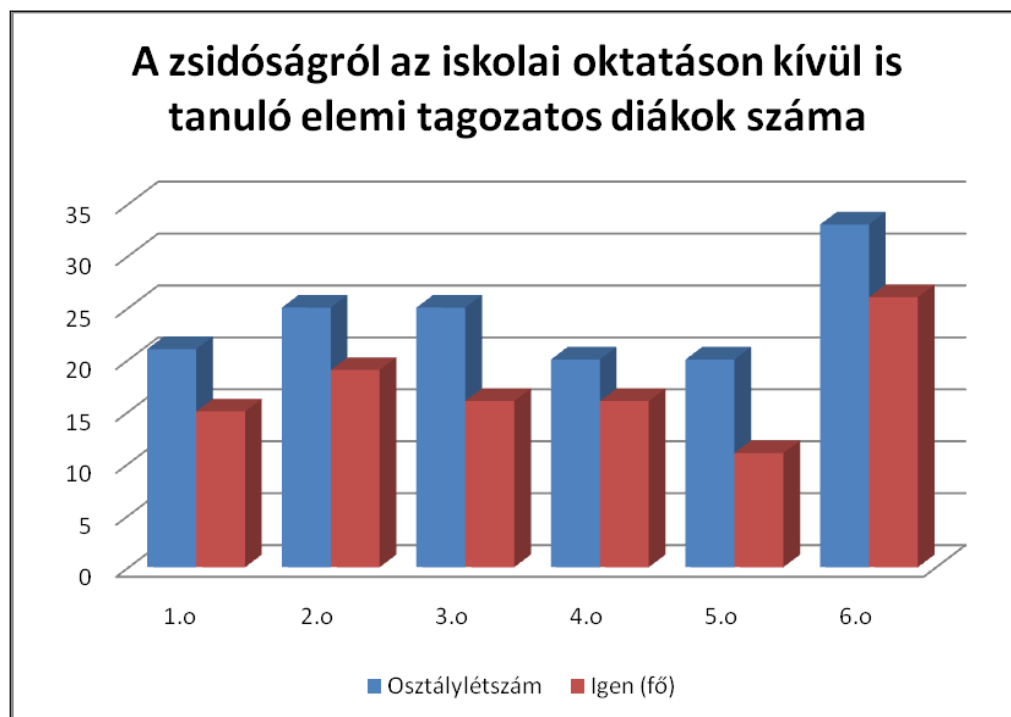
Budapesten négy zsidó óvoda működik. Az iskolai tanulóinak a többsége nem zsidó óvodába járt. A zsidó óvodába járt tanulók közül a legtöbben a hatodik évfolyamon tanulnak. Szóbeli közlésükből megtudtam, hogy ők Benjámín óvodába jártak.

A tanulók zsidóságára vonatkozó felmérést nem készíthettem, de a tanulókkal folytatott beszélgetéseim alapján arra a megállapításra jutottam, hogy ennek az lehet az oka, hogy ezen az évfolyamon találhatóak a legmagasabb arányban a zsidó tanulók.

2. A zsidóságról az iskolai oktatáson kívül is tanuló elemi tagozatos diákok száma

A zsidóságról az iskolai oktatáson kívül is tanuló elemi tagozatos diákok száma							
Osztálylétszám (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
		21	25	25	20	20	33
Igen (fő)	15	19	16	16	11	26	103

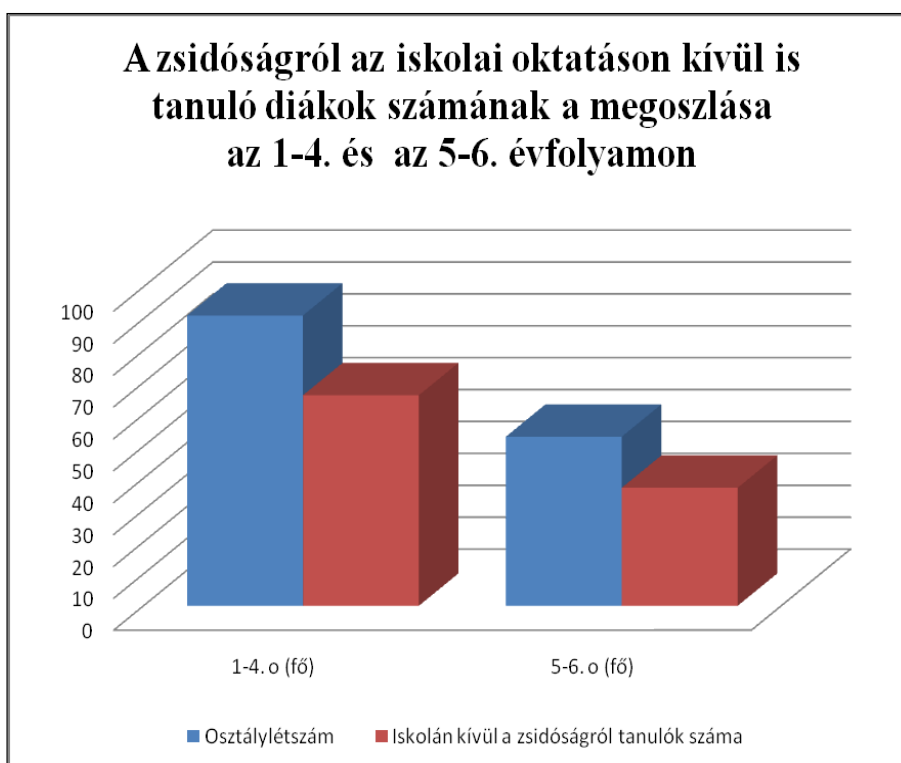
63.sz. táblázat: A zsidóságról az iskolai oktatáson kívül is tanuló elemi tagozatos diákok száma

15.sz. ábra: A zsidóságról az iskolai oktatáson kívül is tanuló elemi tagozatos diákok száma

A zsidóságról az iskolai oktatáson kívül is tanuló diákok számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon		
	1-4. o	5-6. o
Osztálylétszám (fő)	91	53
Iskolán kívül a zsidóságról tanulók száma (fő)	66	37
%-ban	73%	70%

64.sz. táblázat: A zsidóságról az iskolai oktatáson kívül is tanuló diákok számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

16.sz. ábra: A zsidóságról az iskolai oktatáson kívül is tanuló diákok számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

Az elemi tagozatos tanulók többsége az iskolán kívül is tanul a zsidóságról.

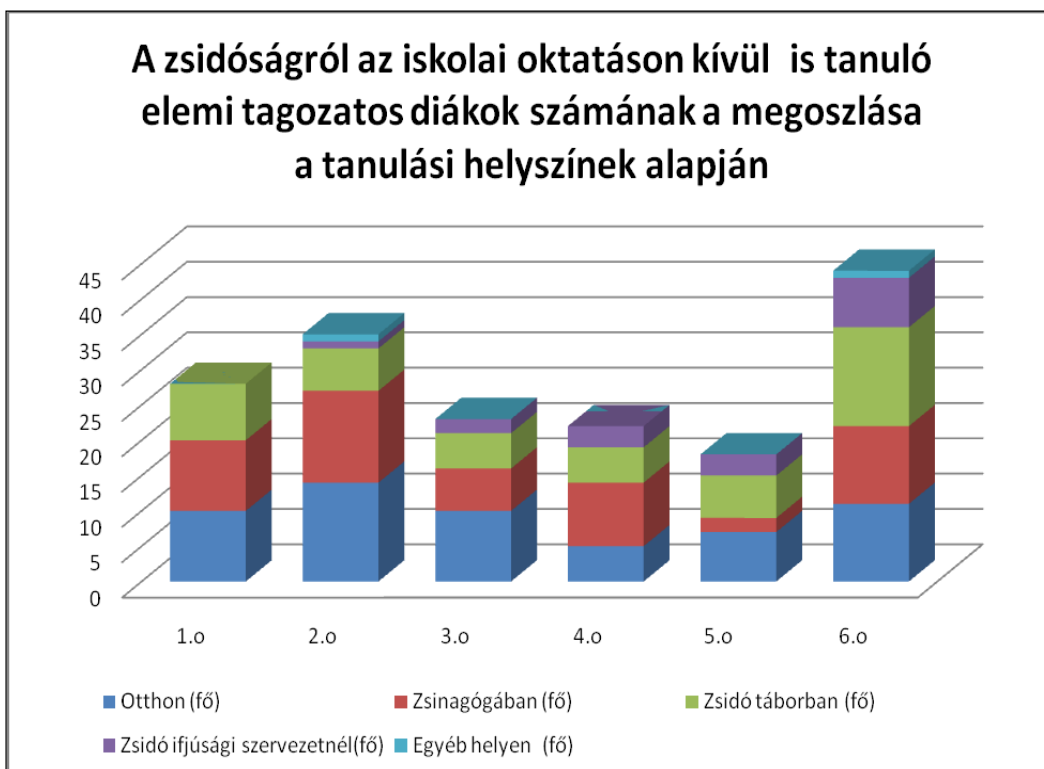
Ezt fontosnak tartom, mert úgy gondolom, hogy a vallás gyakorlása és tanulása informális keretek között is szükséges. Az iskola és az informális színterek hatása egymást erősíti.

3. A zsidóságról az iskolai oktatáson kívül is tanuló elemi tagozatos diákok számának a megoszlása a tanulási helyszínek alapján

A felsoroltakból többet is megjelölhettek a vizsgálati személyek.

A zsidóságról az iskolai oktatáson kívül is tanuló elemi tagozatos diákok számának a megoszlása a tanulási helyszínek alapján							
Osztálylétszám (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
	21	25	25	20	20	33	144
Otthon (fő)	10	14	10	5	7	11	57
Zsinagógában (fő)	10	13	6	9	2	11	51
Zsidó táborban (fő)	8	6	5	5	6	14	44
Zsidó ifjúsági szervezetnél(fő)	0	1	2	3	3	7	16
Egyéb helyen (fő)	0	1	0	0	0	1	2

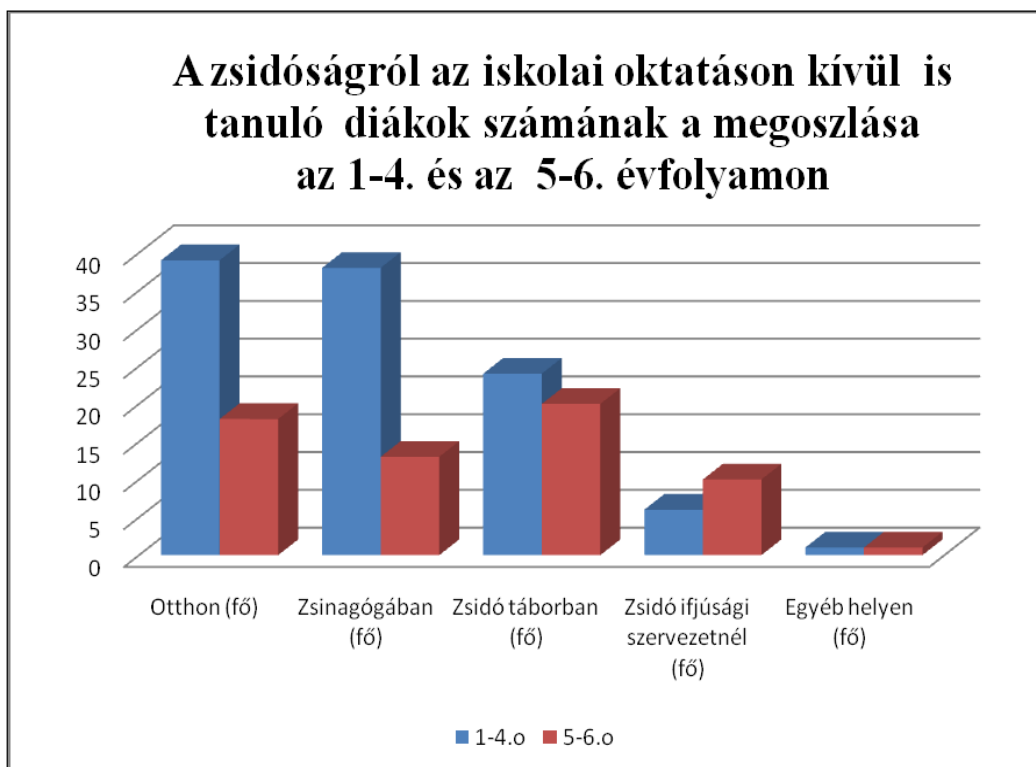
65.sz. táblázat: A zsidóságról az iskolai oktatáson kívül is tanuló elemi tagozatos diákok számának a megoszlása a tanulási helyszínek alapján

17.sz. ábra: A zsidóságról az iskolai oktatáson kívül is tanuló elemi tagozatos diákok számának a megoszlása a tanulási helyszínek alapján

A zsidóságról az iskolai oktatáson kívül is tanuló diákok számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon			% -ban	
	1-4.o	5-6.o	1-4.o	5-6.o
Osztálylétszám (fő)	91	53		
Otthon (fő)	39	18	43%	34%
Zsinagógában (fő)	38	13	42%	25%
Zsidó táborban (fő)	24	20	26%	38%
Zsidó ifjúsági szervezetnél (fő)	6	10	7%	19%
Egyéb helyen (fő)	1	1	1%	2%

66.sz. táblázat: A zsidóságról az iskolai oktatáson kívül is tanuló diákok számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

18.sz. ábra: A zsidóságról az iskolai oktatáson kívül is tanuló diákok számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján							
Osztálylétszám (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
		21	25	25	20	20	33
1 válasz (fő)	5	7	10	11	5	13	51
2 válasz (fő)	7	9	3	4	6	9	38
3 válasz (fő)	3	2	1	1	0	3	10
4 válasz (fő)	0	0	1	0	0	1	2
5 válasz (fő)	0	0	1	0	0	0	1

67.sz. táblázat: A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján

A válaszadók számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon a tanulói válaszok száma alapján		
	1-4.o	5-6.o
1 válasz (fő)	33	18
2 válasz (fő)	23	15
3 válasz (fő)	7	3
4 válasz (fő)	1	1
5 válasz (fő)	1	0

68.sz. táblázat: A válaszadók számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon a tanulói válaszok száma alapján

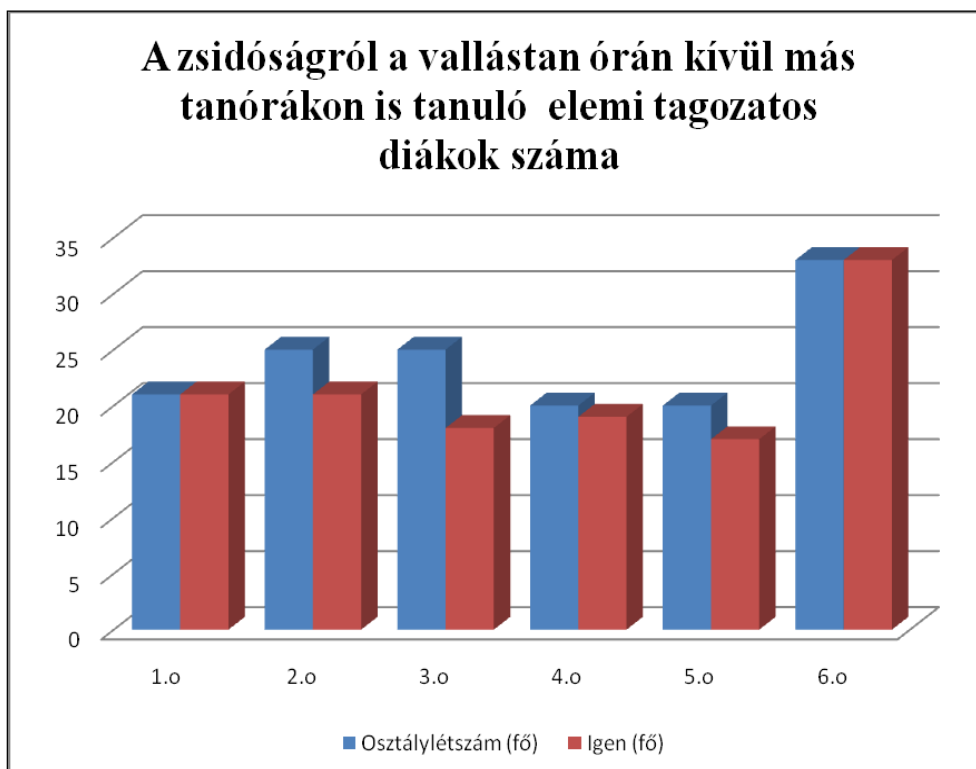
A tanulók többsége otthon és a zsinagógában szerez még vallási ismereteket.

A felmérési eredményekből látható, hogy a zsidó táborok (Szarvas, Flódni) is fontos helyszínei a zsidó vallás oktatásának.

4. A zsidóságról a vallástan órán kívül más tanórákon is tanuló elemi tagozatos diákok száma

A zsidóságról a vallástan órán kívül más tanórákon is tanuló elemi tagozatos diákok száma							
Osztálylétszám (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
	21	25	25	20	20	33	144
Igen (fő)	21	21	18	19	17	33	129

69.sz. táblázat: A zsidóságról a vallástan órán kívül más tanórákon is tanuló elemi tagozatos diákok száma

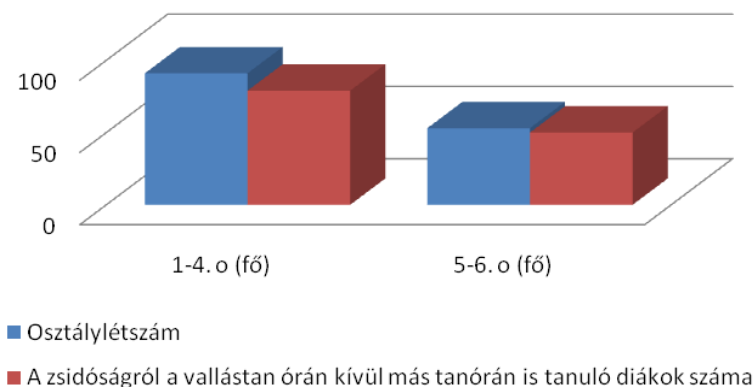

19.sz. ábra: A zsidóságról a vallástan órán kívül más tanórákon is tanuló elemi tagozatos diákok száma

A zsidóságról a vallástan órán kívül más tanórákon is tanuló diákok számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon		
	1-4. o (fő)	5-6. o (fő)
Osztálylétszám	91	53
A zsidóságról a vallástan órán kívül más tanórákon is tanuló diákok száma	79	50
%-ban	87%	94%

70.sz. táblázat: A zsidóságról a vallástan órán kívül más tanórákon is tanuló diákok számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

**A zsidóságról a vallástan órán kívül
más tanórán is tanuló diákok
számának a megoszlása
az 1-4. és az 5-6. évfolyamon**

*20.sz. ábra: A zsidóságról a vallástan órán kívül
más tanórán is tanuló diákok számának a megoszlása
az 1-4. és az 5-6. évfolyamon*

Az első négy évfolyamon tanuló diákok nagyobb arányban válaszolták, hogy tanulnak más tanórákon is zsidóságról.

A hatodik évfolyamon kimagasló az igennel válaszoló tanulók száma.

5. A zsidóságról való tanulás tantárgyankénti megoszlása az elemi tagozatos diákok válaszainak a száma alapján

A felsoroltakból többet is megjelölhettek a vizsgálati személyek.

A zsidóságról való tanulás tantárgyankénti megoszlása az elemi tagozatos diákok válaszainak a száma alapján							
Osztálylétszám (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
		21	25	25	20	20	33
Magyar nyelv és irodalom	3	3	4	0	0	6	16
Matematika	2	4	1	0	0	0	7
Környezet és természet- ismeret	1	2	0	3	0	0	6
Ének-zene	5	13	2	1	0	6	27
Technika	1	8	5	3	0	0	17
Rajz	18	19	12	2	0	5	56
Testnevelés	2	0	2	0	0	0	4
Fizika	0	0	0	0	0	0	0
Kémia	0	0	0	0	0	0	0
Angol nyelv	0	2	1	0	0	1	4
Héber nyelv	2	2	9	16	11	20	60
Informatika	0	0	0	0	1	0	1
Földrajz	0	0	0	0	0	0	0
Osztályfőnöki	0	0	1	0	7	7	15
Történelem	0	0	0	0	12	31	43

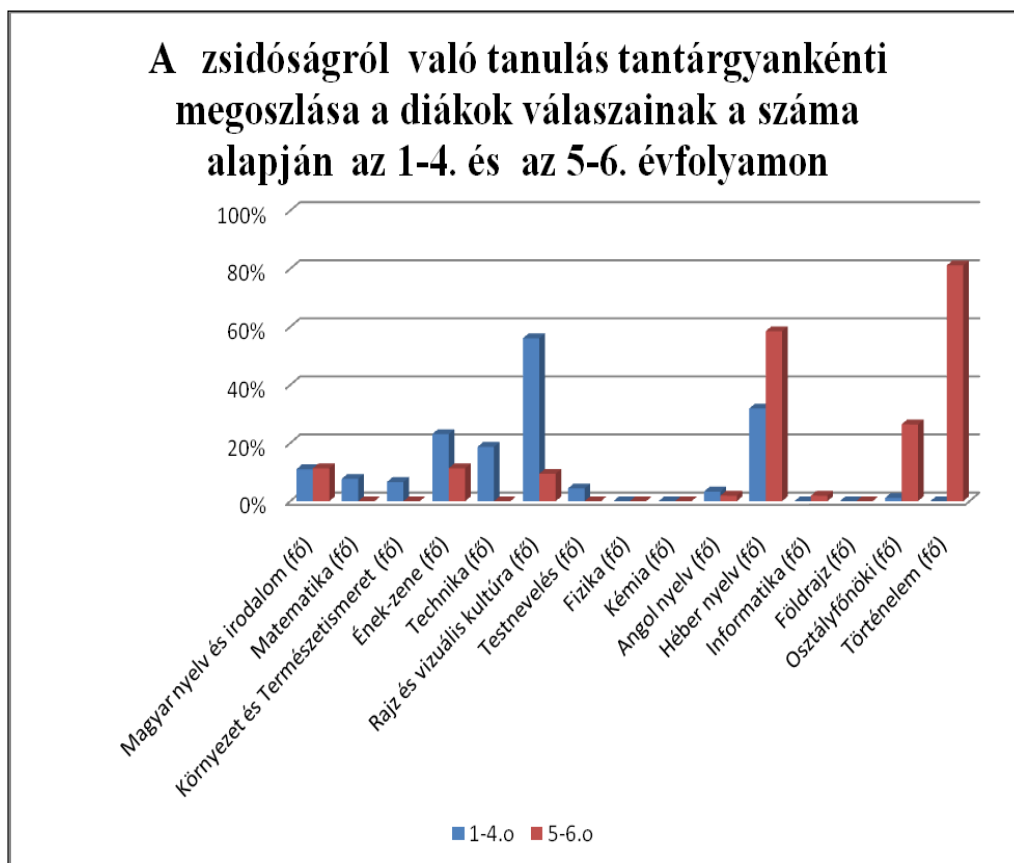
71.sz. táblázat: A zsidóságról való tanulás tantárgyankénti megoszlása az elemi tagozatos diákok válaszainak a száma alapján

21.sz. ábra: A zsidóságról való tanulás tantárgyankénti megoszlása az elemi tagozatos diákok válaszainak a száma alapján

A zsidóságról való tanulás tantárgyankénti megoszlása a diákok válaszainak a száma alapján az 1-4. és az 5-6. évfolyamon				
	1-4.o	%-ban	5-6.o	%-ban
Osztálylétszám (fő)	91		53	
Magyar nyelv és irodalom (fő)	10	11%	6	11%
Matematika (fő)	7	8%	0	0%
Környezet és Természetismeret (fő)	6	7%	0	0%
Ének-zene (fő)	21	23%	6	11%
Technika (fő)	17	19%	0	0%
Rajz és vizuális kultúra (fő)	51	56%	5	9%
Testnevelés (fő)	4	4%	0	0%
Fizika (fő)	0	0%	0	0%
Kémia (fő)	0	0%	0	0%
Angol nyelv (fő)	3	3%	1	2%
Héber nyelv (fő)	29	32%	31	58%
Informatika (fő)	0	0%	1	2%
Földrajz (fő)	0	0%	0	0%
Osztályfőnöki (fő)	1	1%	14	26%
Történelem (fő)	0	0%	43	81%

72.sz. táblázat: A zsidóságról való tanulás tantárgyankénti megoszlása a diákok válaszainak a száma alapján az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

22.sz. ábra: A zsidóságról való tanulás tantárgyankénti megoszlása a diákok válaszainak a száma alapján az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján							
Osztálylétszám (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
		21	25	25	20	20	33
1 válasz (fő)	12	5	8	14	8	7	54
2 válasz (fő)	5	4	4	2	5	15	35
3 válasz (fő)	3	9	6	1	4	6	29
4 válasz (fő)	1	2	0	1	0	4	8
6 válasz (fő)	0	1	0	0	0	1	2

73.sz. táblázat: A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján

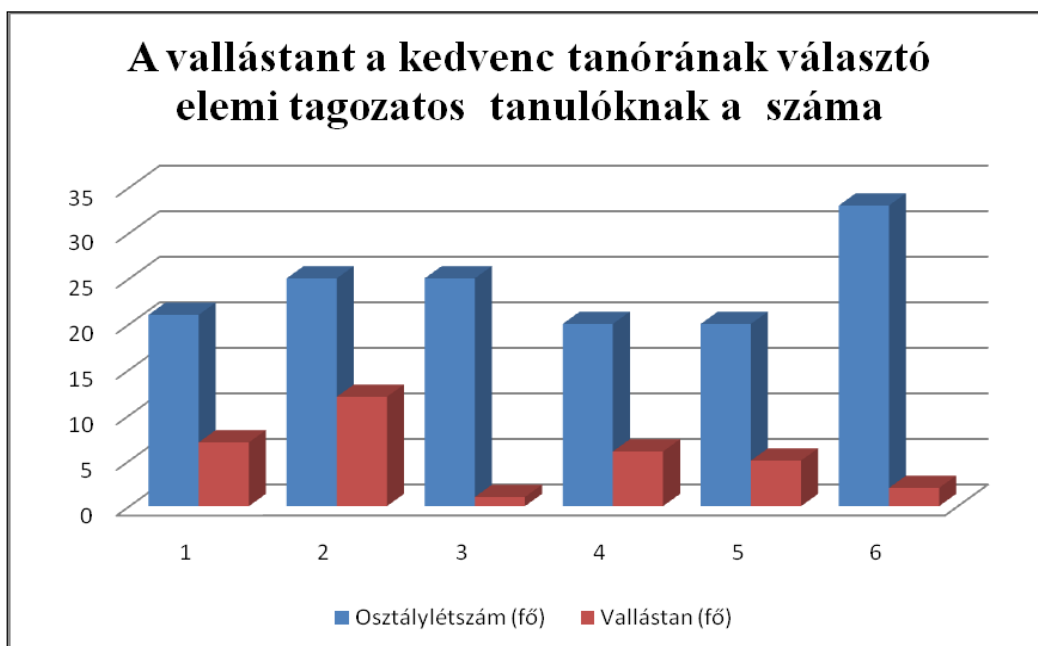
A tanulói válaszokból kiderült, hogy a diákok a zsidóságról a vallástan órán kívül a legtöbbet héber nyelv és történelem, valamint kisebb százalékban osztályfőnöki, magyar nyelv és irodalom, rajz, ének-zene órákon tanulnak.

Az első négy évfolyamon a rajz tantárgyé a vezető szerep, az ötödik évfolyamtól kezdve a történelem.

6. A kedvenc tanórának a vallástant választó elemi tagozatos tanulóknak a száma

A kedvenc tanórának a vallástant választó elemi tagozatos tanulóknak a száma							
Osztálylétszám (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
		21	25	25	20	20	33
Vallástan (fő)	7	12	1	6	5	2	33

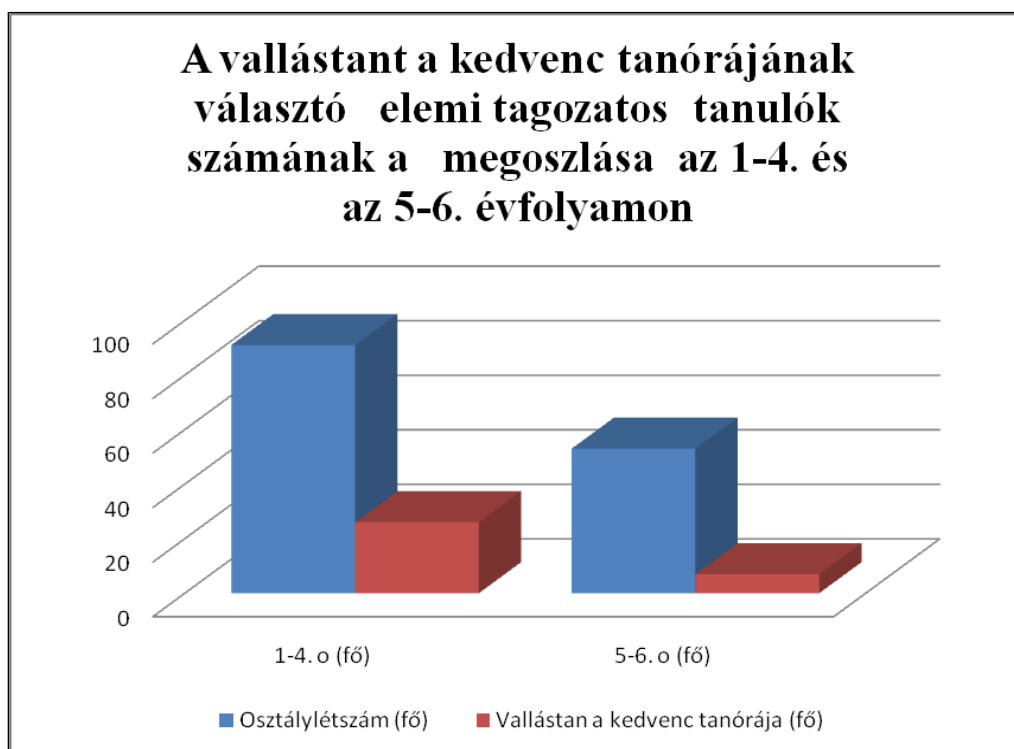
74.sz. táblázat: A kedvenc tanórának a vallástant választó elemi tagozatos tanulóknak a száma

23.sz. ábra: A vallástant a kedvenc tanórának választó elemi tagozatos tanulóknak a száma

A vallástant a kedvenc tanórájának választó elemi tagozatos tanulók számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon		
	1-4. o	5-6. o
Osztálylétszám (fő)	91	53
Vallástan a kedvenc tanórája (fő)	26	7
%-ban	29%	13%

75.sz. táblázat: A vallástant a kedvenc tanórájának választó elemi tagozatos tanulók számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

24.sz. ábra: A vallástant a kedvenc tanórájának választó elemi tagozatos tanulók számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

A vallástan tantárgy, mint a diákok kedvenc tantárgya az első négy évfolyamhoz képest az ötödik évfolyamtól nem jellemző.

E tantárgyat az első két évfolyamon tanuló diákok nagyobb arányban választották a kedvenc tantárgyaik közé.

A vallástant a harmadik évfolyamon tanulók nem választották a kedvenceik közé, érdemes lenne ennek az okát megtalálni.

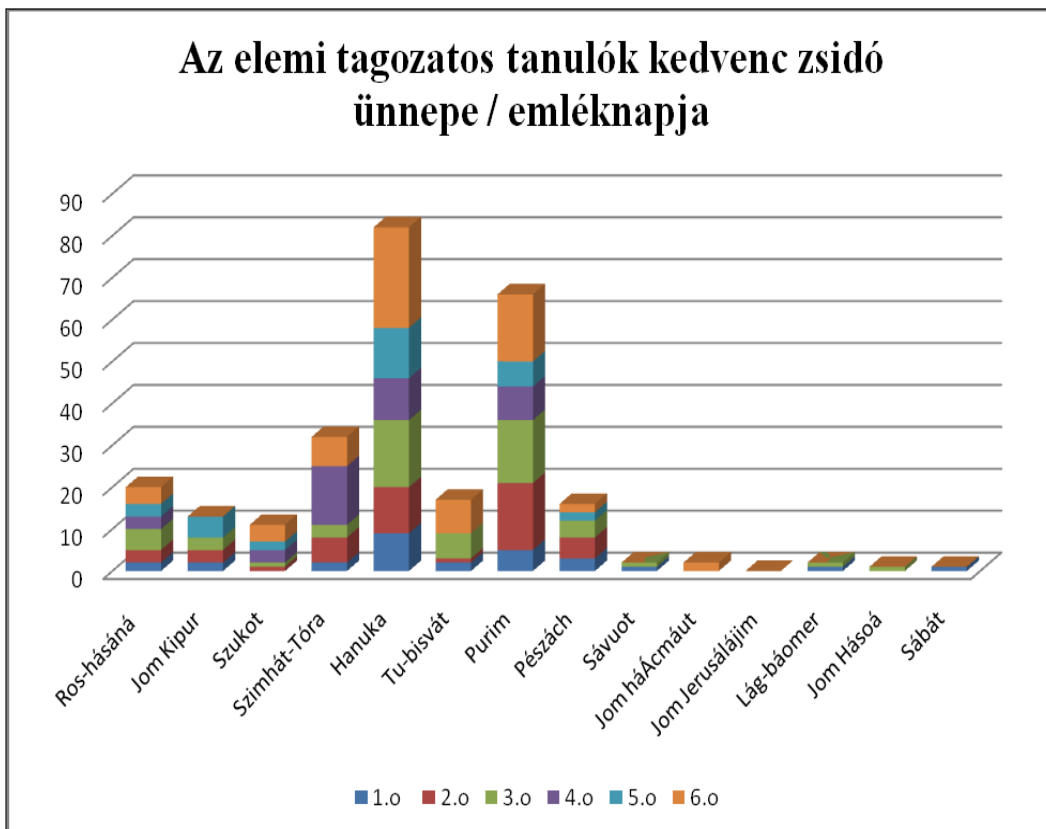
A vallástan újra, a negyedik évfolyamtól szerepelt a tanulók kedvenc tantárgyai között.

7. Az elemi tagozatos tanulók kedvenc zsidó ünnepe/emléknapja

A felsoroltakból többet is megjelölhettek a vizsgálati személyek.

Az elemi tagozatos tanulók kedvenc zsidó ünnepe / emléknapja							
Osztálylétszám (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
	21	25	25	20	20	33	144
Ros-hásáná	2	3	5	3	3	4	20
Jom Kipur	2	3	3	0	5	0	13
Szukot	0	1	1	3	2	4	11
Szimhát-Tóra	2	6	3	14	0	7	32
Hanuka	9	11	16	10	12	24	82
Tu-bisvát	2	1	6	0	0	8	17
Purim	5	16	15	8	6	16	66
Pészách	3	5	4	0	2	2	16
Sávuot	1	0	1	0	0	0	2
Jom háÁcmáut	0	0	0	0	0	2	2
Jom Jerusálájim	0	0	0	0	0	0	0
Lág-báomer	1	0	1	0	0	0	2
Jom Hásoá	0	0	1	0	0	0	1
Sábát	1	0	0	0	0	0	1

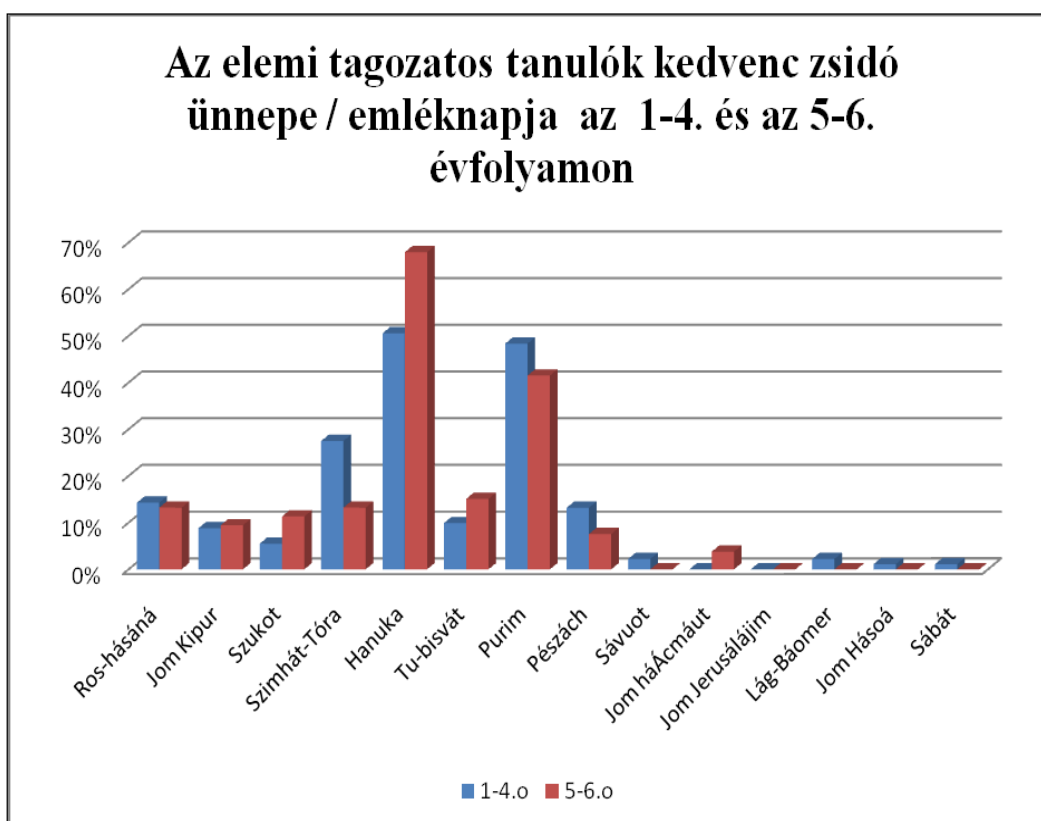
76.sz. táblázat: Az elemi tagozatos tanulók kedvenc zsidó ünnepe / emléknapja

25.sz. ábra: Az elemi tagozatos tanulók kedvenc zsidó ünnepe / emléknapja

A különböző zsidó ünnepeket választó tanulók számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon				
	1-4.o	%-ban	5-6.o	%-ban
Osztálylétszám (fő)	91		53	
Ros-hásáná	13	14%	7	13%
Jom Kipur	8	9%	5	9%
Szukot	5	5%	6	11%
Szimhát-Tóra	25	27%	7	13%
Hanuka	46	51%	36	68%
Tu-bisvát	9	10%	8	15%
Purim	44	48%	22	42%
Pészách	12	13%	4	8%
Sávuot	2	2%	0	0%
Jom háÁcmáut	0	0%	2	4%
Jom Jerusálájim	0	0%	0	0%
Lág-Báomer	2	2%	0	0%
Jom Hásoá	1	1%	0	0%
Sábát	1	1%	0	0%

77.sz.táblázat: A különböző zsidó ünnepeket választó tanulók számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

26.sz. ábra: Az elemi tagozatos tanulók kedvenc zsidó ünnepe / emléknapja az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján							
Osztálylétszám (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
	21	25	25	20	20	33	144
1 válasz (fő)	14	1	-	3	13	6	37
2 válasz (fő)	5	22	22	16	5	18	88
3 válasz (fő)	2	0	1	1	1	9	14
4 válasz (fő)	0	0	0	0	1	0	1
11 válasz (fő)	0	1	0	0	0	0	1
Mindegyik (fő)	0	1	0	0	0	0	1

78.sz. táblázat: A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján

A válaszadók számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon		
	1-4.o	5-6.o
Osztálylétszám (fő)	91	53
1 válasz (fő)	18	19
2 válasz (fő)	65	23
3 válasz (fő)	4	10
4 válasz (fő)	0	1
11 válasz (fő)	1	0
Mindegyik (fő)	1	0

79.sz. táblázat: A válaszadók számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

A tanulók kedvenc ünnepe Hanuka és Purim. Ennek okait a következő kérdésben kutattam.³⁴⁴

8. A különböző zsidó ünnepek/emléknapok tanulói kedveltségének az okai

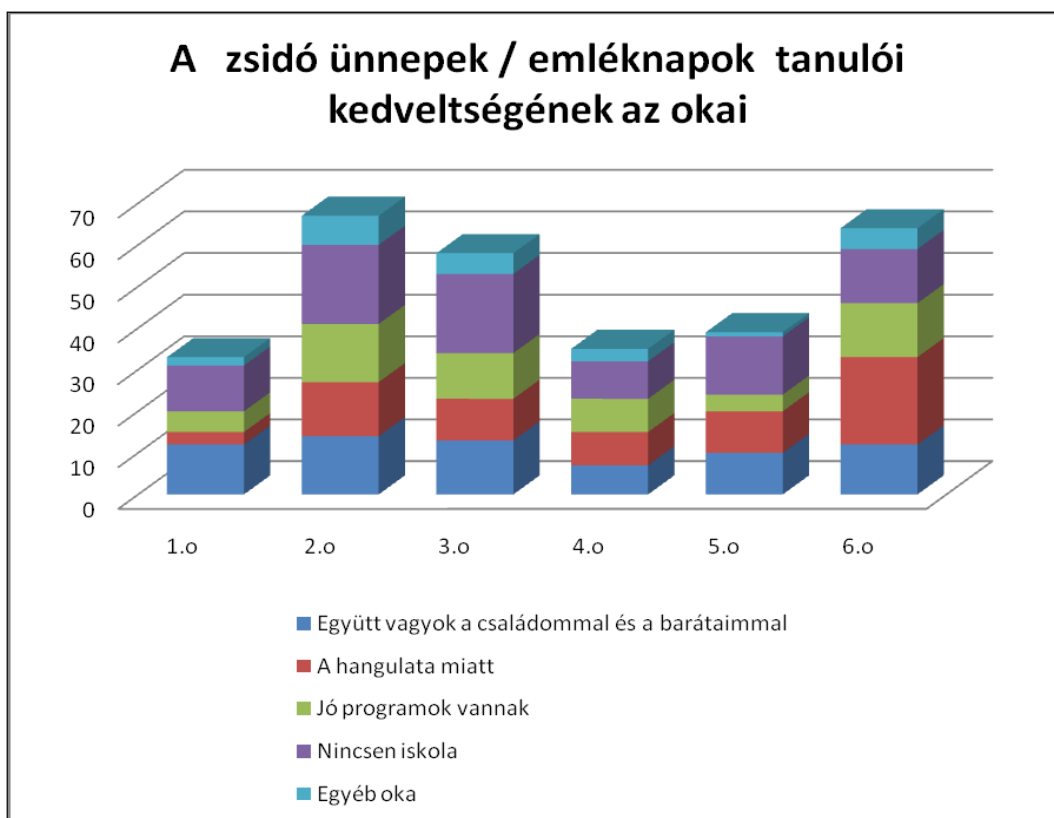
A felsoroltakból többet is megjelölhettek a vizsgálati személyek.

80.sz. táblázat: A zsidó ünnepek /emléknapok tanulói kedveltségének az okai

³⁴⁴ 2012 januárjában a jeruzsálemi Zalman Aran iskolában a gyerekek ünnepekkel kapcsolatos attitűdjeit is vizsgáltam. Nagy különbség az izraeli és a Scheiberes-tanulók „kedvenc ünnep” választása között, hogy az izraeli gyerekek számára a Jom háÁcmáut, a Jom Jerusálájim és a Lág- Báomer állnak a lista élén. Úgy gondolom, hogy az iskolánkban a Lág-Báomer ünnepét is, közös iskolai programokkal a tanulók számára még kedveltebbé tudnánk tenni. A családok, a rabbik, a pedagógusok (kiemelten a vallástant tanítók) és a zsinagógai körzetek segítségével a Sábát ünnepe is lehetne népszerűbb a tanulók között.

Pedagógusi tapasztalatom alapján, ennek a nevelési és oktatási célnak az eléréséhez a családok zsidó vallási háttere dominánsabban szükséges, mint a többi ünnep „kedvencé” tételében.

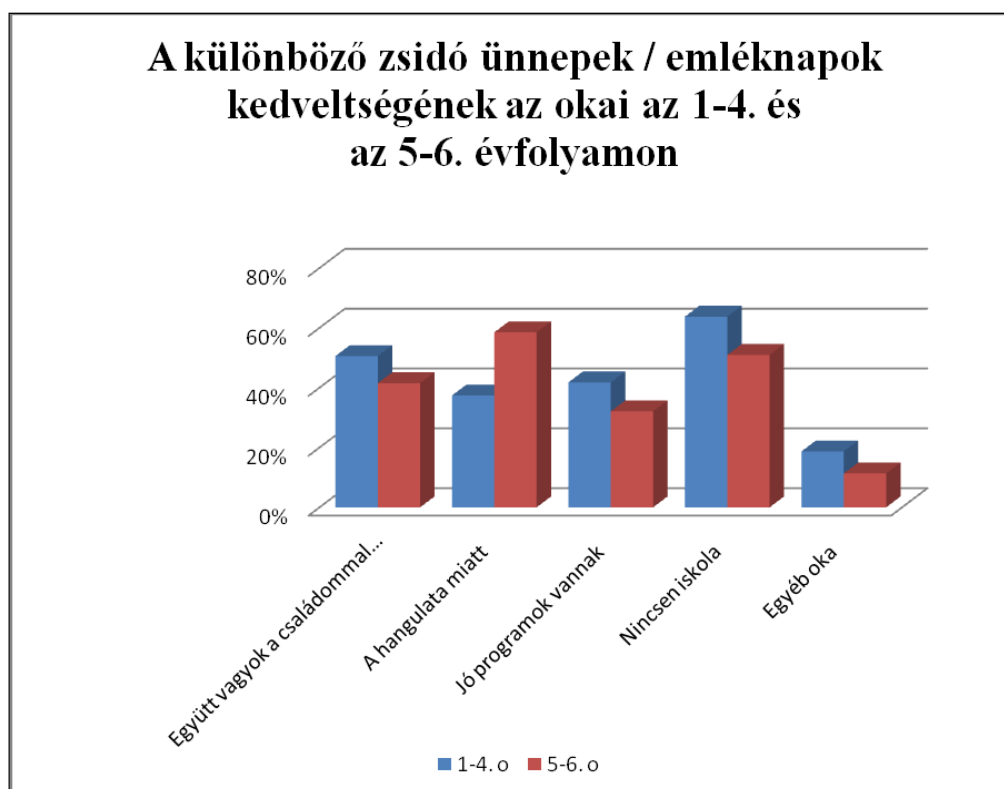
A zsidó ünnepek / emlénapok tanulói kedveltségének az okai							
Osztálylétszám (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
		21	25	25	20	20	33
Együtt vagyok a családommal és a barátaimmal	12	14	13	7	10	12	68
A hangulata miatt	3	13	10	8	10	21	65
Jó programok vannak	5	14	11	8	4	13	55
Nincsen iskola	11	19	19	9	14	13	85
Egyéb oka	2	7	5	3	1	5	23

27.sz. ábra: A zsidó ünnepek / emlénapok tanulói kedveltségének az okai

A különböző zsidó ünnepek / emlénapok kedveltségének az okai az 1-4. és az 5-6. évfolyamon				
	1-4.o	%-ban	5-6.o	%-ban
Osztálylétszám (fő)	91		53	
Együtt vagyok a családommal és a barátaimmal	46	51%	22	42%
A hangulata miatt	34	37%	31	58%
Jó programok vannak	38	42%	17	32%
Nincsen iskola	58	64%	27	51%
Egyéb oka	17	19%	6	11%

81.sz. táblázat: A különböző zsidó ünnepek / emlénapok kedveltségének az okai az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

28.sz. ábra: A különböző zsidó ünnepek / emlénapok kedveltségének az okai az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján							
Osztálylétszám (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
		21	25	25	20	20	33
1 válasz (fő)	14	4	9	9	10	10	56
2 válasz (fő)	3	7	7	16	4	16	53
3 válasz (fő)	3	5	4	4	4	4	24
4 válasz (fő)	1	6	2	0	1	3	13
5 válasz (fő)	0	2	3	0	1	0	6

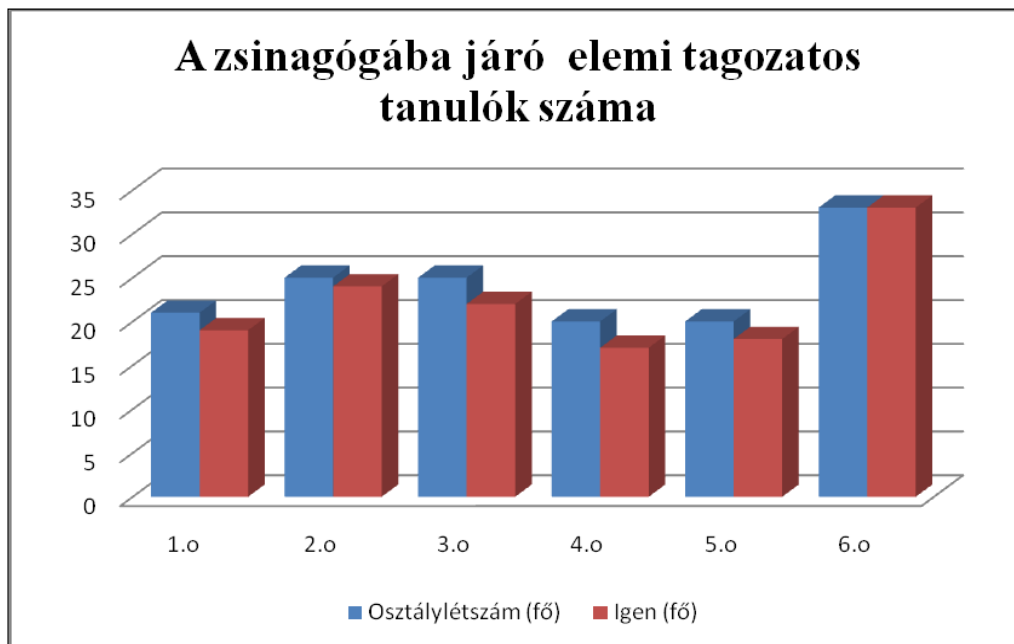
82.sz. táblázat: A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján

A gyerekek szeretik, azt az időszakot, amikor nincsen iskola és az ünnepi hangulatot együtt élvezhetik a családjukkal és a barátaikkal.

9. A zsinagógaiba járó elemi tagozatos tanulók száma

A zsinagógaiba járó elemi tagozatos tanulók száma							
Osztálylétszám (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
		21	25	25	20	20	33
Igen (fő)	19	24	22	17	18	33	133

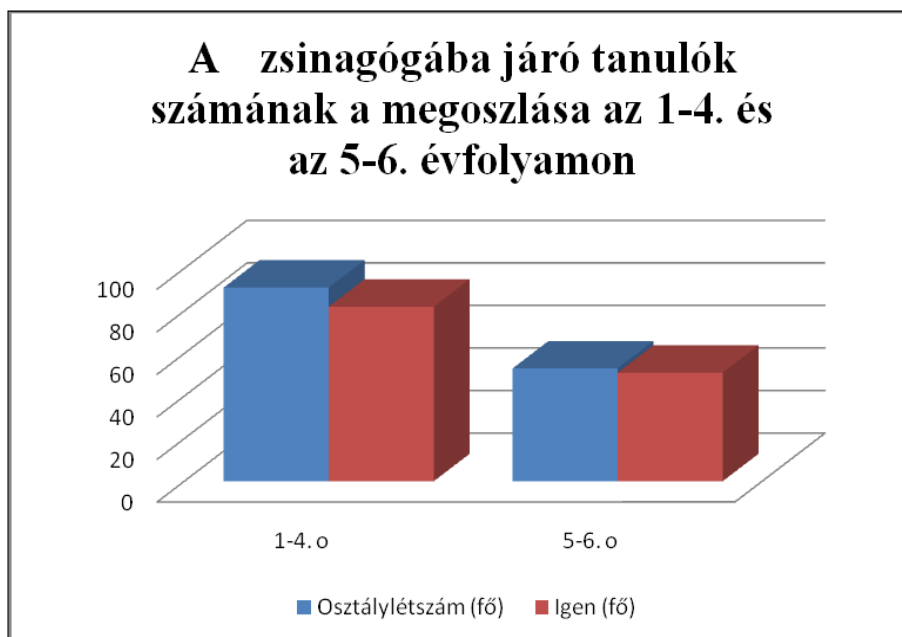
83.sz. táblázat: A zsinagógaiba járó elemi tagozatos tanulók száma

29.sz. ábra: A zsinagógába járó elemi tagozatos tanulók száma

A zsinagógába járó tanulók számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon		
	1-4. o	5-6. o
Osztálylétszám (fő)	91	53
Igen (fő)	82	51
%-ban	90%	96%

84.sz. táblázat: A zsinagógába járó tanulók számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

30.sz. ábra: A zsinagógába járó tanulók számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

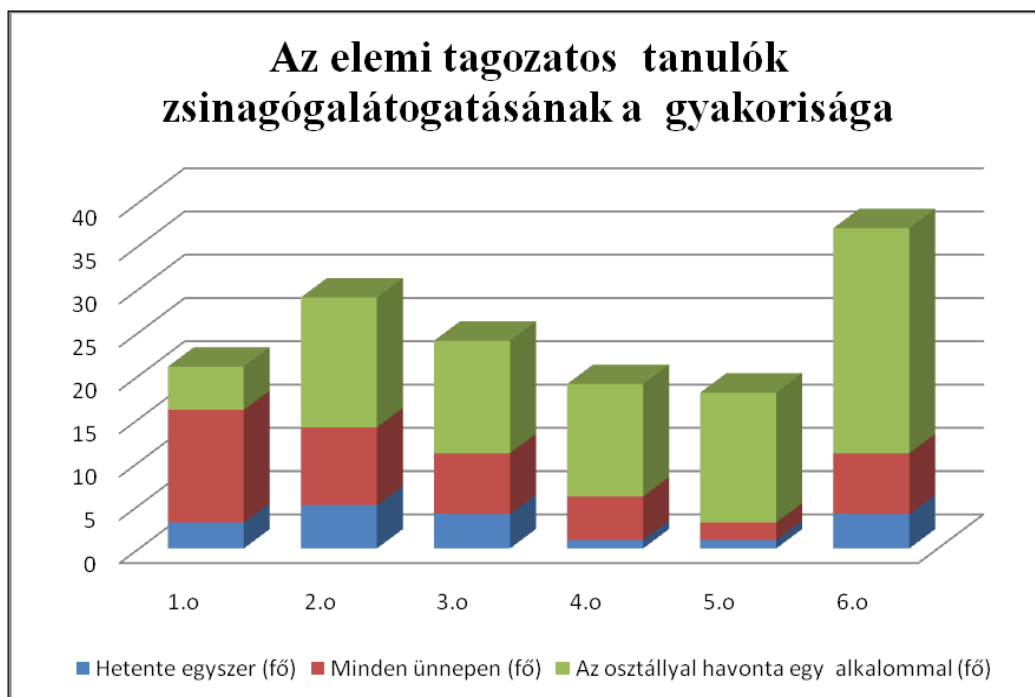
A tanulók válaszaiból látható, hogy elemi tagozatos tanulók többsége szokott zsinagógába járni.

10. Az elemi tagozatos tanulók zsinagógalátogatásának a gyakorisága

A felsoroltakból többet is megjelölhettek a vizsgálati személyek.

Az elemi tagozatos tanulók zsinagógalátogatásának a gyakorisága							
Osztálylétszám (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
		21	25	25	20	20	33
Hetente egyszer (fő)	3	5	4	1	1	4	18
Minden ünnepen (fő)	13	9	7	5	2	7	43
Az osztállyal havonta egy alkalommal (fő)	5	15	13	13	15	26	87

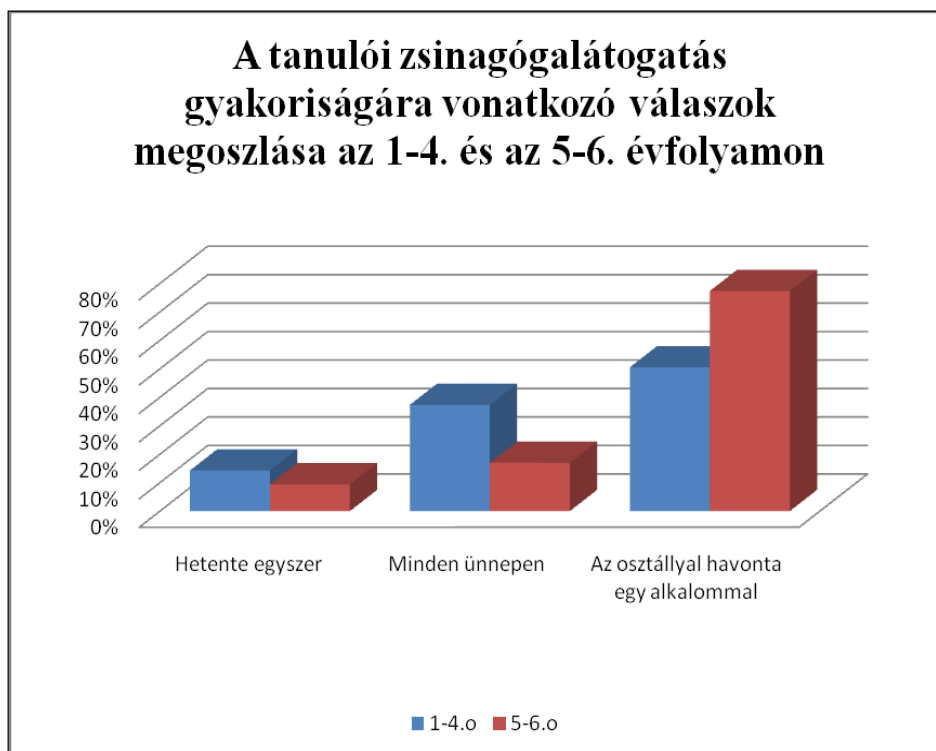
85.sz. táblázat: Az elemi tagozatos tanulók zsinagógalátogatásának a gyakorisága

31.sz. ábra: Az elemi tagozatos tanulók zsinagógalátogatásának a gyakorisága

A tanulói zsinagógalátogatás gyakoriságára vonatkozó válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon				
	1-4.o	%-ban	5-6.o	%-ban
Osztálylétszám (fő)	91		53	
Hetente egyszer (fő)	13	14%	5	9%
Minden ünnepen (fő)	34	37%	9	17%
Az osztállyal havonta egy alkalommal (fő)	46	51%	41	77%

86.sz. táblázat: A tanulói zsinagógalátogatás gyakoriságára vonatkozó válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

32.sz. ábra: A tanulói zsinagógalátogatás gyakoriságára vonatkozó válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján

Osztálylétszám (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
	21	25	25	20	20	33	
1 válasz (fő)	21	20	20	14	18	29	122
2 válasz (fő)	0	2	2	3	0	4	11
3 válasz (fő)	0	2	0	0	0	0	2

87.sz. táblázat: A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján

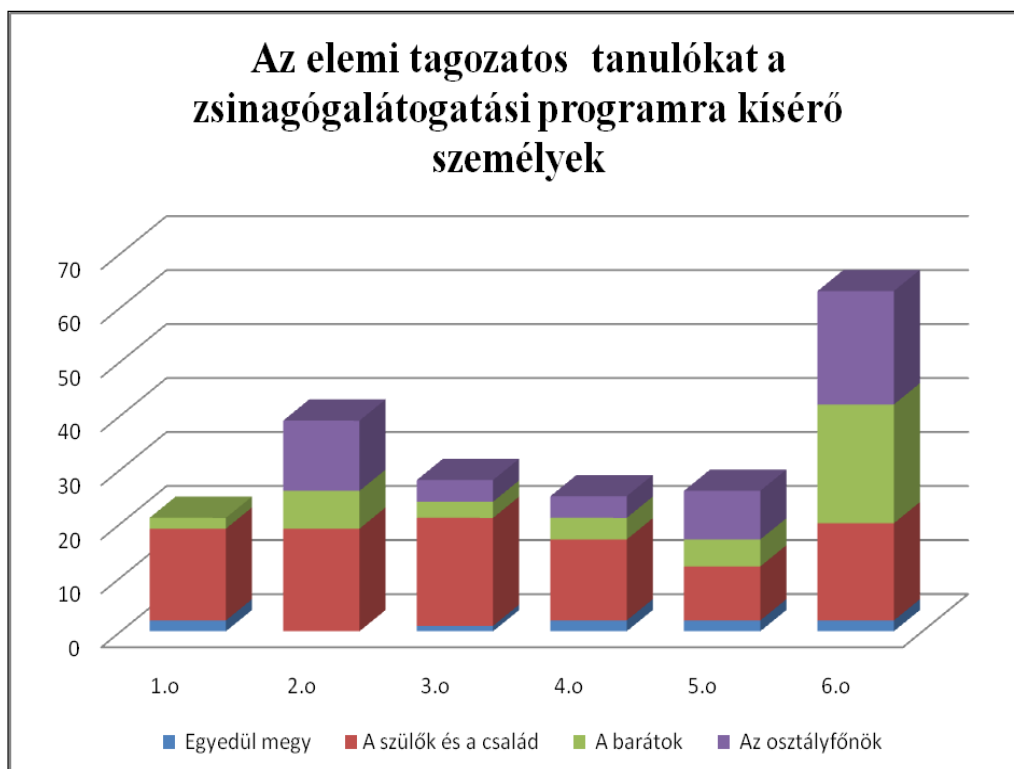
A tanulók többsége az iskola által szervezett zsinagógalátogatási programokon vesz részt. Az első négy évfolyam tanulóira jellemzőbb, hogy az iskola által szervezett kötelező programokon kívül is járnak zsinagógába.

11. Az elemi tagozatos tanulókat a zsinagógálatogatási programra kísérő személyek

A felsoroltakból többet is megjelölhettek a vizsgálati személyek.

Az elemi tagozatos tanulókat a zsinagógálatogatási programra kísérő személyek							
Osztálylétszám (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
		21	25	25	20	20	33
Egyedül megy	2	-	1	2	2	2	9
A szülők és a család	17	19	20	15	10	18	99
A barátok	2	7	3	4	5	22	43
Az osztályfőnök	0	13	4	4	9	21	51

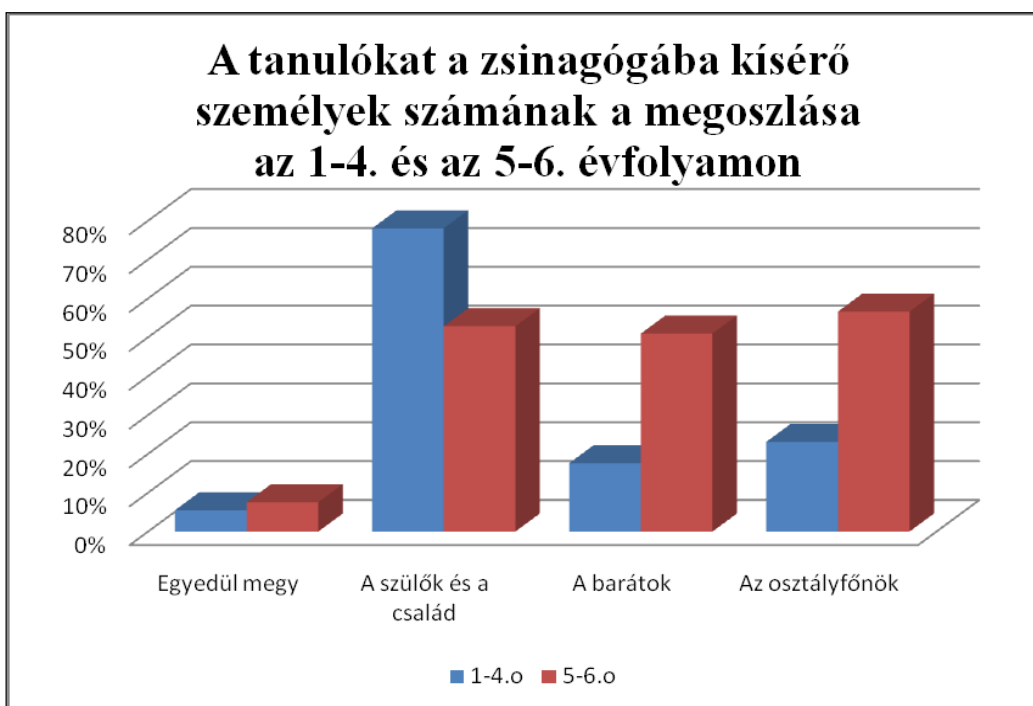
88.sz. táblázat: Az elemi tagozatos tanulókat a zsinagógálatogatási programra kísérő személyek

33.sz. ábra: Az elemi tagozatos tanulókat a zsinagógálatogatási programra kísérő személyek

A tanulókat a zsinagógába kísérő személyek számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon				
	1-4.o	%-ban	5-6.o	%-ban
Osztálylétszám (fő)	91		53	
Egyedül megy	5	5%	4	8%
A szülők és a család	71	78%	28	53%
A barátok	16	18%	27	51%
Az osztályfőnök	21	23%	30	57%

89.sz. táblázat: A tanulókat a zsinagógába kísérő személyek számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

34.sz. ábra: A tanulókat a zsinagógába kísérő személyek számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján							
Osztálylétszám (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
		21	25	25	20	20	33
1 válasz (fő)	17	15	15	11	11	11	80
2 válasz (fő)	1	3	4	4	6	15	33
3 válasz (fő)	1	6	2	2	1	6	18
4 válasz (fő)	0	0	0	0	0	1	1

90.sz. táblázat: A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján

A tanulókat az osztályfőnökük és a családtagjaik kísérik el a zsinagógába. Az osztályfőnökök a kötelező iskolai zsinagógalátogatási programokon mindig ott vannak a gyerekekkel.

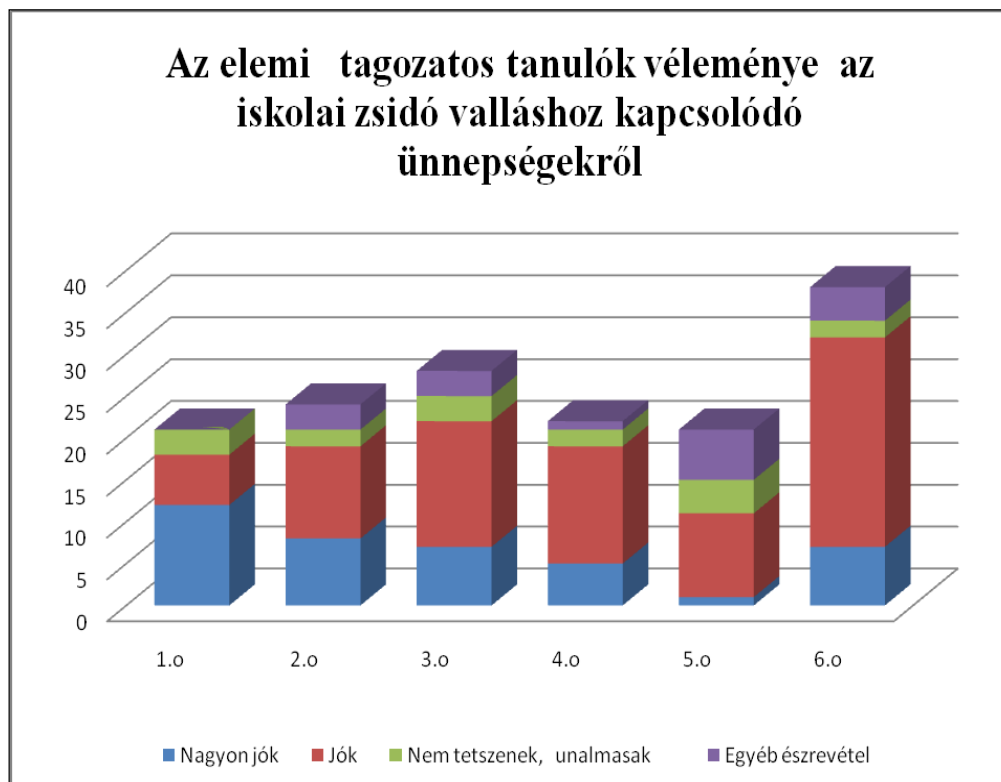
A nagyobbaknál látható, hogy a kortársak, a barátok szerepe jelentősen megnő.

12. Az elemi tagozatos tanulók véleménye a zsidó valláshoz kapcsolódó iskolai ünnepekről

A felsoroltakból többet is megjelölhettek a vizsgálati személyek.

Az elemi tagozatos tanulók véleménye az iskolai zsidó valláshoz kapcsolódó ünnepekről							
Osztálylétszám (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
		21	25	25	20	20	33
Nagyon jók	12	8	7	5	1	7	40
Jók	6	11	15	14	10	25	81
Nem tetszenek, unalmasak	3	2	3	2	4	2	16
Egyéb észrevétel	0	3	3	1	6	4	17

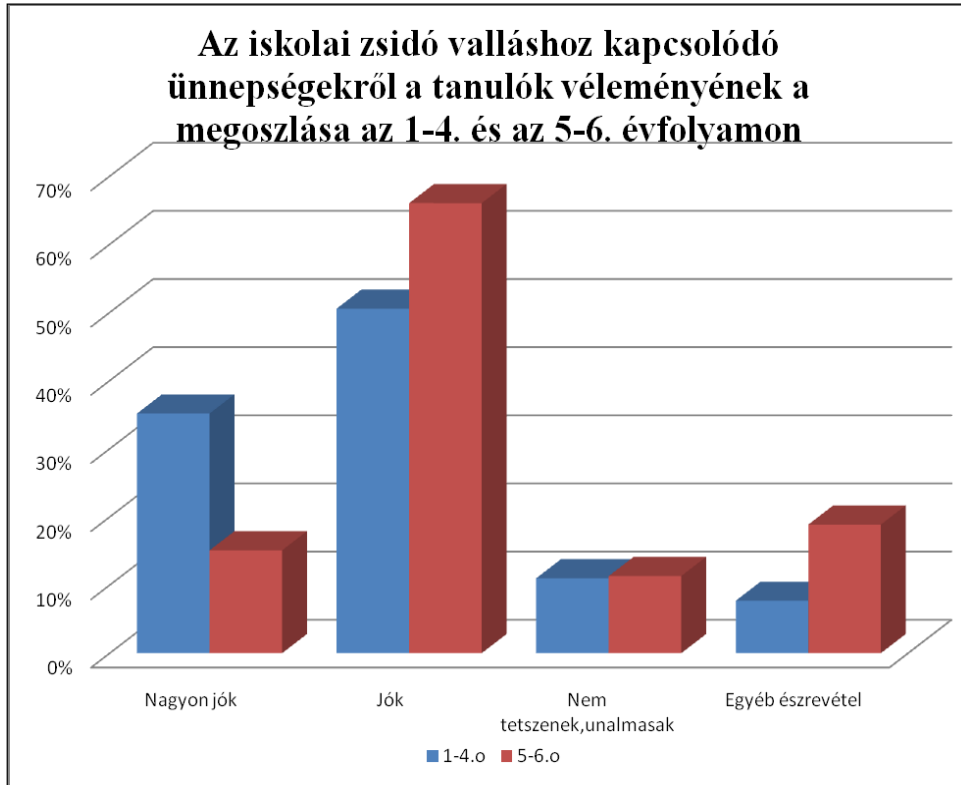
91.sz. táblázat: Az elemi tagozatos tanulók véleménye az iskolai zsidó valláshoz kapcsolódó ünnepekről

35.sz. ábra: Az elemi tagozatos tanulók véleménye az iskolai zsidó valláshoz kapcsolódó ünnepekről

Az iskolai zsidó valláshoz kapcsolódó ünnepekről a tanulók véleményének a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon				
	1-4.o	%-ban	5-6.o	%-ban
Osztálylétszám (fő)	91		53	
Nagyon jók	32	35%	8	15%
Jók	46	51%	35	66%
Nem tetszenek, unalmasak	10	11%	6	11%
Egyéb észrevétel	7	8%	10	19%

92.sz. táblázat: Az iskolai zsidó valláshoz kapcsolódó ünnepekről a tanulók véleményének a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

36.sz. ábra: Az iskolai zsidó valláshoz kapcsolódó ünnepekről a tanulók véleményének a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján

Osztálylétszám (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
	21	25	25	20	20	33	144
1 válasz (fő)	19	19	22	18	19	29	126
2 válasz (fő)	1	3	3	2	1	3	13
3 válasz (fő)	0	0	0	0	0	1	1

93.sz. táblázat: A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján

A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon		
Osztálylétszám (fő)	1-4.o	5-6.o
		91
1 válasz	78	48
2 válasz	9	4
3 válasz	0	1

94.sz. táblázat: A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

A tanulók többségének tetszenek az iskolai vallási élethez kapcsolódó ünnepek. Az első négy évfolyamon tanuló diákok nagyobb arányban voltak maximálisan elégedettek a programokkal. Ezt magyarázza az életkor magas fokú érzelmi telítettsége, más szempontból érdemes lenne a felsőbb osztályok tanulói attitűdjének javítását, megőrzését célzó pedagógiai feladatok átgondolása.

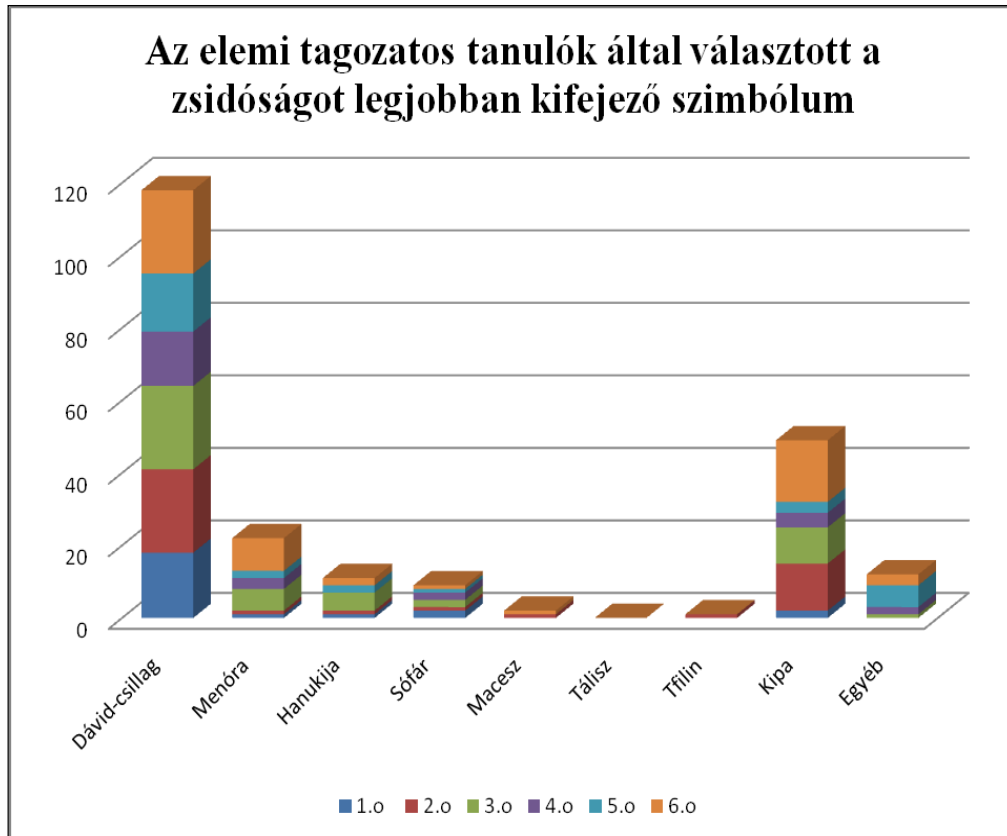
13. Az elemi tagozatos tanulók által választott zsidóságot legjobban kifejező szimbólum

A felsoroltakból többet is megjelölhettek a vizsgálati személyek.

Az elemi tagozatos tanulók által választott a zsidóságot legjobban kifejező szimbólum							
Osztálylétszám (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
		21	25	25	20	20	33
Dávid-csillag	18	23	23	15	16	23	118
Menóra	1	1	6	3	2	9	22
Hanukija	1	1	5	0	2	2	11
Sófár	2	1	2	2	1	1	9
Macesz	0	1	0	0	0	1	2
Tálish	0	0	0	0	0	0	0
Tfilin	0	1	0	0	0	0	1

Az elemi tagozatos tanulók által választott a zsidóságot legjobban kifejező szimbólum							
Kipa	2	13	10	4	3	17	49
Egyéb	0	0	1	2	6	3	12

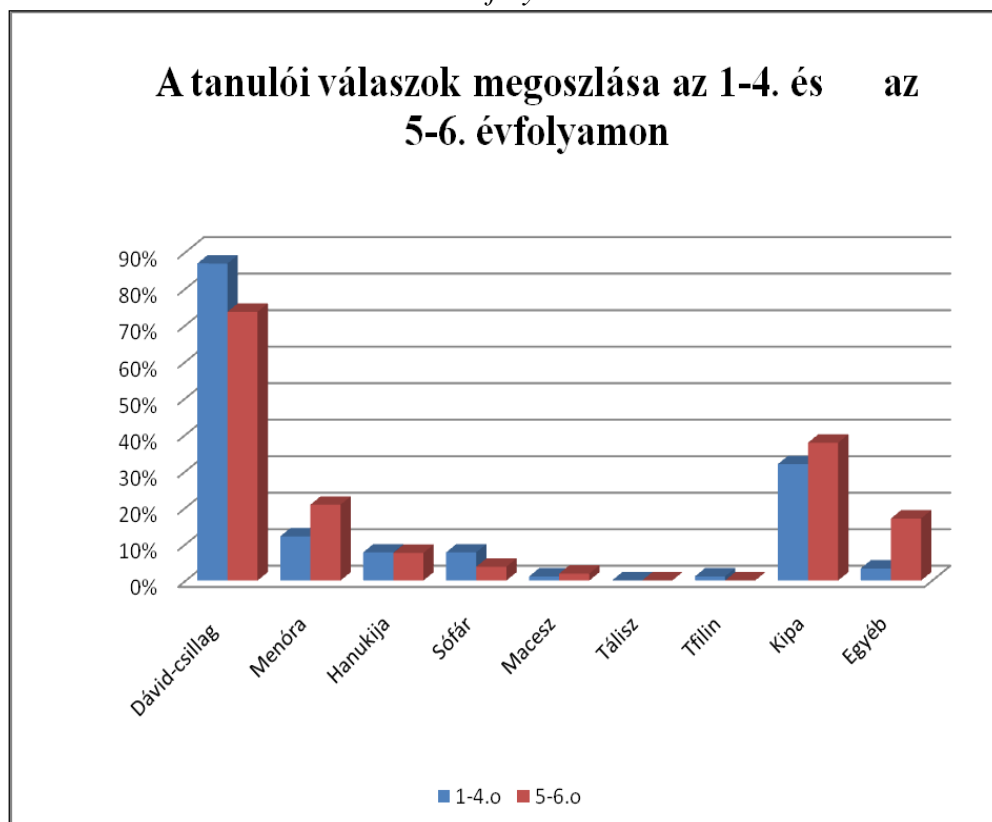
95.sz. táblázat: Az elemi tagozatos tanulók által választott a zsidóságot legjobban kifejező szimbólum

37.sz. ábra: Az elemi tagozatos tanulók által választott a zsidóságot legjobban kifejező szimbólum

A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon				
	1-4.o	%-ban	5-6.o	%-ban
Osztálylétszám (fő)	91		53	
Dávid-csillag	79	87%	39	74%
Menóra	11	12%	11	21%
Hanukija	7	8%	4	8%
Sófár	7	8%	2	4%
Macesz	1	1%	1	2%
Tálsiz	0	0%	0	0%
Tfilin	1	1%	0	0%
Kipa	29	32%	20	38%
Egyéb	3	3%	9	17%

96.sz. táblázat: A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

38.sz. ábra: A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján							
Osztálylétszám (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
	21	25	25	20	20	33	144
1 válasz (fő)	17	6	2	17	16	13	71
2 válasz (fő)	2	17	21	2	4	16	62
3 válasz (fő)	1	1	0	0	0	3	5
4 válasz (fő)	0	0	1	0	0	0	1
5 válasz (fő)	0	0	0	0	0	1	1
6 válasz (fő)	0	0	0	1	0	0	1

97.sz. táblázat: A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján

A tanulók megoszlása a válaszaik száma alapján az 1-4. és az 5-6. évfolyamon		
Osztálylétszám (fő)	1-4.o	5-6.o
	91	53
1 válasz (fő)	42	29
2 válasz (fő)	42	20
3 válasz (fő)	2	3
4 válasz (fő)	1	0
5 válasz (fő)	0	1
6 válasz (fő)	1	0

98.sz. táblázat: A tanulók megoszlása a válaszaik száma alapján az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

A diákok több jelképet is választhattak a felsorolt jelképek közül.

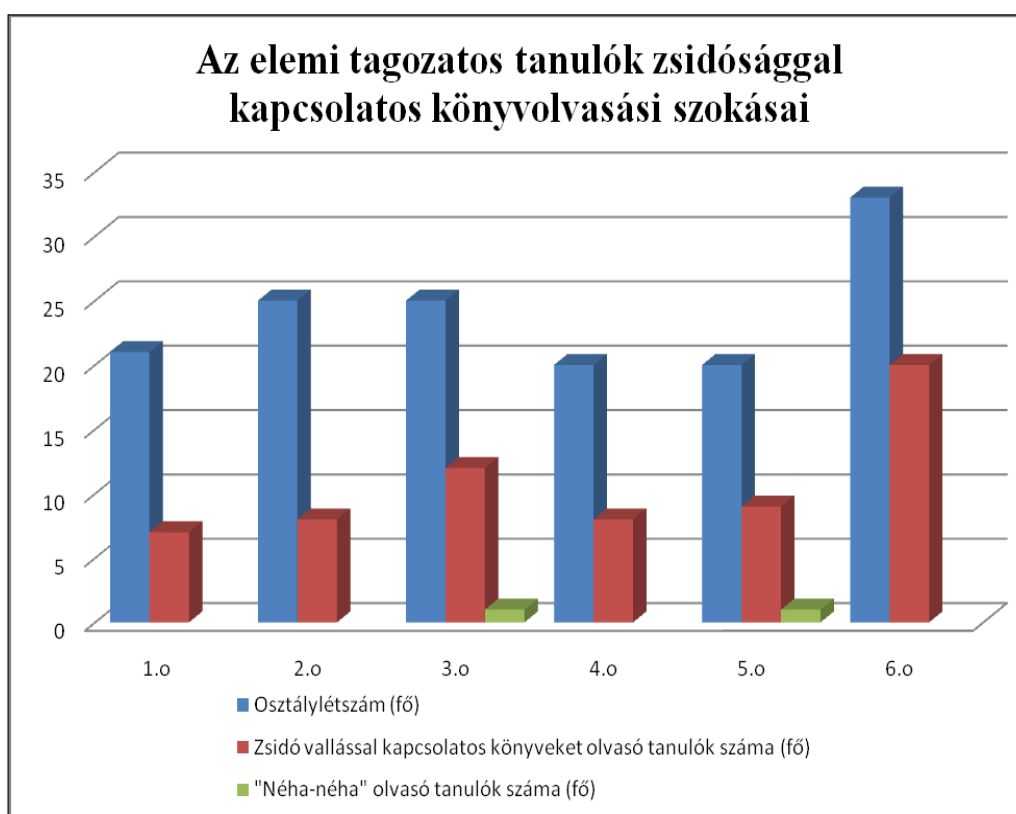
A tanulók többsége úgy gondolta, hogy a Dávid- csillag szimbolizálja legjobban a zsidóságot.

A kipát és a menórát kisebb százalékban választották a diákok.

14. Az elemi tagozatos tanulók zsidósággal kapcsolatos könyvolvasási szokásai

Az elemi tagozatos tanulók zsidósággal kapcsolatos könyvolvasási szokásai							
Osztálylétszám (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
	21	25	25	20	20	33	144
Zsidó vallással kapcsolatos könyveket olvasó tanulók száma (fő)	7	8	12	8	9	20	64
"Néha-néha" olvasó tanulók száma (fő)			1		1		2

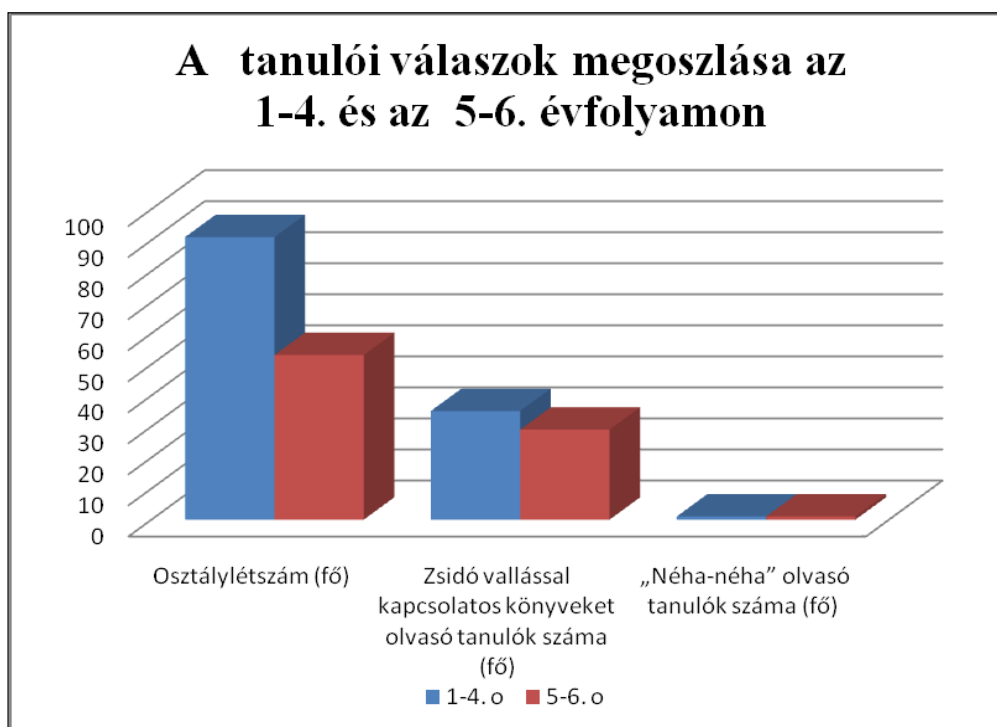
99.sz. táblázat: Az elemi tagozatos tanulók zsidósággal kapcsolatos könyvolvasási szokásai

39.sz. ábra: Az elemi tagozatos tanulók zsidósággal kapcsolatos könyvolvasási szokásai

A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon		
	1-4. o	5-6. o
Osztálylétszám (fő)	91	53
Zsidó vallással kapcsolatos könyveket olvasó tanulók száma (fő)	35	29
„Néha-néha” olvasó tanulók száma (fő)	1	1
Igen %-ban	38%	55%
"Néha-néha" %-ban	1%	2%

100.sz. táblázat: A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

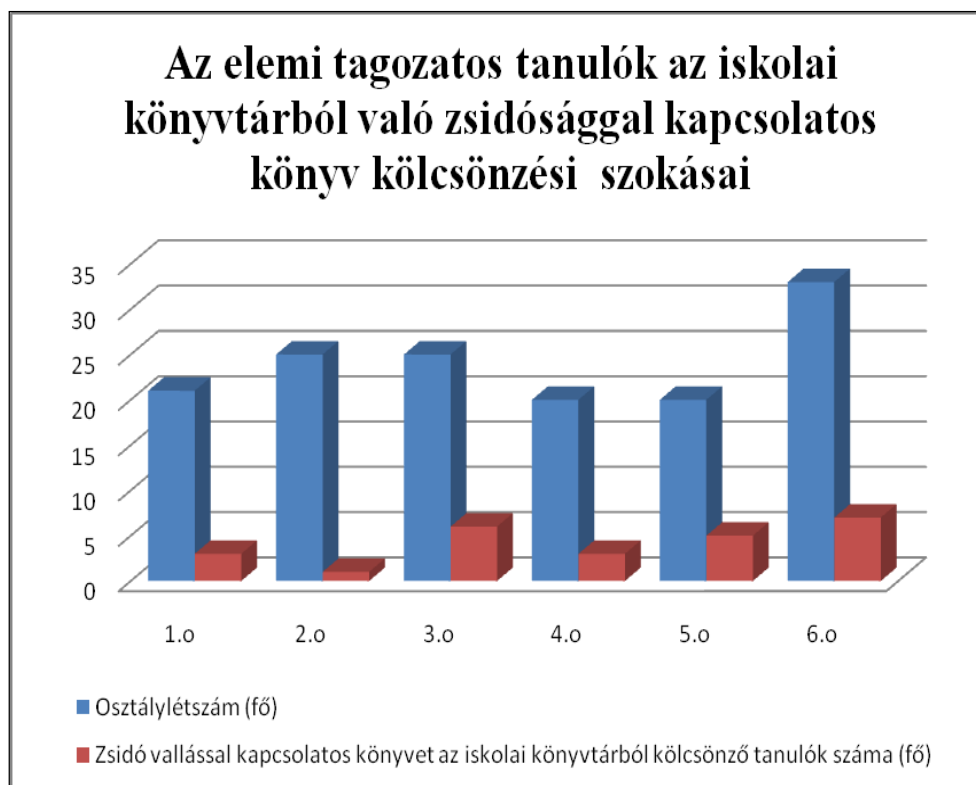
40.sz. ábra: A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

Az első négy évfolyamon tanulók többsége nem szokott olvasni zsidó valláshoz kapcsolódó könyveket. Az ötödik és a hatodik évfolyamos tanulókra jellemző, hogy ők már ilyen tartalmú könyveket is elolvasnak.

15. Az elemi tagozatos tanulók az iskolai könyvtárból való zsidósággal kapcsolatos könyv kölcsönzési szokásai

Az elemi tagozatos tanulók az iskolai könyvtárból való zsidósággal kapcsolatos könyv kölcsönzési szokásai							
Osztálylétszám (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
		21	25	25	20	20	33
Zsidó vallással kapcsolatos könyvet az iskolai könyvtárból kölcsönző tanulók száma (fő)	3	1	6	3	5	7	25

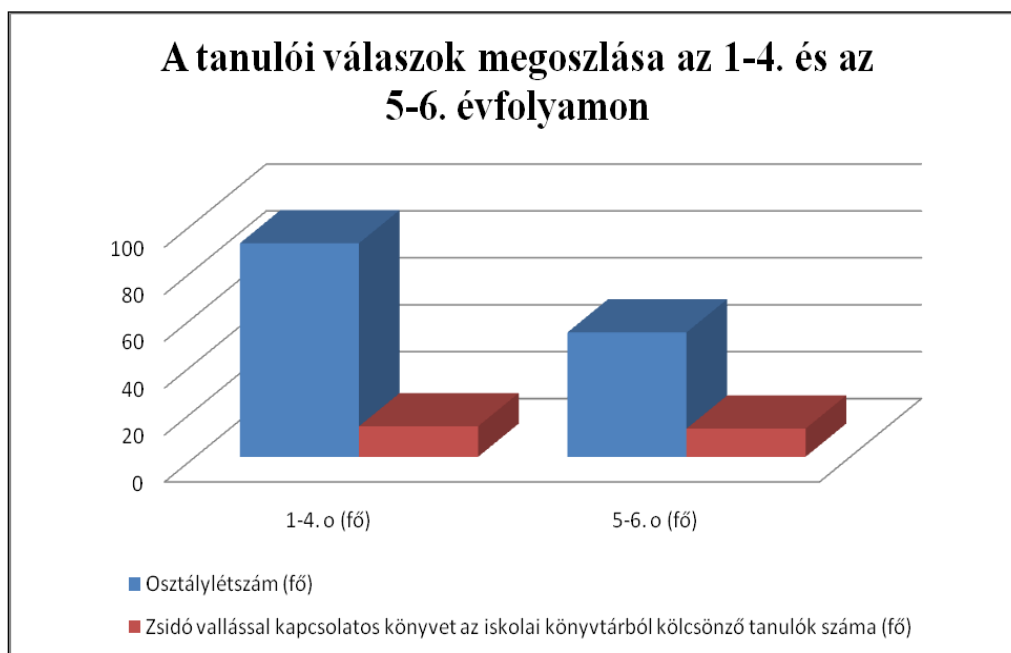
101.sz. táblázat: Az elemi tagozatos tanulók az iskolai könyvtárból való zsidósággal kapcsolatos könyv kölcsönzési szokásai

41.sz. ábra: Az elemi tagozatos tanulók az iskolai könyvtárból való zsidósággal kapcsolatos könyv kölcsönzési szokásai

A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon		
	1-4. o (fő)	5-6. o (fő)
Osztálylétszám (fő)	91	53
Zsidó vallással kapcsolatos könyvet az iskolai könyvtárból kölcsönző tanulók száma (fő)	13	12
%-ban	14%	23%

102.sz. táblázat: A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

42.sz. ábra: A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

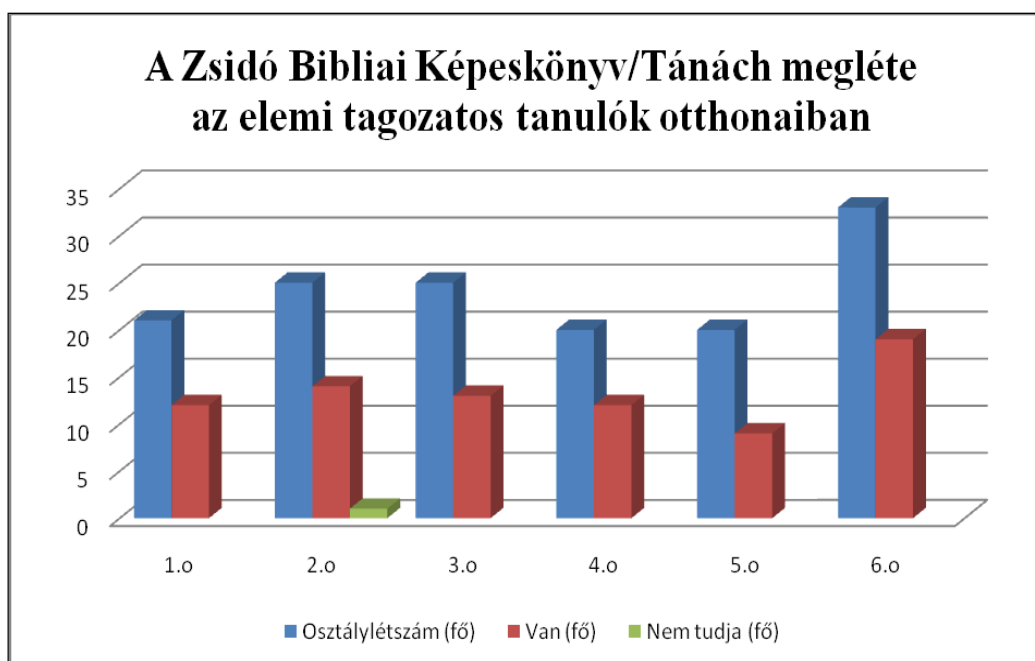
Az elemi tagozatos tanulók nem ismerik az iskolai könyvtár zsidó vallású könyveinek az állományát. Úgy gondolom, hogy ezen a jövőben érdemes lenne változtatni.

Jäger Lászlóné, könyvtárvezető az érdeklődésemre elmondta, hogy az iskola könyvtárában 2023 darab zsidó vallási témájú könyv van.

16. A Zsidó Bibliai Képeskönyv/Tánách megléte az elemi tagozatos tanulók otthonaiban

A Zsidó Bibliai Képeskönyv/Tánách megléte az elemi tagozatos tanulók otthonaiban							
Osztálylétszám (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
		21	25	25	20	20	33
Van (fő)	12	14	13	12	9	19	79
Nem tudja (fő)		1					1

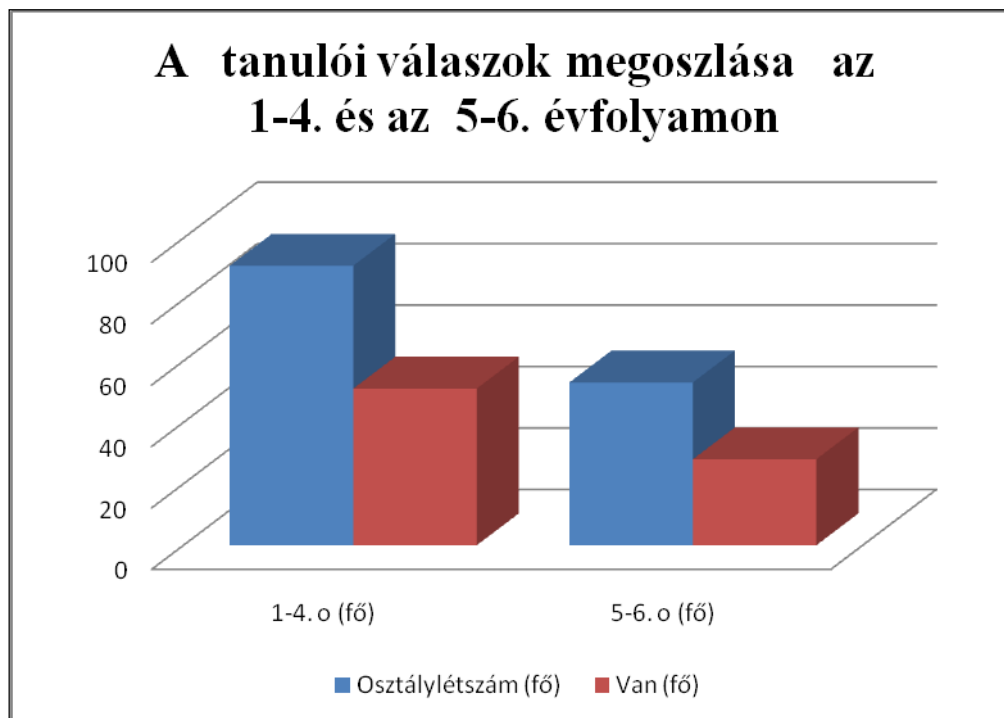
103.sz. táblázat: A Zsidó Bibliai Képeskönyv/Tánách megléte az elemi tagozatos tanulók otthonaiban

43.sz. ábra: A Zsidó Bibliai Képeskönyv/Tánách megléte az elemi tagozatos tanulók otthonaiban

A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon		
	1-4. o	5-6. o
Osztálylétszám (fő)	91	53
Van (fő)	51	28
%-ban	56%	53%

104.sz. táblázat: A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

44.sz. ábra: A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

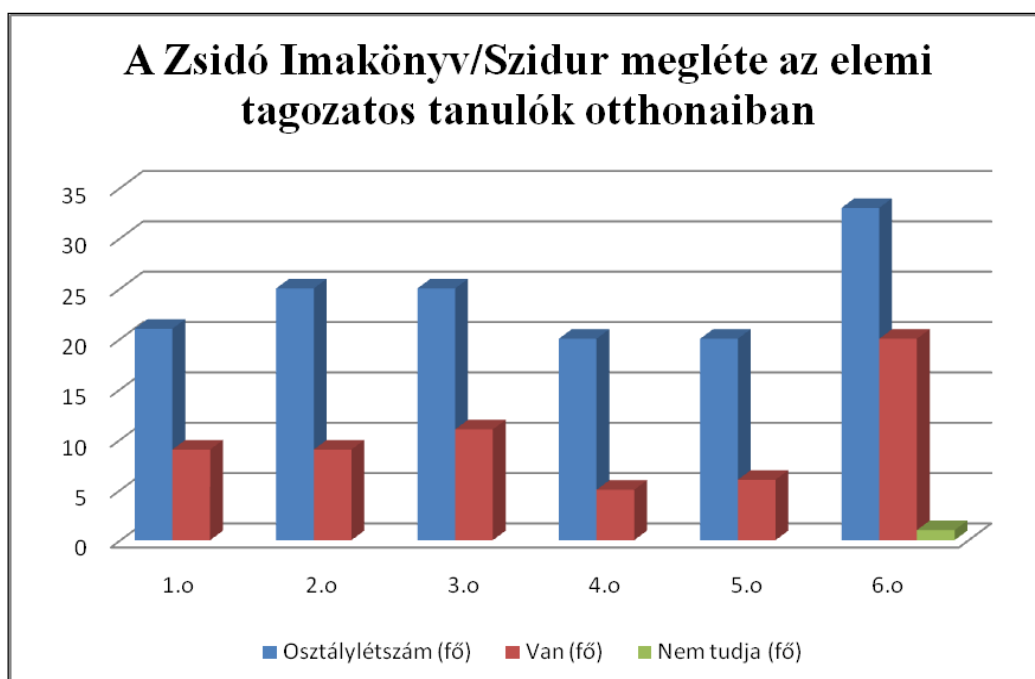
A tanulók több mint a felének van otthon *TaNaCh*-ja.

Fontos lenne, hogy minden tanuló otthonában legyen zsidó forrású bibliai képeskönyv.

17. A Zsidó Imakönyv /Szidur megléte az elemi tagozatos tanulók otthonaiban

A Zsidó Imakönyv/Szidur megléte az elemi tagozatos tanulók otthonaiban							
Osztálylétszám (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
		21	25	25	20	20	33
Van (fő)	9	9	11	5	6	20	60
Nem tudja (fő)						1	1

105.sz. táblázat: A Zsidó Imakönyv/Szidur megléte az elemi tagozatos tanulók otthonaiban

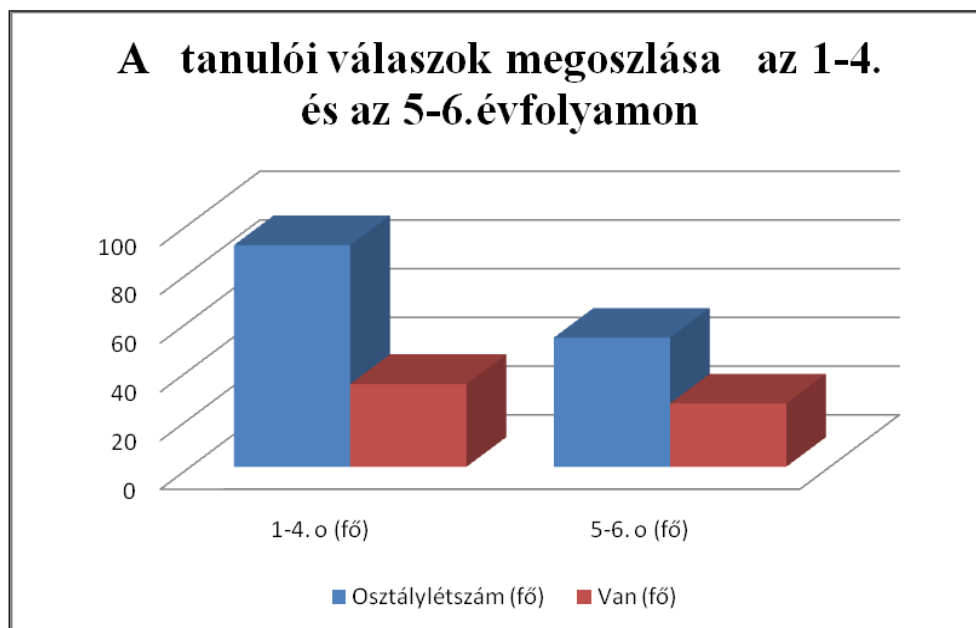

45.sz. ábra: A Zsidó Imakönyv/Szidur megléte az elemi tagozatos tanulók otthonaiban

A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon		
	1-4. o	5-6. o

Osztálylétszám (fő)	91	53
Van (fő)	34	26
%-ban	37%	49%

106.sz. táblázat: A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

46.sz. ábra: A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

Az otthoni vallásgyakorláshoz nélkülözhetetlen a zsidó Imakönyv.

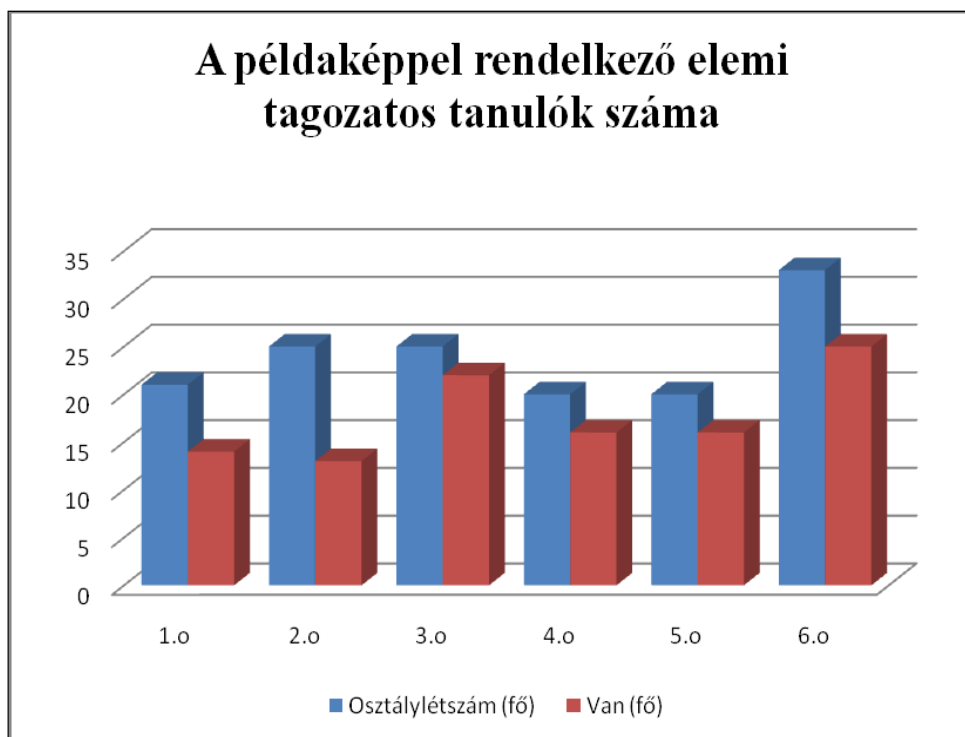
A tanulói válaszokból látható, hogy a tanulók kevesebb, mint a felének van otthon saját Imakönyve.

18. A példaképpel rendelkező elemi tagozatos tanulók száma

A példaképpel rendelkező elemi tagozatos tanulók száma

Osztálylétszám (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
	21	25	25	20	20	33	144
Van (fő)	14	13	22	16	16	25	106

107.sz. táblázat: A példaképpel rendelkező elemi tagozatos tanulók száma

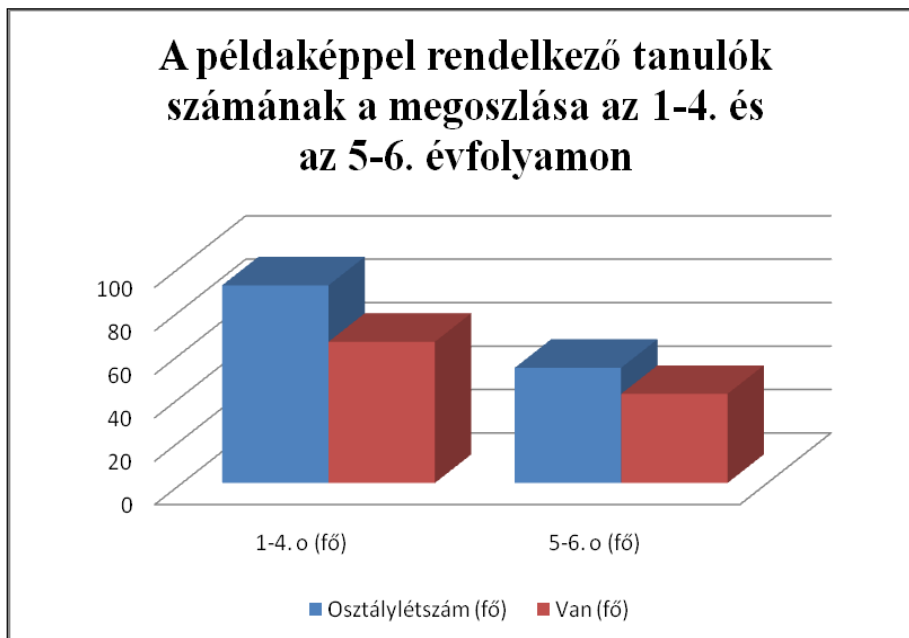

47.sz. ábra: A példaképpel rendelkező elemi tagozatos tanulók száma

231

A példaképpel rendelkező tanulók számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon		
	1-4. o	5-6. o
Osztálylétszám (fő)	91	53
Van (fő)	65	41
%-ban	71%	77%

108.sz.táblázat: A példaképpel rendelkező tanulók számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

48.sz. ábra: A példaképpel rendelkező tanulók számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

A tanulók többségének van példaképe. Az ötödik és hatodik évfolyam diákjai közül majdnem mindenki rendelkezik példaképpel.

232

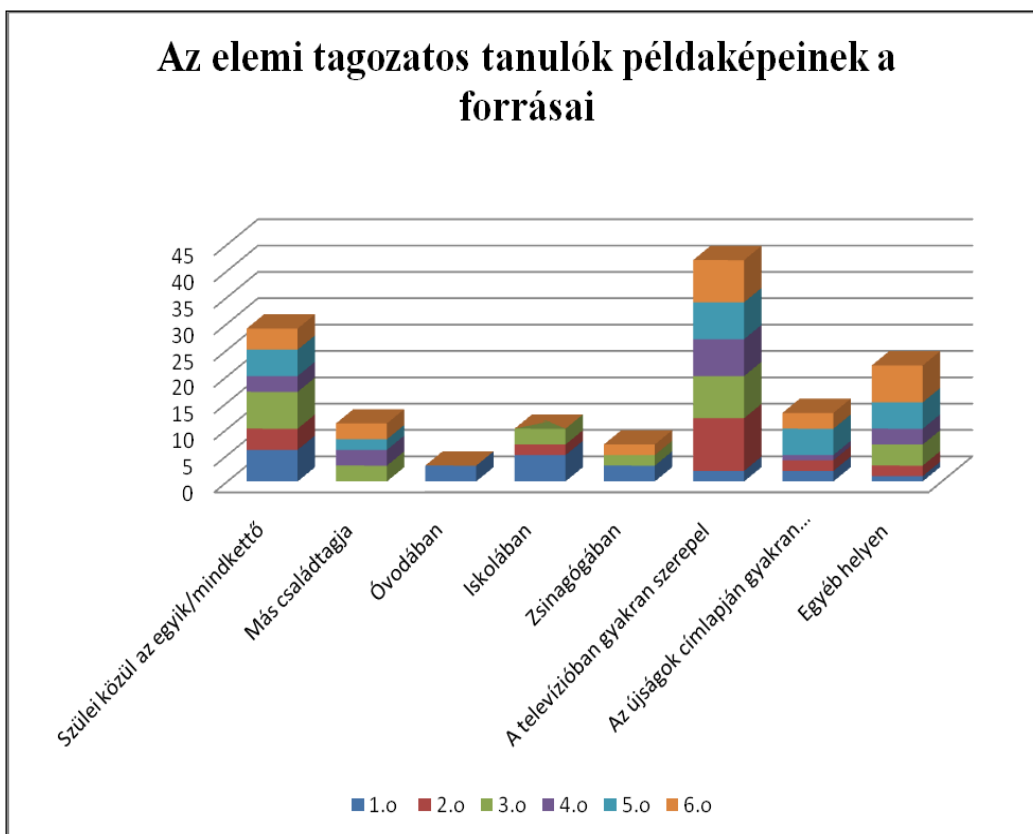
19. Az elemi tagozatos tanulók példaképeinek a forrásai

A felsoroltakból többet is megjelölhettek a vizsgálati személyek.

Az elemi tagozatos tanulók példaképeinek a forrásai							
Van példaképe (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
	14	13	22	16	16	25	106

Szülei közül az egyik/mindkettő	6	4	7	3	5	4	29
Más családtagja	0	0	3	3	2	3	11
Óvodában	3	0	0	0	0	0	3
Iskolában	5	2	3	0	0	0	10
Zsinagógában	3	0	2	0	0	2	7
A televízióban gyakran szerepel	2	10	8	7	7	8	42
Az újságok címlapján gyakran szerepel	2	2	0	1	5	3	13
Egyéb helyen	1	2	4	3	5	7	22

109.sz. táblázat: Az elemi tagozatos tanulók példaképeinek a forrásai

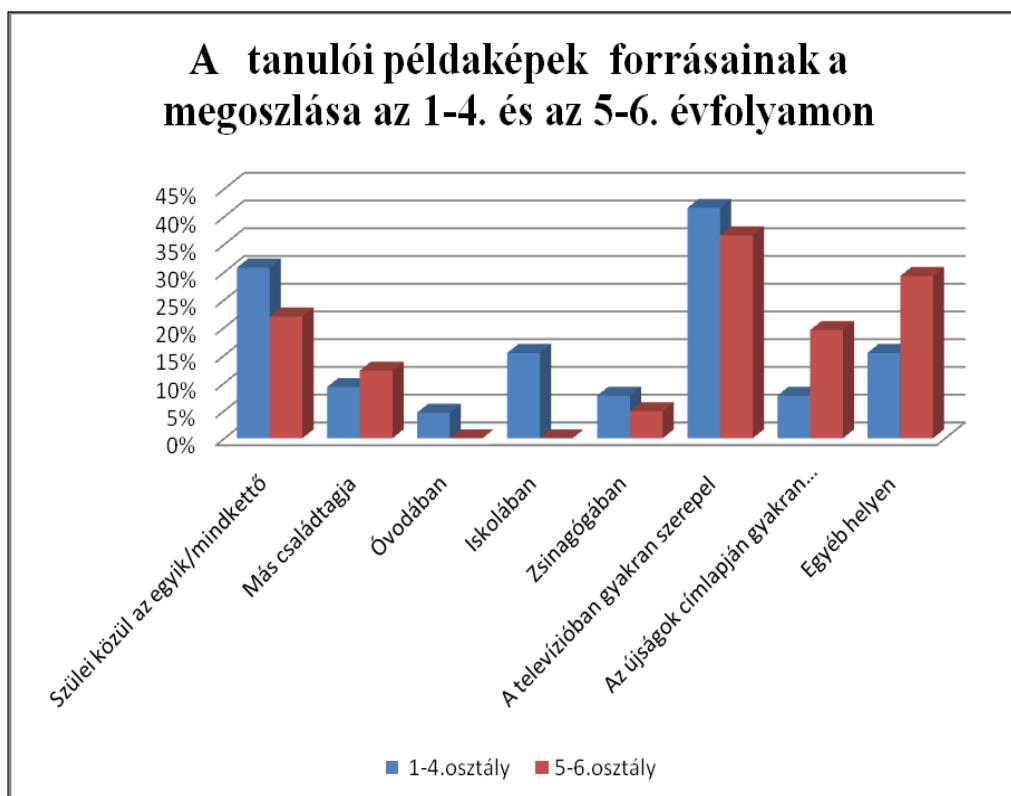

49.sz. ábra: Az elemi tagozatos tanulók példaképeinek a forrásai

A tanulói példaképek forrásainak a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon				
	1-4.o	%-ban	5-6.o	%-ban
Van példaképe (fő)	65		41	
Szülei közül az egyik/mindkettő	20	31%	9	22%
Más családtagja	6	9%	5	12%
Óvodában	3	5%	0	0%
Iskolában	10	15%	0	0%
Zsinagógában	5	8%	2	5%
A televízióban gyakran szerepel	27	42%	15	37%

A tanulói példaképek forrásainak a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon				
Az újságok címlapján gyakran szerepel	5	8%	8	20%
Egyéb helyen	10	15%	12	29%

110.sz. táblázat: A tanulói példaképek forrásainak a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

50.sz. ábra: A tanulói példaképek forrásainak a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján							
	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
1 válasz (fő)	13	9	4	15	10	23	74
2 válasz (fő)	2	5	3	1	5	2	18
3 válasz (fő)	2	1	1	0	1	0	5
4 válasz (fő)	0	0	1	0	0	0	1

111.sz.táblázat: A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján

A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon		
	1-4.osztály	5-6.osztály
1 válasz (fő)	41	33
2 válasz (fő)	11	7
3 válasz (fő)	4	1
4 válasz (fő)	1	0

112.sz. táblázat: A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

A diákok több helyszínt is választhattak. A példaképpel rendelkező tanulók közül a legtöbben a televízióban gyakran szereplő személyiségek közül választanak maguknak példaképet. A többségüknél a szülők és más családtagok nem az elsődleges példaképek közé tartoznak.

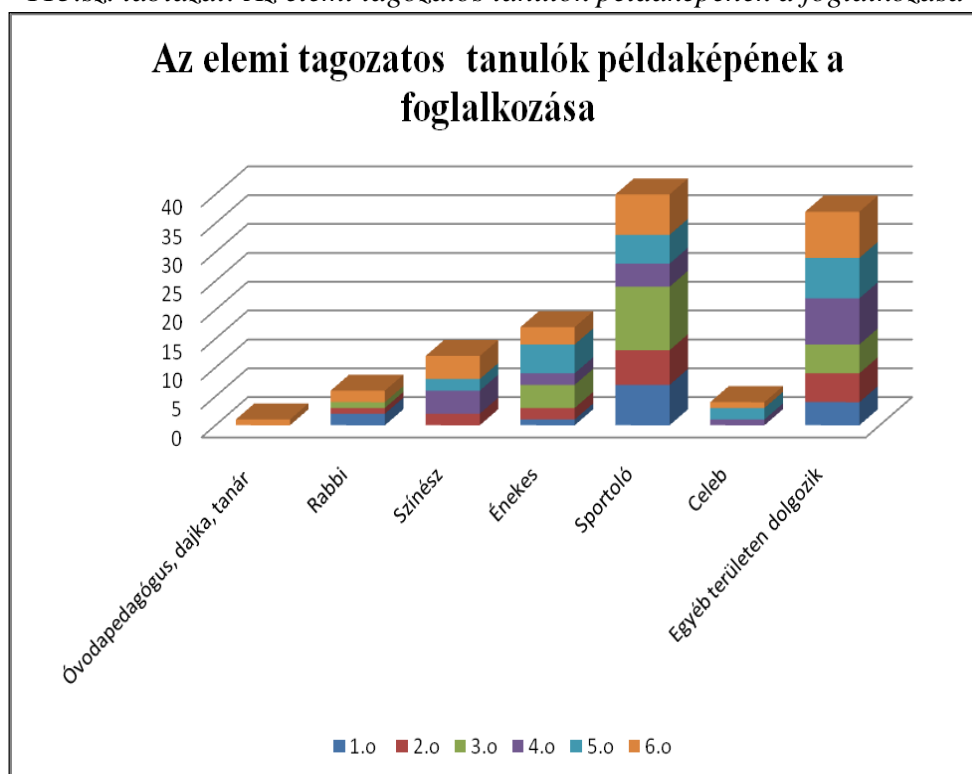
A következő kérdésben a tanulók példaképeinek a foglalkozására kérdeztem rá.

20. Az elemi tagozatos tanulók példaképének a foglalkozása

A felsoroltakból többet is megjelölhettek a vizsgálati személyek.

Az elemi tagozatos tanulók példaképének a foglalkozása							
Van példaképe (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
		14	13	22	16	16	25
Óvodapedagógus, dajka, tanár	0	0	0	0	0	1	1
Rabbi	2	1	1	0	0	2	6
Színész	0	2	0	4	2	4	12
Énekes	1	2	4	2	5	3	17
Sportoló	7	6	11	4	5	7	40
Celeb	0	0	0	1	2	1	4
Egyéb területen dolgozik	4	5	5	8	7	8	37

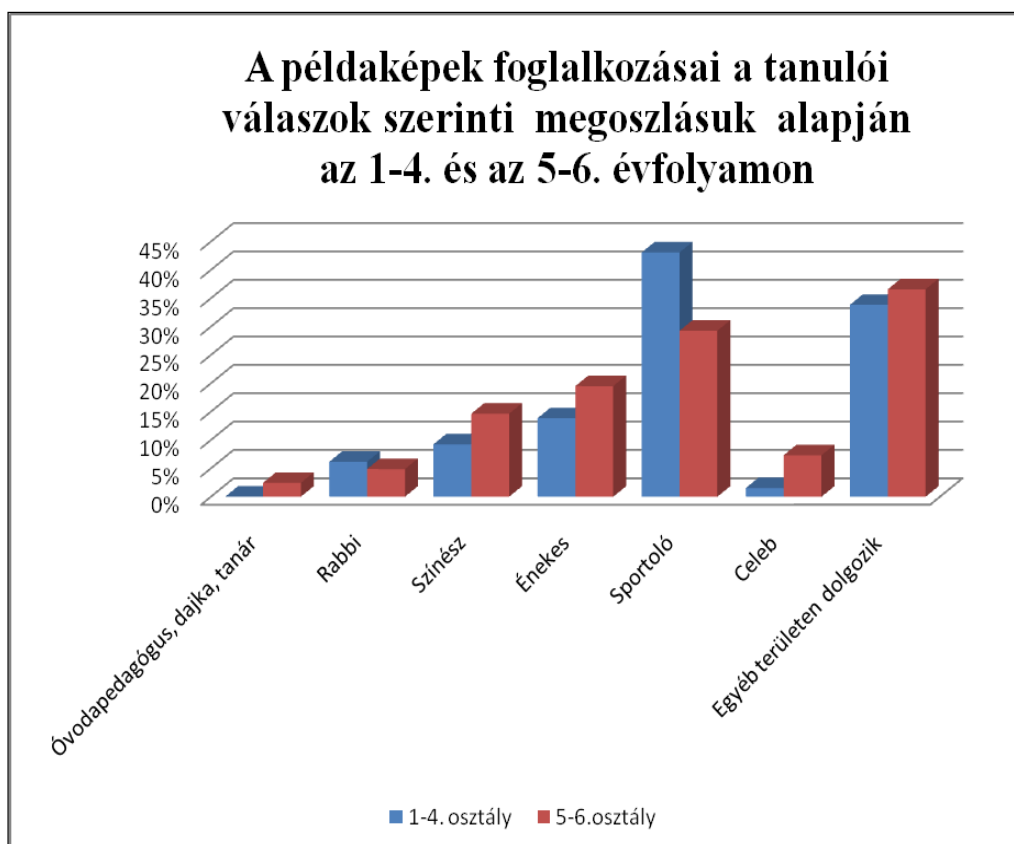
113.sz. táblázat: Az elemi tagozatos tanulók példaképének a foglalkozása

51.sz. ábra: Az elemi tagozatos tanulók példaképének a foglalkozása

A példaképek foglalkozásai a tanulói válaszok szerinti megoszlásuk alapján az 1-4. és az 5-6. évfolyamon				
	1-4.o	%-ban	5-6.o	%-ban
Van példaképe (fő)	65		41	
Óvodapedagógus, dajka, tanár	0	0%	1	2%
Rabbi	4	6%	2	5%
Színész	6	9%	6	15%
Énekes	9	14%	8	20%
Sportoló	28	43%	12	29%
Celeb	1	2%	3	7%
Egyéb területen dolgozik	22	34%	15	37%

114.sz. táblázat: A példaképek foglalkozásai a tanulói válaszok szerinti megoszlásuk alapján az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

52.sz. ábra: A példaképek foglalkozásai a tanulói válaszok szerinti megoszlásuk alapján az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján							
Van példaképe (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
	14	13	22	16	16	25	106
1 válasz (fő)	14	13	18	12	12	24	93
2 válasz (fő)	0	1	1	2	3	1	8
3 válasz (fő)	0	0	1	1	1	0	3

115.sz. táblázat: A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján

A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon		
	1-4.osztály	5-6.osztály
Van példaképe (fő)	65	41
1 válasz (fő)	57	36
2 válasz (fő)	4	4
3 válasz (fő)	2	1

116.sz. táblázat: A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

A diákok több foglalkozást is választhattak. Az elemi tagozatos tanulók elsődleges példaképeknek tekinthetők a sportolók, főleg az első négy évfolyam diákjai számára.

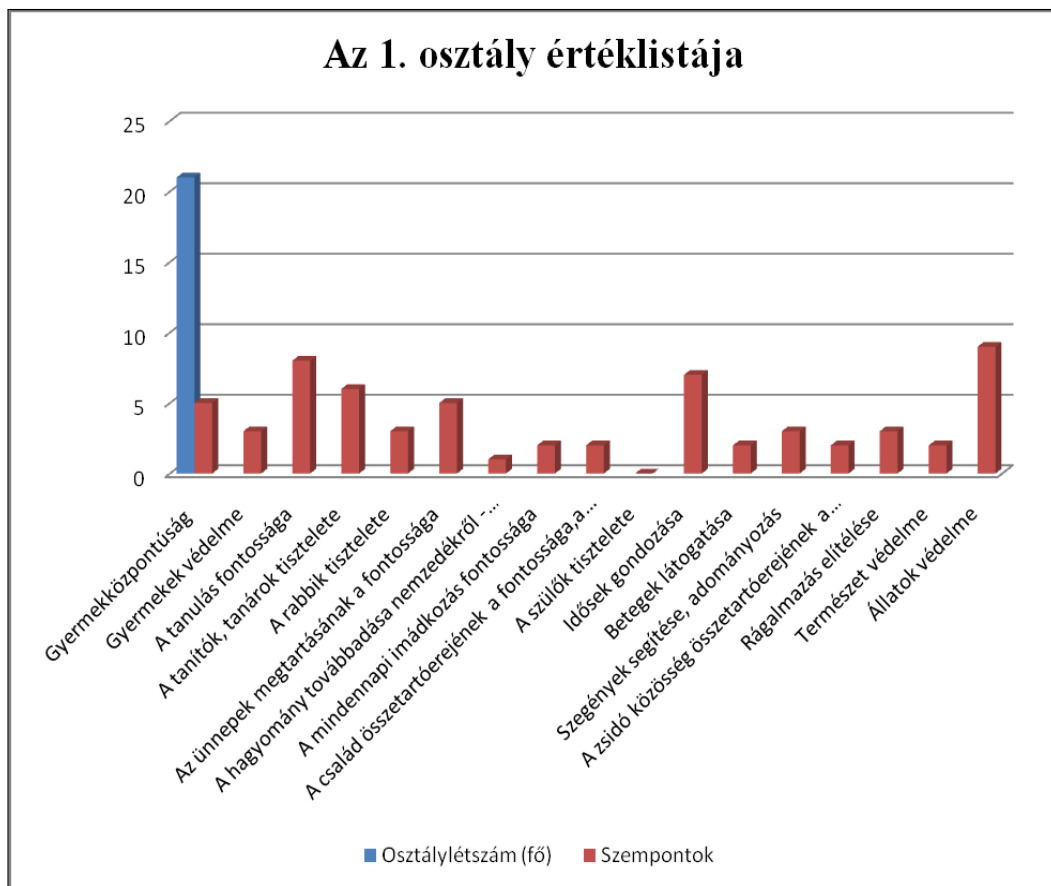
21. Az elemi tagozatos tanulók által az értéklisából kiválasztott értékek osztályonkénti összesítése

Minden tanuló három értéket választhatott, amelyeket a felsorolt értéklisából a legfontosabbnak gondol.³⁴⁵

Az 1. osztály értéklisája		
A 21 fős osztálylétszámhoz viszonyítva	fő	%-ban
Gyermekközpontúság	5	24%
Gyermekek védelme	3	14%
A tanulás fontossága	8	38%
A tanítók, tanárok tisztelete	6	29%
A rabbik tisztelete	3	14%
Az ünnepek megtartásának a fontossága	5	24%
A hagyomány továbbadása nemzedékről - nemzedékre	1	5%
A mindennapi imádkozás fontossága	2	10%
A család összetartóerejének a fontossága, a család védelme	2	10%
A szülők tisztelete	0	0%
Idősek gondozása	7	33%
Betegek látogatása	2	10%
Szegények segítése, adományozás	3	14%
A zsidó közösség összetartóerejének a fontossága, a közösség tagjainak segítése	2	10%
Rágalmazás elítélése	3	14%
Természet védelme	2	10%
Állatok védelme	9	43%

117.sz.táblázat: Az 1. osztály értéklisája

³⁴⁵ A tanulói értéklisán a gyermekvédelem, zsidó ünnepek, zsidó hagyomány, természetvédelem és állatvédelem szavak szerepeltek.

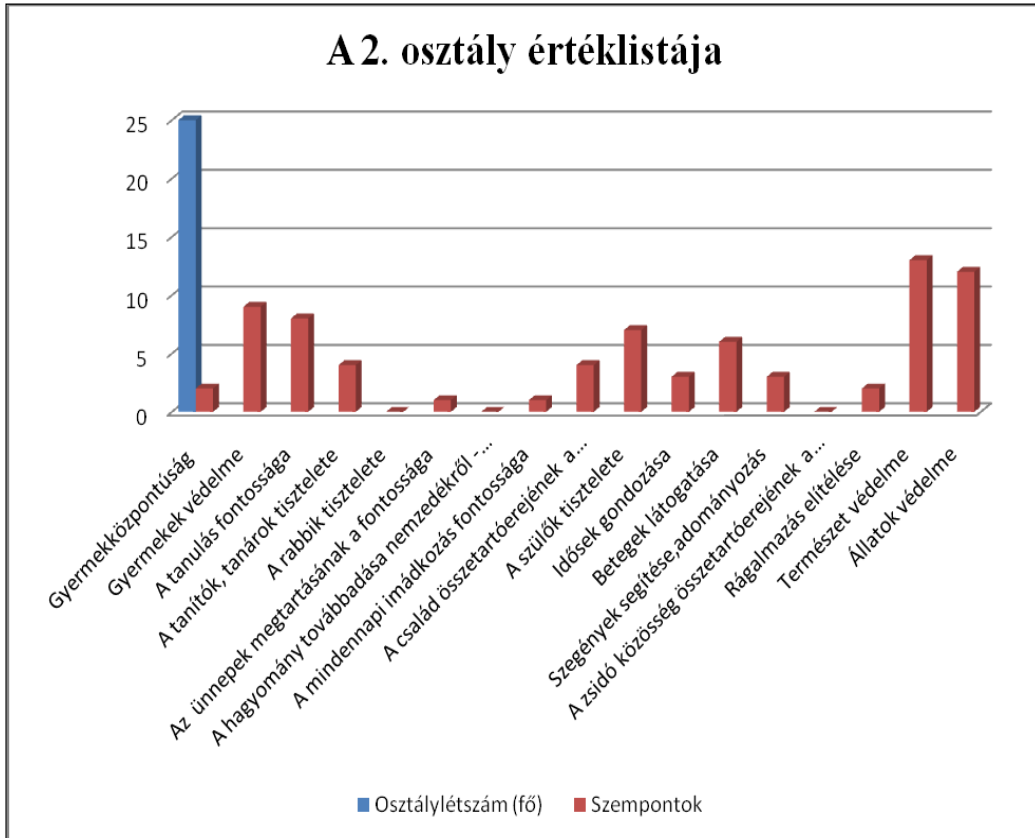

53.sz. ábra: Az 1. osztály értéklístája

Az első osztályos tanulók az első három legfontosabb értéknek: az állatok védelmét (9 fő), a tanulás fontosságát (8 fő), és az idősek gondozását (7 fő) választották.

A 2. osztály értékliséja		
A 25 fős osztálylétszámhoz viszonyítva	fő	%-ban
Gyermekközpontúság	2	8%
Gyermekek védelme	9	36%
A tanulás fontossága	8	32%
A tanítók, tanárok tisztelete	4	16%
A rabbik tisztelete	0	0%
Az ünnepek megtartásának a fontossága	1	4%
A hagyomány továbbadása nemzedékről - nemzedékre	0	0%
A mindennapi imádkozás fontossága	1	4%
A család összetartóerejének a fontossága, a család védelme	4	16%
A szülők tisztelete	7	28%
Idősek gondozása	3	12%
Betegek látogatása	6	24%
Szegények segítése, adományozás	3	12%
A zsidó közösség összetartóerejének a fontossága, a közösség tagjainak segítése	0	0%
Rágalmazás elítélése	2	8%
Természet védelme	13	52%
Állatok védelme	12	48%

118.sz.táblázat: A 2. osztály értékliséja

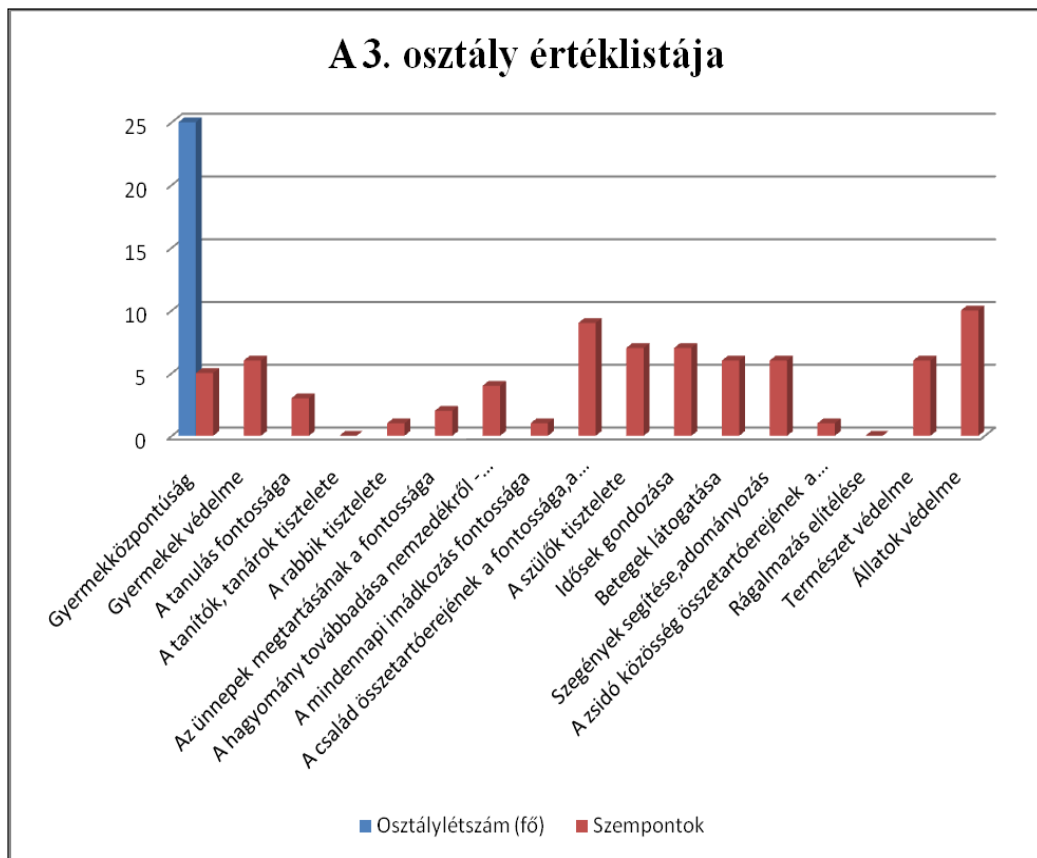

54.sz. ábra: A 2. osztály értéklísta

A második osztályos tanulók az első három legfontosabb értéknek: a természet védelmét (13 fő), az állatok védelmét (12 fő), és a gyermekek védelmét (9 fő) választották.

A 3. osztály értékliséja		
A 25 fős osztálylétszámhoz viszonyítva	fő	%-ban
Gyermekközpontúság	5	20%
Gyermekek védelme	6	24%
A tanulás fontossága	3	12%
A tanítók, tanárok tisztelete	0	0%
A rabbik tisztelete	1	4%
Az ünnepek megtartásának a fontossága	2	8%
A hagyomány továbbadása nemzedékről - nemzedékre	4	16%
A mindennapi imádkozás fontossága	1	4%
A család összetartóerejének a fontossága, a család védelme	9	36%
A szülők tisztelete	7	28%
Idősek gondozása	7	28%
Betegek látogatása	6	24%
Szegények segítése, adományozás	6	24%
A zsidó közösség összetartóerejének a fontossága, a közösség tagjainak segítése	1	4%
Rágalmazás elítélése	0	0%
Természet védelme	6	24%
Állatok védelme	10	40%

119.sz. táblázat: A 3. osztály értékliséja

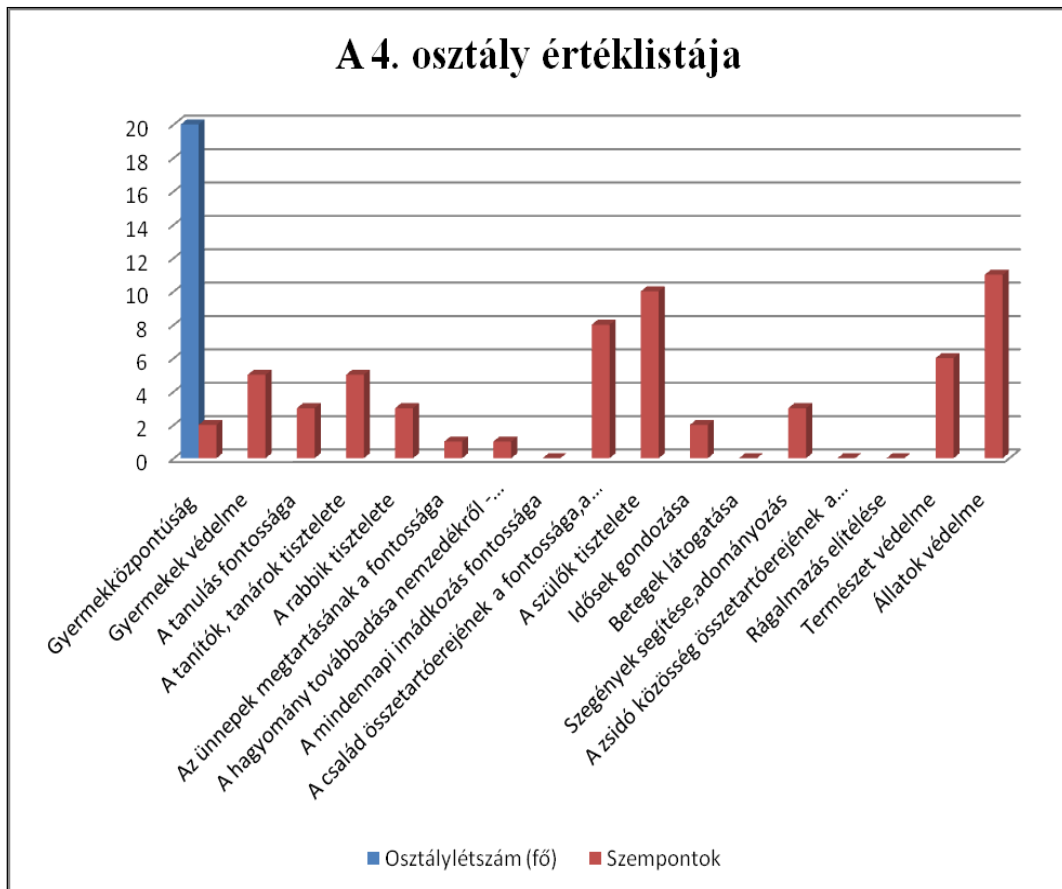

55.sz. ábra: A 3. osztály értéklísta

A harmadik osztályos tanulók az első három legfontosabb értéknek: az állatok védelmét (13 fő), a család fontosságát (9 fő), és egyenlő arányban a szülők tiszteletét és az idősek gondozásának a fontosságát (7-7 fő) választották.

A 4. osztály értékliséája		
A 20 fős osztálylétszámhoz viszonyítva	fő	%-ban
Gyermekközpontúság	2	10%
Gyermekek védelme	5	25%
A tanulás fontossága	3	15%
A tanítók, tanárok tisztelete	5	25%
A rabbik tisztelete	3	15%
Az ünnepek megtartásának a fontossága	1	5%
A hagyomány továbbadása nemzedékről - nemzedékre	1	5%
A mindennapi imádkozás fontossága	0	0%
A család összetartóerejének a fontossága, a család védelme	8	40%
A szülők tisztelete	10	50%
Idősek gondozása	2	10%
Betegek látogatása	0	0%
Szegények segítése, adományozás	3	15%
A zsidó közösség összetartóerejének a fontossága, a közösség tagjainak segítése	0	0%
Rágalmazás elítélése	0	0%
Természet védelme	6	30%
Állatok védelme	11	55%

120.sz.táblázat: A 4. osztály értékliséája

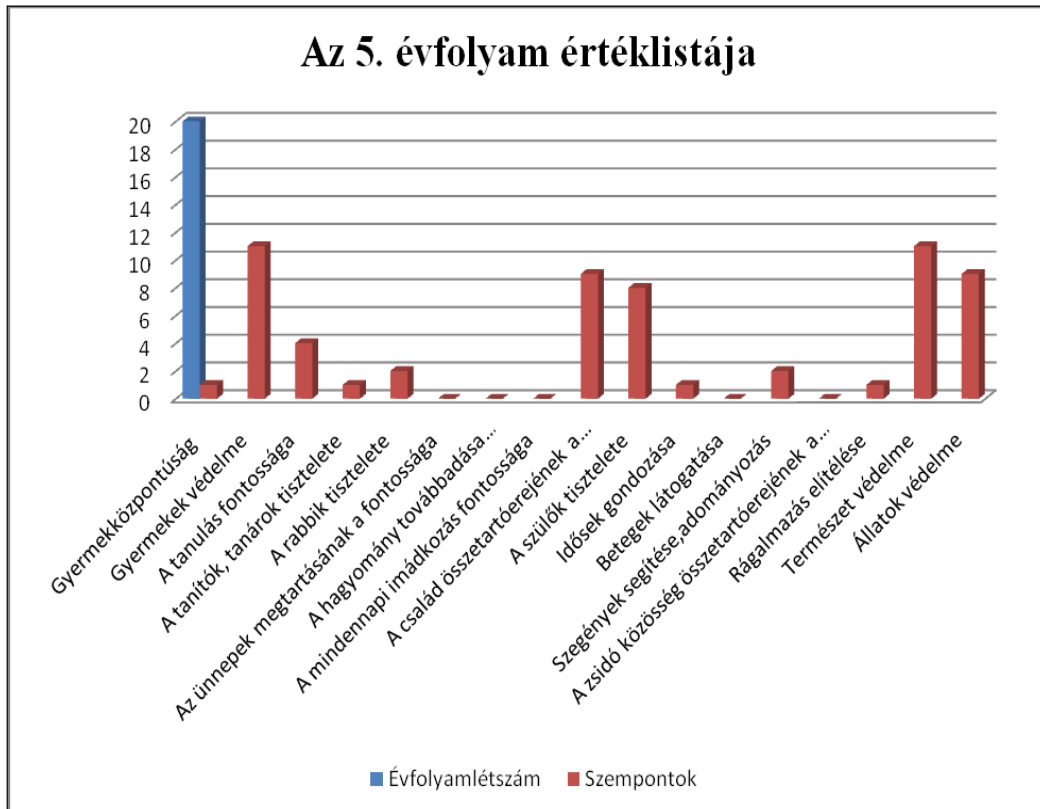

56.sz. ábra: A 4. osztály értéklísta

A negyedik osztályos tanulók az első három legfontosabb értéknek: az állatok védelmét (11 fő), a szülők tiszteletét (10 fő) és a család fontosságát (8 fő) választották.

Az 5. évfolyam értékliséja		
A 20 fős évfolyamlétszámhoz viszonyítva	fő	%-ban
Gyermekközpontúság	1	5%
Gyermekek védelme	11	55%
A tanulás fontossága	4	20%
A tanítók, tanárok tisztelete	1	5%
A rabbik tisztelete	2	10%
Az ünnepek megtartásának a fontossága	0	0%
A hagyomány továbbadása nemzedékről - nemzedékre	0	0%
A mindennapi imádkozás fontossága	0	0%
A család összetartóerejének a fontossága, a család védelme	9	45%
A szülők tisztelete	8	40%
Idősek gondozása	1	5%
Betegek látogatása	0	0%
Szegények segítése, adományozás	2	10%
A zsidó közösség összetartóerejének a fontossága, a közösség tagjainak segítése	0	0%
Rágalmazás elítélése	1	5%
Természet védelme	11	55%
Állatok védelme	9	45%

121.sz. táblázat: Az 5. évfolyam értékliséja

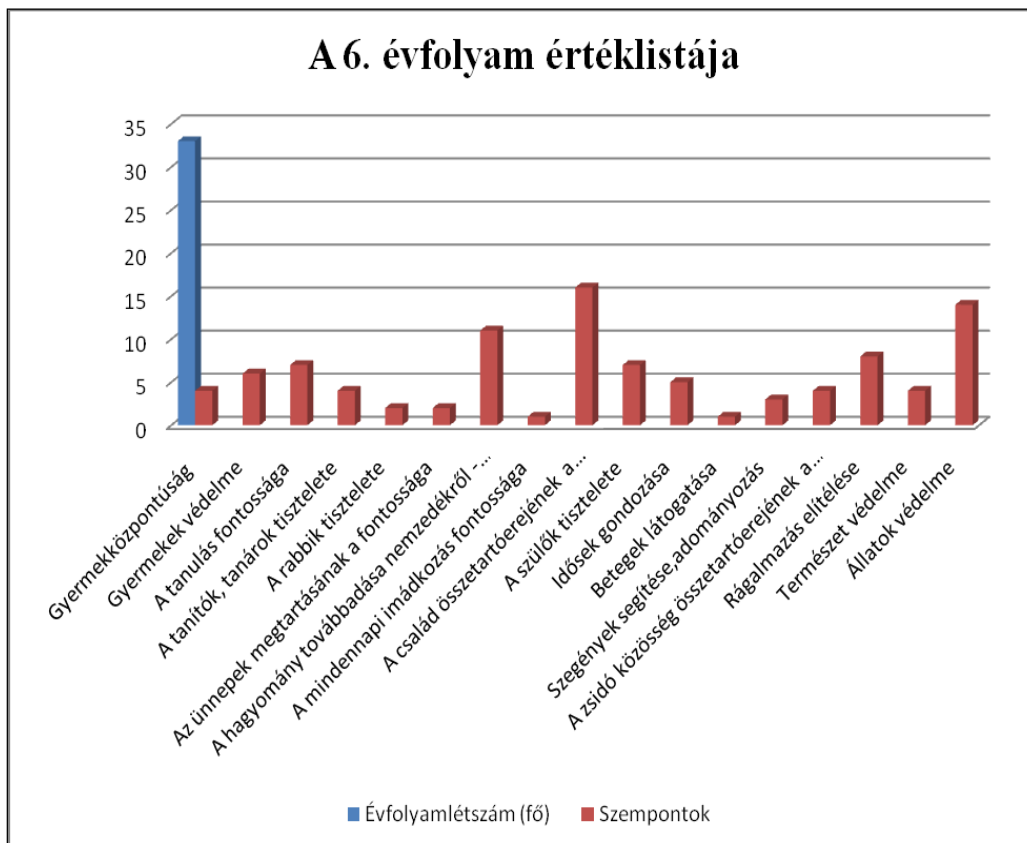

57.sz. ábra: Az 5. évfolyam értéklístája

Az ötödik évfolyamon tanuló diákok az első három legfontosabb értéknek: a gyermek védelmét és a természet védelmét egyforma számmal (11-11 fő), a család összetartóerejének a fontosságát és az állatok védelmét is egyenlő arányban (9-9 fő), valamint a szülők tiszteletét (8 fő) választották.

A 6. évfolyam értékliséja		
A 33 fős évfolyamlétszámhoz viszonyítva	fő	%-ban
Gyermekközpontúság	4	12%
Gyermekek védelme	6	18%
A tanulás fontossága	7	21%
A tanítók, tanárok tisztelete	4	12%
A rabbik tisztelete	2	6%
Az ünnepek megtartásának a fontossága	2	6%
A hagyomány továbbadása nemzedékről - nemzedékre	11	33%
A mindennapi imádkozás fontossága	1	3%
A család összetartóerejének a fontossága, a család védelme	16	48%
A szülők tisztelete	7	21%
Idősek gondozása	5	15%
Betegek látogatása	1	3%
Szegények segítése, adományozás	3	9%
A zsidó közösség összetartóerejének a fontossága, a közösség tagjainak segítése	4	12%
Rágalmazás elítélése	8	24%
Természet védelme	4	12%
Állatok védelme	14	42%

122.sz.táblázat: A 6. évfolyam értékliséja

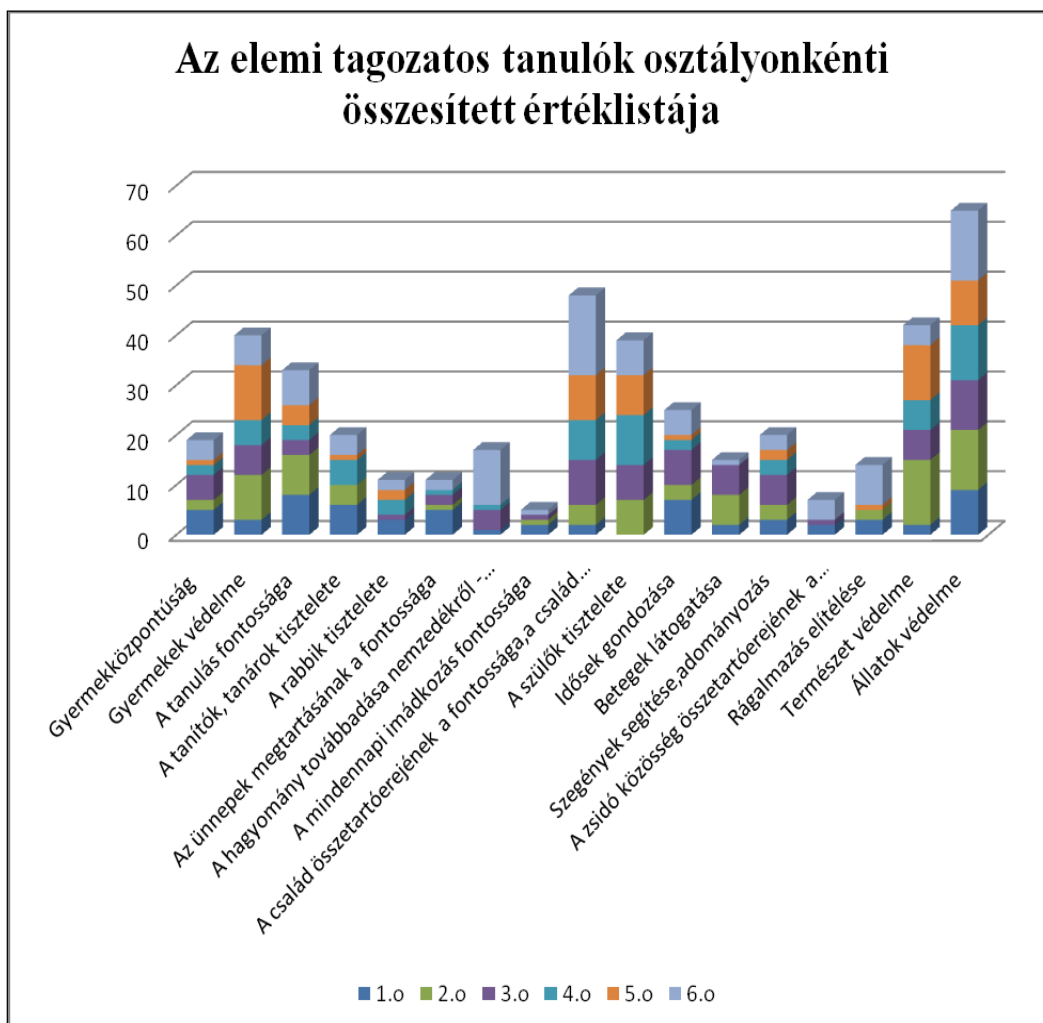
58.sz. ábra: A 6. évfolyam értéklísta

A hatodik évfolyamon tanuló diákok az első három legfontosabb értéknek: a család összetartóerejének a fontosságát (16 fő), az állatok védelmét (14 fő) és a hagyomány továbbadását nemzedékről-nemzedékre (14 fő) választották.

Az elemi tagozatos tanulók osztályonkénti összesített értékliséja

Osztálylétszám (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
		21	25	25	20	20	33
Gyermekközpontúság	5	2	5	2	1	4	19
Gyermekek védelme	3	9	6	5	11	6	40
A tanulás fontossága	8	8	3	3	4	7	33
A tanítók, tanárok tisztelete	6	4	0	5	1	4	20
A rabbik tisztelete	3	0	1	3	2	2	11
Az ünnepek megtartásának a fontossága	5	1	2	1	0	2	11
A hagyomány továbbadása nemzedékről - nemzedékre	1	0	4	1	0	11	17
A mindennapi imádkozás fontossága	2	1	1	0	0	1	5
A család összetartóerejének a fontossága, a család védelme	2	4	9	8	9	16	48
A szülők tisztelete	0	7	7	10	8	7	39
Idősek gondozása	7	3	7	2	1	5	25
Betegek látogatása	2	6	6	0	0	1	15
Szegények segítése, adományozás	3	3	6	3	2	3	20
A zsidó közösség összetartóerejének a fontossága, a közösség tagjainak segítése	2	0	1	0	0	4	7
Rágalmazás elítélése	3	2	0	0	1	8	14
Természet védelme	2	13	6	6	11	4	42
Állatok védelme	9	12	10	11	9	14	65

123.sz.táblázat: Az elemi tagozatos tanulók osztályonkénti összesített értékliséja

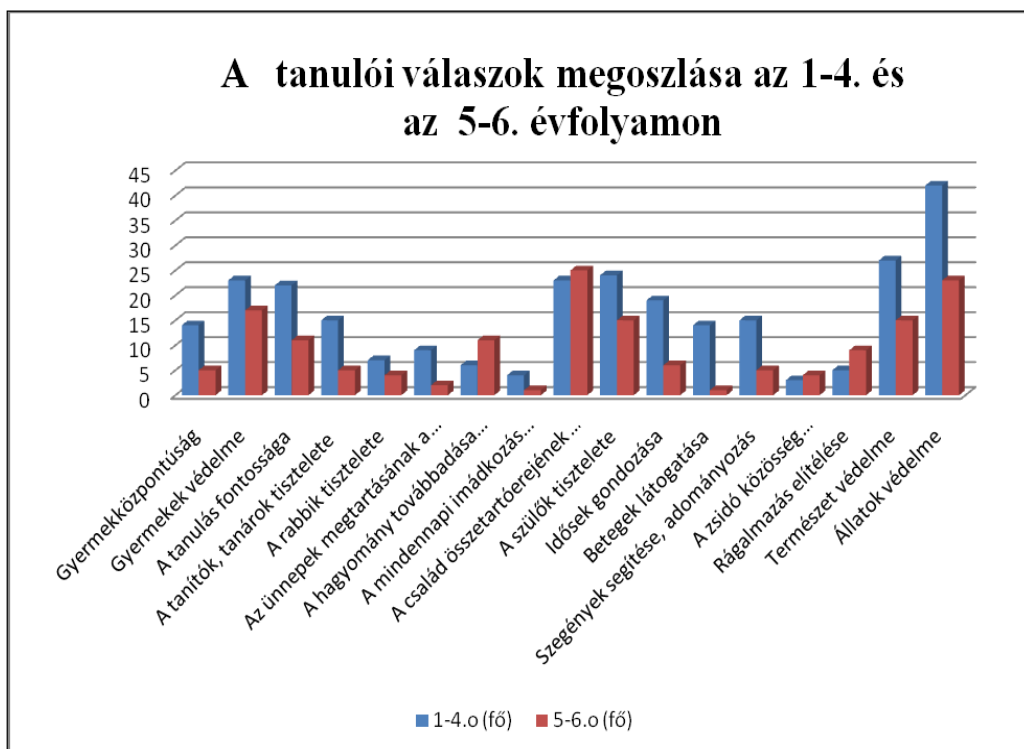

59.sz. ábra: Az elemi tagozatos tanulók osztályonkénti összesített értéklísta

A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon				
	1-4.o (fő)	%-ban	5-6.o (fő)	%-ban
Osztálylétszám	91		53	
Gyermekközpontúság	14	15%	5	9%
Gyermekek védelme	23	25%	17	32%
A tanulás fontossága	22	24%	11	21%
A tanítók, tanárok tisztelete	15	16%	5	9%
A rabbik tisztelete	7	8%	4	8%

A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon				
Az ünnepek megtartásának a fontossága	9	10%	2	4%
A hagyomány továbbadása nemzedékről-nemzedékre	6	7%	11	21%
A mindennapi imádkozás fontossága	4	4%	1	2%
A család összetartóerejének fontossága, a család védelme	23	25%	25	47%
A szülők tisztelete	24	26%	15	28%
Idősek gondozása	19	21%	6	11%
Betegek látogatása	14	15%	1	2%
Szegények segítése, adományozás	15	16%	5	9%
A zsidó közösség összetartóerejének a fontossága, a közösség tagjainak segítése	3	3%	4	8%
Rágalmazás elítélése	5	5%	9	17%
Természet védelme	27	30%	15	28%
Állatok védelme	42	46%	23	43%

124.sz. táblázat: A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

60.sz. ábra: A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

A tanulók által kiválasztott három legfontosabb érték az 1-4. és az 5-6. évfolyamon		
	1-4.o (fő)	5-6.o (fő)
Osztálylétszám	91	53
1.hely	42 Állatok védelme	25 A család összetartóerejének a fontossága, a család védelme
2.hely	27 Természet védelme	23 Állatok védelme
3.hely	24 A szülők tisztelete	17 Gyermekek védelme

125.sz. táblázat: A tanulók által kiválasztott három legfontosabb érték az 1-4. és az 5-6. évfolyamon

A válaszadók számának a megoszlása az elemi tagozaton a tanulói válaszok száma alapján							
Osztálylétszám (fő)	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	Összesen
	21	25	25	20	20	33	144
2 válasz (fő)	0	0	1	0	0	0	1
3 válasz (fő)	21	25	24	20	20	33	143

126.sz.táblázat: A válaszadók számának a megoszlása az elemi tagozaton a tanulói válaszok száma alapján

5.4.3. Az osztályfőnökök és az intézményvezetés reflexiói a kérdőívekre, interjúkra

Minden osztályfőnöknek (14 fő) e-mailben elküldtem az osztályára vonatkozó összesített értéklístát. Az iskolavezetőség egy-egy világi és vallási vezetőjének is írásban eljuttattam az elemi tagozatra vonatkozó összesített értéklístát, levelemhez egy kérdéssort is mellékeltem.³⁴⁶ Az osztályfőnökök (2 fő kivételével) írásban vagy szóban (többen mindkettőben) reagáltak a diákjaik érték választására. Sokan úgy gondolták, hogy az értéklístából a tanulók a számukra könnyebben értelmezhető dolgokat és a családjaik értékrendjéhez jobban illeszkedő értékeket szívesebben választották. Többen megjegyezték, hogy a tanulók családban kapott értékeit az iskolában „csak” megerősíteni tudják. Sajnos minden osztályban magas a gyermeküket egyedül nevelő, elvált szülők száma (erről felmérést nem készítettem), de az osztályfőnökök elmondása alapján ez is az oka annak, hogy a tanulók számára olyan fontos jelentőségű a család összetartóerejének az értéke.

Olyan pedagógusi észrevételt is kaptam, hogy a zsidósággal kapcsolatos értékek kialakítását (ünnepek, imák fontosságát) az iskola csak megerősíteni tudja, de pótolni nem. A hatodik évfolyamon a zsidó vallású tanulók magasabb számaránya miatt (erről felmérés nem készülhetett, de osztályfőnöki visszajelzés és kutatói tapasztalatom

³⁴⁶ Lásd: Melléklet 5/2. sz.

alapján is) a zsidósággal kapcsolatos értékválasztás a legmagasabb (pl. 2014 októberében két tanuló bár-micvójára is sor került).

A természetvédelemről az osztályfőnöki órák és az osztálykirándulások során is tanulnak a diákok, az ötödik évfolyamosok ezzel kapcsolatosan a Pilisben egy külön programon is részt vehettek.

Az idősök gondozásának a fontossága is a kiemelt tanulói értékek között szerepel, a tanárjaik szerint ennek két lehetséges oka van, egyrészt a tanulók családjában több az idős, beteg ember, másrészt a tagozaton tanulók egy része az ünnepek előtt a Szeretetkórház betegeinek ad műsort. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy 2013. december 5-én, az Önkéntesség Világnapján az iskola pedagógusai és tanulói államtitkári elismerésben részesültek.³⁴⁷

Az iskola egyik rabbija *Dr. Verő Tamás*, aki ifjúsági rabbiként is tevékenykedik és az iskola „előd” intézményében tanult, megkeresésemre így értékelte az iskolában zajló nevelő-oktató munkát:

„A neológ hitközség iskolája behatárolás számomra azt jelenti, hogy a közösség tagjai, a diákok, és szüleik tiszteletben tartják a hagyományainkat, a szellemiségben megjelennek a tradíciók, a kóser étkezéssel, és az ünnepek megtartása mellett, a mindennapok rendszerében is tükröződik a zsidóság, és ennek egy fenti, felügyelő, és kooperáló társa a Síp utcai intézmény. Az iskola zsidósággal kapcsolatos oktatási célja a közösségi élmény, a zsidó hagyomány alapjainak a megismertetése, elmélyítése, és a tanulók identitásának a megerősítése.

Reményeim szerint, nem csak a reggeli imádkoztatások során, és a kóser étkezésben merül ki a gyermekek zsidóságra való oktatása, hanem a különböző tantárgyak tanítása során is kiemelten jelenik meg a zsidóság. Az osztálykirándulások során is figyelembe veszik az előírásokat, és a pénteki gyertyagyújtás sajátos jellemzője a nevelésnek.

³⁴⁷ „Az iskolai közösségi szolgálat keretében nyújtott kiemelkedően kezdeményező és aktív szerepvállalásáért, az iskola tanulóinak példamutató segítőkészségért a BZSH Scheiber Sándor Gimnázium, Szakközépiskola és Általános Iskola pedagógusait és diákjait államtitkári elismerésben részesítem.”- áll az oklevélen.

Az iskola két tagozatán a vallás oktatásban nem látok érzékelhető különbséget. A véleményem szerint az oktatók, a vallástanárok személyisége az, ami a legnagyobb hatást tudja elérni, és ebben lehet a különbséget érzékelni, de ez nem tagozat függő. Úgy gondolom, annak hogy a tanulóknál Hanuka, a Purimot (Purimkor egy vidám, tanítás nélküli iskolanap kerül megrendezésre) megelőzve a diákok legnépszerűbb ünnepe lett a lehetséges okai: az ünnep közös megtartása, az ünnepség menetének a követhetősége, és az átélhetőségében keresendő. A tavalyi hatodik évfolyamon tanuló diákok zsidósággal kapcsolatos szorosabb kötődésénél a családi háttérrel, és az ifjúsági szervezetek madrichjainak a munkáját vélem felfedezni. A pénteki gyertyagyújtásoknál tanárok felkészülésében, hozzáállásában figyelhetünk meg nagy különbségeket, és ez lecsapódik a menetrendben is. Talán egy külön programfelelős, és a kicsit nem annyira spontán rákészülés vezethetne a minőségi javuláshoz.

Az iskolába bekerülő gyermekek az otthonról hozott értékeket jelenítik meg, és talán az iskola érdeme az elmozdulás a felsőbb osztályok irányában. Sohasem lehetünk elégedettek, de ez a mi kihívásunk, és éppen ez a feladatunk, hogy jobbá tegyük az értékeket.

A Lauder liberalizmusánál kicsit behatároltabb, a Wesselényinél kissé szabadabb a zsidó identitása a Scheibernek. A légkör, a szabadabb, és gyermekközpontú hozzáállásban figyelhetünk meg különbségeket. A Scheiber egy közösségi iskola, a jó értelemben véve, az alsóban nagyon családi hangulattal, és a felsőben is megtalálható ez az összetartás. A mindennapokban és ünnepeinkben is megjelenik a zsidóság. Fiatalos, lendületes. Kik kellenének, hogy legyenek az iskola partnerei? Lauder sulis, OR-ZSE, zsinagógák, zsidó ifjúsági szervezetek, Bálint-Ház. Most a BZSH, OR-ZSE, Bálint Ház.”³⁴⁸

A rabbinak az *értéklistához* fűzött rövid megjegyzései összhangot mutatnak a pedagógusok reflexióival. A Szeretetkórház betegeinek a látogatását példaértékűnek tekinti, de az imádkozás fontosságának az elérését a fejlesztendő feladatok között gondolja.

A tanulók iskolai vallási nevelésének, hasonlóan az osztályfőnökökhöz ő is a legfontosabb partnerként a tanulók családjait gondolja.

³⁴⁸ Az írásbeli interjú időpontja: 2014. szeptember 7.

Kovács Bernadett 2012-től az iskola igazgatója. Hasonlóan *Dr. Verő Tamás rabbihoz*, ő is az Anna Frank Gimnáziumban érettségizett, majd az OR-ZSE-en szerezte az első diplomáját. A zsidó oktatást a szívügyének tekinti, az iskolában judaisztika tanárként, majd 2009-től gimnáziumi igazgatóhelyettesként tevékenykedett. A korábbi iskolaigazgatók nyomdokain járva fiatalos szemlélettel, de az iskolai nevelő és oktató munka hatékonyságának a szem előtt tartása mellett végzi a vezetői munkáját. Az igazgatónő válaszaiból megtudhattam, hogy az iskolában az elmúlt két év során megerősítésre kerültek azon iskolai szabályok, amelyek a *halacha* elvárásait is figyelembe véve célozzák meg a diákok iskolán belüli megjelenésének és a viselkedésének a szabályait. Három témakörben történt meg a szabályrendszer megújítása: az öltözködés, az étkezés és a zsinagógalátogatás területén. Ezen területek közül az igazgatónő a zsinagógalátogatás szabályozását tartja a legfontosabbnak: *Fontosnak tartom, hogy a gyerekek ne elvont témaként, hanem a mindennapjainkat átszövő vallásként, egy vallást gyakorlók köreként tekintsenek a judaisztikára. Ez csak akkor történik meg, ha rendszeresen zsinagógába járnak, ha megismerik a liturgiát.*³⁴⁹

Az iskola két tagozatán tanító pedagógusok közötti munkakapcsolat még szorosabbá tételének a megszervezését nagyon fontosnak gondolja, az igazgatósága alatt már próbált ennek - elmondása alapján minden iskolában jelentkező – problémának a leküzdése érdekében is tevékenykedni (pl. a nyári balatonfüredi közös, a tanévet előkészítő kirándulás szervezésével).

Kovács Bernadett a Hanuka népszerűségében (Purimot is megelőzve) az ünnep időpontját (téli szünet előtt), napjainak a számát (nyolc nap szemben az egy nappal), és az iskolai programok sokszínűségét (fánk sütés, kirakodóvásár, játékok, táncok) látja. Saját gyermeke példáján a nyolcnapos ajándékozást is kiemeli, amelyet a diákok életkoruktól függetlenül nagyon szeretnek. A mostani hetedik évfolyam zsidósághoz való erősebb kötődésének az okát, a családi nevelésben és a judaisztika szakos osztályfőnök személyében látja. Az iskolai pénteki gyertyagyújtások változtatására vonatkozó tervekről az iskolavezetés együttműködéséről írt a válaszában, de a judaisztika munkaközösségre bízna az újításra vonatkozó ötletek kidolgozását.

³⁴⁹ Az írásbeli interjú időpontja: 2014. október 22.

A tanulói értéklistánval kapcsolatban az volt az Igazgatónő véleménye, hogy nagyon fontos, hogy előzetesen a tanulókat milyen impulzusok érték (családban, iskolában stb).

A kérdéseimre adott iskolavezetői válaszok alapján megállapíthatom, hogy teljes az összhang az iskola világi és vallási vezetése között és álláspontjuk megfelel az empirikus vizsgálati eredményeimnek is.

A kérdéseimre adott vezetői válaszokból kiderül, hogy az iskolai nevelő és oktatómunka fő feladata az igazgatónő szavaival: „A gyerekek érezzék és tapasztalják meg azt, hogy a zsidóság előírásainak a betartása fontos egész életükben. Ha az ember és ember közötti törvényeket veszem alapul, akkor egy olyan erkölcsi tartással érkeznek a felnőttek világába, ami életük végéig hasznukra lesz nekik, maguknak és a társadalom egészének egyaránt. Ha I-ten és ember közötti törvényekben gondolkodok, akkor át kell adnunk a hagyományok őrzését, tiszteletét, meg kell mutatnunk a zsinagógába járás minden szépségét. Meg kell tanítanunk nekik, hogy mennyit tud tenni értük egy közösség, és ők maguk mennyit tehetnek a közösségért. A többi magyarországi zsidó identitást vállaló iskolától, *megkülönbözteti* az iskolát a zsidóság gyakorlati megélésének mikéntje, a zsidó identitás alakításának formája, és a közösséghez tartozás mikéntje. A más vallási identitást közvetítő magyarországi iskoláktól *megkülönbözteti* az iskolát az el/befogadás, nyitottság, a szemlélet, az állami/világi iskoláktól el/befogadás, közösségi lét, a gyermekközpontság, és a színes eszközkészlet”.³⁵⁰

Az iskolát jellemző gondolatok a pedagógusok által összesített értéklista eredményeivel is összezsengenek, a közösségi összetartozás elsőbbséget élvez a többi értékkel szemben:

A mi iskolánkban tanárok és diákok egyaránt nyitott szívvel és elmével vannak egymás felé. A mi iskolánkban jó érzés lenni, mert mindenki megtalálja a saját érdeklődésének, jellemének, tehetségének megfelelő partnereket minden témában. A mi iskolánkban

³⁵⁰ Uo.

*nagyon fontos érték az a közösségi összetartozás, ami általában a zsidó közösség sajátja, és ami nagy erővel van jelen az egyének életében.*³⁵¹

Kovács Bernadett igazgatónő az izraeli tehetséggondozásra vonatkozó tapasztalatokat és eredményeket is fontosnak tartaná az iskolai nevelő-oktató-programba beépíteni.

Az iskola jelenlegi partnereiként az alábbi szervezeteket sorolta fel: *BZSH, SZOCHNUT (CHÁJIL- program), MAZSÖK, Maccabi Sportegyesület és az Életmenete Alapítvány.*

Az Igazgatónő a fenntartó mellett olyan alapítványokat nevezett meg, amelyek a gyerekek zsidó identitásának a kialakítását segítik, valamint a szegény sorsú gyerekeknek anyagi támogatást nyújtanak.

5.4.4. Kutatói reflexiók az empirikus kutatás adataira – az értékskála értékelése, az iskolai dokumentumok (SZMSZ, Házirend, Pedagógiai program) figyelembevételével

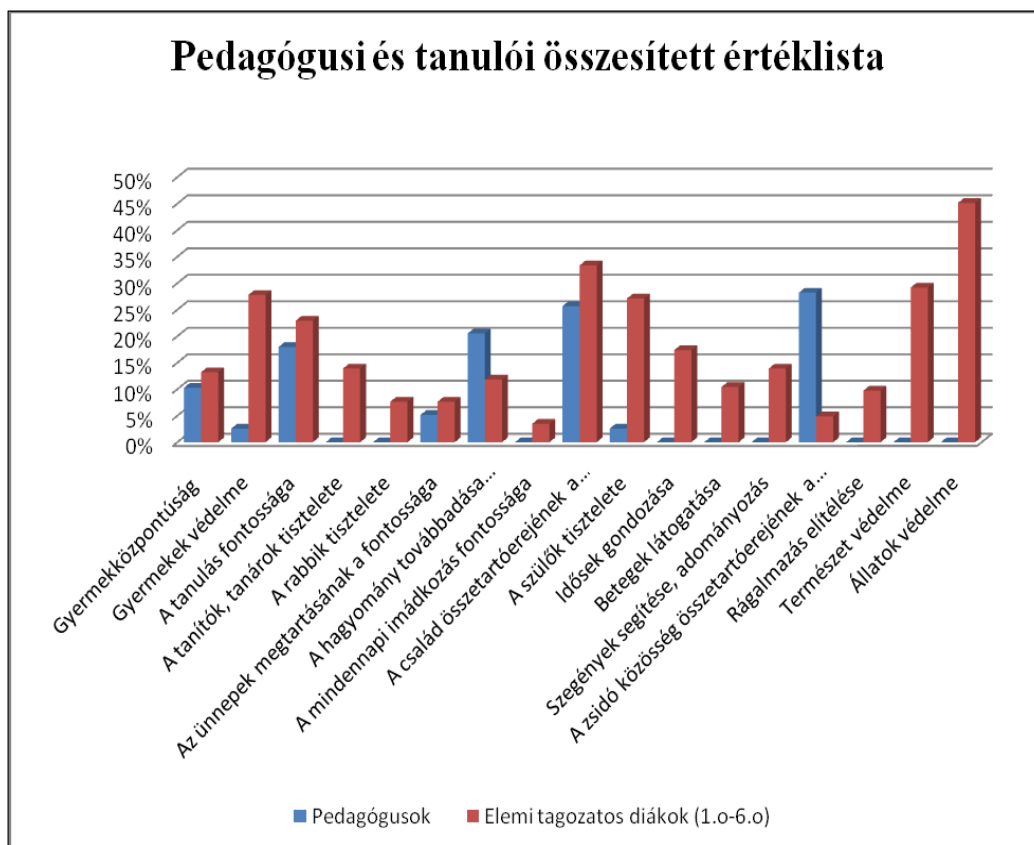
Dolgozatom első részében eredeti források alapján áttekintettem a zsidóságra nevelésre és oktatásra vonatkozó textusokat, és ezekből hoztam létre az „értéklistát”, amelyet a kutatásom során „*munkaeszközként*” alkalmaztam. Az európai kultúrába illeszkedést és megmaradást jelentő immár két évezrednyi történelemből kiemeltem a nevelésügy szempontjából számottevő korszakokat, személyeket és műhelyeket, az ő bemutatásuk alapján készült a második „értéklista”, amely terminológiájában igazodott az elsőhöz. Végül árnyalt - több megközelítésű - empirikus vizsgálatot végeztem iskolámban, a Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskola elemi tagozatán. A kutatói kérdéseim ez esetben is az értékvilágra fókuszáltak, így jött létre a harmadik „értéklista”.

Pedagógusi és tanulói összesített értéklista

³⁵¹ Uo.

	Pedagógusok		Elemi tagozatos diákok (1.o-6.o)	
	fő	Megoszlás %-ban	fő	Megoszlás %-ban
Gyermekközpontúság	4	10%	19	13%
Gyermekek védelme	1	3%	40	28%
A tanulás fontossága	7	18%	33	23%
A tanítók, tanárok tisztelete		0%	20	14%
A rabbik tisztelete		0%	11	8%
Az ünnepek megtartásának a fontossága	2	5%	11	8%
A hagyomány továbbadása nemzedékről - nemzedékre	8	21%	17	12%
A mindennapi imádkozás fontossága		0%	5	3%
A család összetartóerejének a fontossága, a család védelme	10	26%	48	33%
A szülők tisztelete	1	3%	39	27%
Idősek gondozása		0%	25	17%
Betegek látogatása		0%	15	10%
Szegények segítése, adományozás		0%	20	14%
A zsidó közösség összetartóerejének a fontossága, a közösség tagjainak segítése	11	28%	7	5%
Rágalmazás elítélése		0%	14	10%
Természet védelme		0%	42	29%
Állatok védelme		0%	65	45%

127.sz.táblázat: Pedagógusi és tanulói összesített értéklista

61.sz. ábra: Pedagógusi és tanulói összesített értéklista

Szembevetően a különbség a pedagógusok feltételezhető értékrendje/értékvállalása és a tanulók értékrendje/értékvállalása között az alábbi „értékek” tekintetében volt:

Hangsúlyosan magasabb százalékot kapott a pedagógusoknál a *zsidó közösség összetartóerejének a fontossága, a közösség tagjainak segítése*, mint a tanulóknál. Közel egyformán alacsony százalékot kapott, mindkét csoportban a *mindennapi imádkozás fontossága*. A tanulók értékrendjében/értékvállalásában kimagaslóan magasabb százalékot kapott a *gyermekvédelem, a tanítók, a tanárok tisztelete, a szülők tisztelete, az idősek gondozása, a betegek látogatása, a szegények segítése, adományozás, a rágalmazás elítélése, a természet védelme és az állatok védelme*, mint a pedagógusoknál.

A pedagógusok és a tanulók értékrendjében/értékvállalásában a *gyermekközpontúság, a tanulás fontossága és az ünnepek megtartásának a fontossága* közel egyforma százalékot kapott.

A kutatásomból is látható, hogy az elemi tagozatos diákok értékrendje nagyon színes és nagyon gazdag, lehet rá építeni. Pedagógiai feladatunk, tudatosítani a tanulóinkban, hogy az Általuk magas százalékban választott értékek mindegyike magában hordozza a zsidó hagyomány és a közösség összetartóerejét.

Az empirikus kutatás alapvetően helyes úton járónak mutatja be a Scheiber Sándor Iskola elemi tagozatán zajló oktató és nevelő munkát. Az iskolai Pedagógiai program hitelesen tükrözi vissza a fenntartó és az iskolavezetés törekvéseit, értő figyelmet fordít a társadalmi környezetre.

Az iskola Házi rendje, Pedagógiai programja, Szervezeti – és működési szabályzata a civilizált társadalmi értékek mellett a zsidó vallás és hagyomány értékeinek átadásának a fontosságát tekinti az iskolai nevelő és oktató munka elsődleges céljának.³⁵²

„A BZSH Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskola, a Zsidó Gimnázium jogutódja egy évszázadnyi múltjának is köszönhetően fő feladatának tartja, hogy művelt, toleráns együttműködő, érzelmeikben és szokásaikban is zsidó, közösségüket aktívan szerető diákokat neveljen. A tanulóktól elvárjuk, hogy magatartásuk az iskola értékrendjét tükrözze.”³⁵³ „...vállalják zsidóságukat, ápolni kívánják a zsidó hagyományokat és szoros kapcsolatot tartanak Izraellel.”³⁵⁴

³⁵² <http://www.scheiber.hu/az-iskolarol/hazirend>, <http://www.scheiber.hu/az-iskolarol/pedagogiai-program>,
<http://www.scheiber.hu/az-iskolarol/szmsz>, <http://www.scheiber.hu/az-iskolarol/bemutakozunk/53-zsido-szellem-neveles-iskolankban>

³⁵³ Házi rend 1., 2.1.

³⁵⁴ Pedagógiai program 2.2.

Az iskola Házi rendjében az iskola vallási jellegéből adódó szabályozásokat találunk a tanulók öltözködésére, a kószerságra vonatkozó szabályok betartására és a kötelező zsinagógalátogatásokra, Auschwitz-Birkenau emlékútra, Kozma utcai megemlékezésre vonatkozóan,³⁵⁵ valamint a zsidó ünnepekhez kapcsolódó épület nyitvatartási és a csengetési rendjével kapcsolatosan.³⁵⁶ A tanulók részt vétele az iskolát érintő és a zsidósággal kapcsolatos eseményeken kötelező.³⁵⁷ A gimnáziumi tanulók 7. és 10. évfolyamon héber, a 13. évfolyamon zsidó történelemből is vizsgát tesznek.³⁵⁸ Az iskolai oktatás során fontos szerepet kap a Magyarország és Izrael kultúrájának a megismerése is, valamint az osztálykirándulások alkalmával egy – egy zsidó temető, elhagyott zsinagóga meglátogatása.³⁵⁹ A tanulók harmonikus személyiségének a kialakításában a vallásoktatásnak is nagy szerep jut,³⁶⁰ ahogyan a Pedagógiai programban is olvasható „az első hat év különösen jelentős a vallási nevelés, a zsidó életmód, szokások kialakítása szempontjából. Nemcsak hallanak a gyerekek a zsidó ünnepekről, hanem az ünnepekkel kapcsolatos tárgyakat is készítenek, megismerik a zsidó jelképeket, tanulják a Tóra történetét, azok magyarázatait. A hatodik osztályban a Tóra parancsolatait is megismerik a *TaNaCh* szövegrészei alapján. Az ünnepek átélése, a zsinagógalátogatások a vallásos élet alapjait teremtik meg a gyermekeknél, valamint a tanulók testi fejlődését is segítő foglalkozásoknak (Maccabi Sportegyesület által szervezett családi jellegű sport versenyek szervezését végzik az iskolában. Továbbá havonta kirándulások, kerékpártúrák) szervezése is történik.”³⁶¹

Az iskolai nevelő-oktató munkában a tanulók empátiára nevelése különösen hangsúlyos. Ezen értékek a tanulói értékválasztásban is hangsúlyosak voltak. A zsidó vallás szellemiségéhez hűen nagy gondot fordít az iskola a hátrányos helyzetű tanulók támogatására.³⁶² Az iskola vallási jellegéből adódóan kiemelt szerepet kapnak az

³⁵⁵ Házi rend 2.1, 2.1.2., 4.

³⁵⁶ Házi rend 9.

³⁵⁷ Házi rend 4.

³⁵⁸ Házi rend 8.5.

³⁵⁹ Pedagógiai program 1.2.

³⁶⁰ Pedagógiai program 1.4.

³⁶¹ Pedagógiai program 2.2.

³⁶² Pedagógiai program 5., 6.2.

öreg, a gyengék, valamint a rászorulóknak segítése és a zsinagógai körzetekkel való kapcsolattartás, a zsidó temetők gondozása is.³⁶³

Az iskolában az ünnepek alkalmával nagyon fontos nevelési feladat a Szeretetkórház betegeinek a látogatása.³⁶⁴

A tanulói számára nagyon fontosnak tartott természetvédelem is kiemelt nevelési és oktatási célja az iskolának.³⁶⁵

Az egyik hatodikos osztályfőnök nagyon örült annak, hogy a tanulók közül többen a rágalmazás elítélését is megjelölték. Elmondta, hogy az elmúlt két év során, az osztályfőnöki órákon nagyon sokat beszélgettek erről.

A megkérdezett csoportok közt alapvető egyetértés van abban, hogy a vallási hovatartozásuktól függetlenül fontosak a zsidó ünnepek és a hagyománytisztelet. A tanulók közül nagyon sokan az általam tartott órákon és az órákon kívüli kötetlen beszélgetések alkalmával is elmondták, hogy az értéklistán szereplő összes érték számukra nagyon fontos jelentőséggel bír. Az iskolai valláshoz kapcsolódó ünnepekkel mindkét csoport elégedett, kivéve a pénteki gyertyagyújtások minőségét, amellyel a pedagógusok egy része kevésbé van megelégedve. A judaisztika tanárok a beszélgetések alkalmával elmondták, hogy a Kollégáik segítségével és vezetőségi támogatottság mellett, a jövőben még tartalmasabb és színvonalasabb vallási ünnepeket szeretnének szervezni, és a munkájukat iskola vallási jellege miatt is nagyon fontosnak gondolják. A pedagógusok és a diákok közül is a legtöbben a Dávid-csillagot választották a zsidóságot legjobban kifejező szimbólumnak. A zsinagógalátogatási szokásai mindkét csoportnak megegyezők, többségük az iskolai szervezett zsinagógalátogatások (havi egy alkalommal és ünnepekkor) jár zsinagógába. A megkérdezett csoportok közt összhang van abban, hogy a pedagógusok a különböző tantárgyaik tanítása során a tanulóik zsidóságra nevelését is szem előtt tartják, mert ennek a tényét a tanulói válaszok is megerősítették.

³⁶³ Pedagógiai program 1.1.

³⁶⁴ Pedagógiai program 1.1.

³⁶⁵ Szukkot – betakarítás ünnepe, ünnepi csokor készítése, használata, Smini Áceret – esőért történő ima, jó termés, Tu BiSvát – Fák újéve; a legfontosabb hét növény, mellyel a Tóra Izrael földjét dicséri (olajbogyó, szőlő, füge, gránátalma, datolya, búza, árpa; faültetés, Sávuot – virággal történő díszítés, tejes ételek fogyasztása) Pedagógiai Program 11.4.1.

A megkérdezett csoportok válaszai között igen nagy eltérés mutatkozott a példaképpel kapcsolatos kutatói kérdésekre. A pedagógusoknak csak igen kis százalékának van példaképe a tanulóikhoz képest. A tanulói példaképek többségükben sportolók és a gyerekek a televízióból ismerik őket. Úgy gondolom, hogy a tanulók életkori sajátosságai mellett, a családok által közvetített értékrend is befolyásolta a példaképválasztásukat. A pedagógusi munka lényeges feladata, hogy a tanulóinkat hozzásegítsük a pozitív példakép kiválasztásához.

A kutatási eredményeim is bizonyítják, hogy a *vallástan* valójában egy *életmód* és a valláshoz nem kötődő (vallási vagy egyéb okok miatt) tanulókat nehezebb a zsidóságra is tanítani. Ez a probléma az iskola *befogadó jellegéből* adódik (ami egyfelől pozitív is), erről a nehézségről (amely nem kizárólag a zsidó oktatásra-nevelésre korlátozódik) az interjúk során több Kollégám is tett említést.

Ezzel is magyarázható, hogy:

- 1.) a mindennapi imádkozás vagy a zsidó ünnepek fontossága nem szerepeltek „*dobogós helyeken*” a tanulói válaszokban
- 2.) valamint, a *civilizált társadalom értékei*, amelyek nem csupán a zsidósághoz kapcsolódnak (vagyis az értéklistán szereplő többi érték) a pedagógusi és a tanulói válaszokban is hangsúlyosabban voltak jelen.

A gyerekek életkori sajátossága, érdeklődése és érettsége (pl. az állatok iránti kiemelt, túláradó szeretet) egyfelől, magyarázza a tanulók és a pedagógusok ezen értékválasztásában is megmutatkozó érzékelhető különbséget. Fontos magyarázó elvnek tekintem a családok és az iskola értékhangsúlyai közti különbséget (ahogy erre a hipotézisben is már utaltam).

Az iskola Pedagógiai programban leírtak is alátámasztják az észrevételemet: „Az 1-6. évfolyamon a családdal együttműködve a nevelésnek alapozó jellegűnek, épülőnek kell lennie, különösen, hogy az elemi első négy évfolyama iskolaotthonos rendszerben működik.”³⁶⁶

³⁶⁶ Pedagógiai program 2.2.

Értekezésem összesített értéklisztája (268-270. p.)								
Az ünnepek megtartásának a	Értékek előfordulása a TaNaCh , a Talmud és Misna textusai alapján		Értékek előfordulása a 4. fejezet alfejezeteiben		Pedagógusok		Elemi tagozatos diákok (1.o - 6.o)	
	fontos-sága	Fejezetek/ alfejezet száma	Előfordulások száma	Előfordulások száma	fő ₂	Meg ₃ % osztlás %-ban	fő ₁	Meg ₃ % osztlás %-ban
A hagyomány továbbadása nemzeti-keresztény köznevelésre	3.3, 3.4, 11, 3.6, 3.3	3	1,2,3, 4,5,6,8, 9,10, 11,12, 13,14, 15,26	15	4	10%	19	13%
A gyermekek mindennapi	2.2.11, 3.2, 3.5	3	8,17, 18,19, 20,21, 23,24	8	1	3 %	40	28 %
imádkozás fontos-sága	3.3, 3.4, 3.6	3	1,2,4,5, 8,10, 16	6		0 %	5	3 %
A család összetartó erejének a fontos-sága, a tanítók, tanárok tiszteletük	2.2.11, 3.2, 3.3, 3.7	4	7,8, 9,10, 11,12, 13,14, 15,18, 25	17	7	18 %	33	23 %
Az arabbik tisztelete	2.1, 2.2, 2.4, 3.7.4	2	1, 1,2,3, 4,5,25	6	10	26%	48	33 %
	2.4, 2.2.1, 3.7.4	2	1,2,3, 4,5,25	6	1	3%	19	27%

Idősek gondozása	2.2.3	1	10, 19	2		0%	25	17 %
-------------------------	-------	---	--------	---	--	----	----	------

Betegek látogatása	2.2.8	1	10, 19	2		0 %	15	10%
Szegények segítése	2.2.5, 2.2.8	2	4,8,10, 17,18, 19	6		0%	20	17 %
A zsidó közösség összetartó erejének a fontossága, a közösség tagjainak segítése	2.2.8, 2.2.9	2	4,10, 14,15, 16,19, 20,21 22,23, 24,26	12	11	28%	7	10 %
Rágalmazás elítélése	2.2.7	1	19	1		0%	14	10 %
Természet védelme	3.6	1	18,19	2		0%	42	29 %
Állatok védelme	2.2.6	1	19	1		0%	65	45 %

A dolgozatban egybevettem a három, azonos itemeket tartalmazó listát. Ebből megállapítható az értékek "történelmi" mozgása, és kortárs helyzete egy jól működő, a zsidó identitást a modern nagyvárosi körülmények közt is vállaló iskolában.

Összességében megmutatkozik az a feszültség, amely egy szekularizálódó, nyílt, városias - napjainkban olykor kiélezett nyilvánossági akciókban megmutatkozó - társadalmi környezet és a belső védettségben gondolkodó iskola közt mutatkozik.

Látható, többször le is írtam, hogy az értékek stabilitása és az alkalmazkodási kihívások együtt határozzák meg a hagyományok sorsát.

Úgy gondolom, hogy az iskolának felmutatott többrétegű (a történelmi vonatkozásokat is felvillantó) *tükör* alkalmas a szembenézésre, új pedagógiai feladatok felvázolására. Annál is inkább, mert az adatok az iskolára nézve megnyugtatóak, tehát nem reformra, hanem folyamatos minőségbiztosításra lehet szükség. Az iskola nevelőjeként magam is készen állok e feladatokban a magam szerény eszközeivel való részvételre. Kutatóként pedig látom, hogy milyen irányban van szükség további *mélyfúrásokra*, hogy a magyarországi zsidó közösség (beleértve gyermekeket, szülőket, nonformális szervezeteket) hitelesen el tudja látni a történelmi feladatait.

6. Befejezés

„A zsidóságnál tehát azon hely, hol eszméinek tárháza vala, mindenkor a legszentebb tisztelet, a legodaadóbb szeretet tárgyát képezte – és ez iskolája volt. Ezen gondolat talál kifejezést Talmudunk szavaiban, midőn mondja: „I-tennek e földön semmije sincs, csakis a tanulásra szánt négy ölnyi helye” – és mi zsidók beigazolvá láttuk e mondás igazságát akkor, midőn a zsidóság nemzeti önállásának pusztulásakor, a hazájából való végleges kiűzetésekor csakis azáltal tudott megmenekülni, hogy R’ Jochanan b. Zakkai Titus római császártól megkapta az engedélyt iskola alapítására, és íme a zsidóság a maga eszmegazdagságával fennmaradt és ezzel együtt a népet is nem sodorhatta el a több évszázadon át ellene zúdult gonosz áramlatok özöne, oda, iskolájába menekült, ha künn az életben keservek nyilai csaknem teljesen megsebeztek népéletének még ali;

vonagló maradékát, ott az iskolában szíve újra meg újra magába szítta szellemi táplálékát, lelke felébredt, mert vigaszt merített, az igazság diadalának tudatában érezte, hogy meg kell jönnie ama kornak, mikor az ő eszméi elismerésben, köztisztelőben részesülnek, és a zsidó iskola például és mintául fog szolgálni. A mely iskola erre magát nem érdemesíti, az nem zsidó iskola; a kik azt érdeme dacára nem adják meg neki, azok nem a zsidó tan szellemében cselekszenek.”³⁶⁷

A zsidó nevelés sajátossága az egyi-tenhitben és az ehhez kapcsolódó vallási nevelésben rejlik. A vallásos nevelés lényege, a *Tóra* törvényeinek a továbbadása *apáról-fiúra, nemzedékről-nemzedékre*.

A gyermekek tanítása nélkül a vallás nem maradt volna fenn az évezredek során. A zsidó gondolkodás szerint az ember *nevelhető* és *irányítható*. A megfelelő nevelés befolyással lehet az ember tulajdonságaira. A családi és az intézményes nevelés célja, hogy a gyermeket megtanítsák arra, hogy az *Ö*-való tisztelete és a *Tóra* törvényeinek betartása a helyes életmód titka.

A zsidó családi nevelés *elsődleges jelentőséggel* bír. A gyermekek a szüleiktől kapják azt a tudást, amely egész életükön át vallásuk megőrzésében segítségükre lesz. Az életszakaszok során a gyermekek tudása újabb és újabb ismeretekkel gyarapodik.

A családi nevelés fontos részei az ünnepek megtartása és a családtagok közös részvétele a zsinagógai i-tentiszteleteken. A nők a családon belül fontos szerepet töltenek be. A gyermekeket úgy kell nevelni, hogy harmóniában legyenek önmagukkal és a környezetükkel, tiszteljék az *Ö*-valót, a szüleiket, a tanítóinak és segítsenek a bajbajutottakon.

A zsidó vallási élet törvényeit, szabályait sokféleképpen lehet magyarázni. Ezek i-teni törvények, amelyeket a zsidó embereknek be kell tartania, anélkül, hogy az okait kutatná. Az igazi boldogság csak így érhető el: „*Boldog mindaz, aki féli az Ö*-valót, *aki útjaiban jár! Kezeid szerzeményét midőn eszed, boldog vagy és jó dolgod van. Feleséged*

³⁶⁷ FLESCHE, 1896, In.: BARNA-CSUKÁSI 1896. II. 175–176. p.

*akár a gyümölcsöttermő szőlőtő házában belsejében; gyermekeid akár olajfacsemeték körülötte asztalodnak...*³⁶⁸

A tanulás szerepe a zsidó gyermekek életében meghatározó jelentőséggel bír. A legnagyobb sértés, ha valakit „*am háárec*”, „*tudatlannak*” neveznek.

Az élethosszig való tanulást soha nem késő elkezdni, *Akiva rabbi* élete is szép példa erre.

A zsidó közösségeknek nagyon fontos szerepe volt a gyermekek nevelésében és az identitásuk megőrzésében. A zsidó közösség csoporttudata rendkívül erős. A nép tagjai felelősek egymásért: „*egy mindenkiért, mindenki egyért*”, e csoporttudat nélkül nem létezne a közösség. Fontos, hogy a nevelés során a gyermekek identitástudata is kialakuljon.

Napjainkban az intézményes nevelés igyekszik pótolni a családi vallási nevelés hiányát is. Ezt bizonyítják a dolgozatomban bemutatott Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskola vallástan oktatásához kapcsolódó nevelési elvei is.

Vallási ismereteik nagy részét az iskolákban szerzik a tanulók, akik közül sokan az otthonaikban nem vallásos (vagy nem zsidó) családban nőnek fel.

A kutatási eredményeim alapján a hipotézisemre az alábbi válaszaim születtek:

1. A *TaNaCh*, a *Misna* és a *babiloniai Talmud textusait* lehetséges és szükséges a vallástudomány és a neveléstudomány *metszőpontjánál* is értelmezni.
2. A két tudományterület találkozási pontjainál felállítható egy *értéklista*, amely a rabbinikus forrásokból származó *értékeket* tartalmazza, ezen listában szereplő *értékek* a *civilizált világ* általánosan elfogadott *értékrendjében* is megtalálhatóak.
3. Az *értéklistán* szereplő *értékek* különböző súllyal és jelentőséggel, de jelen vannak a mai intézményes zsidó nevelés és oktatás területén.

³⁶⁸ Thilim 128: 1–3.

4. A Budapesti Zsidó Hitközség iskolájának az elemi tagozatán tanító Kollégáim a zsidó nevelés iránt elkötelezettek, és motiváltak abban, hogy a *zsidó vallás és hagyomány értékrendjét* átadják a tanítványaiknak.
5. A Budapesti Zsidó Hitközség iskolájának elemi tagozatos tanulóinak a zsidósággal kapcsolatosan *attitűdjei* pozitívak, a zsidó vallás iránti *érzékenységük és motiváltságuk* különböző intenzitással, de jelen van.
6. A kutatási eredményemmel megerősítettem azon hipotézisemet, hogy elemi tagozatos gyermekek zsidóságra neveléséért és az *értékrendjük* kialakításáért a *családi és az intézményes nevelés* egyforma arányban felelősek.

A *Mestereim* tanácsait szemmel tartva a megfelelő kutatás módszertani eszközök segítségével egy neveléstudományi és vallástudományi szempontból is hiánypótló munka megírására törekedtem.

Remélhetőleg, e kutatásom eredményeképpen egy új szemszögből sikerült a vallástudományi textusokat, valamint a vallás- és neveléstudomány kapcsolatát bemutatnom.

Tudom, hogy az értekezésemben sok kérdést érintettem, amelyek mélyebb *analízist* igényelnének és további kutatások alapjai lehetnének.

Az Ö-való segítségével a pedagógusi hivatásom mellett a kutatói munkámat továbbra is szeretném folytatni.

MELLÉKLETEK

MAIMONIDES: A „CEDÁKÁ” 8 FOKOZATA*

Az adakozásnak nyolc fokozata van:

- A nyolcadik és legalacsonyabb fokozat, ha kelletlenül adunk.
- A hetedik fokozat, ha a kelleténél kevesebbet adunk, de legalább jó szívvvel.
- A hatodik, ha a szegény kifejezett kérésére adunk.
- Az ötödik, ha úgy adunk alamizsnát, hogy a szegény nem kérte.
- A negyedik fokozat a közvetett adományozás. Aki kap, az tudja, ki az adományozó, de az adományozó nem tudja, kinek adott.
- A harmadik fokozatban az adományozó tudja, kinek adott, de aki kapott, az nem tudja, kitől kapta az adományt.
- A második legmagasabb fokozat, amikor sem a megajándékozott nem tudja, ki volt az adományozó, sem az adományozó nem tudja, kinek adott. A jótékonyági alapítványok ezt a célt szolgálják. A közösségi alapítványok, amelyeket tisztviselők kezelnek, szintén ebbe a kategóriába tartoznak.

Az adakozás legmagasabb foka, ha akkor segítünk valakin, amikor még nem szegényedett el; például ha nem sértő módon felajánlunk neki egy tekintélyes adományt vagy kölcsönt, vagy munkához, esetleg üzlethez segítjük, hogy ne kelljen mások segítségére szorulnia.

* DONIN, 1991, 55–56. p.

A ZSIDÓSÁG TÖRTÉNELMÉNEK NAGY KORSZAKAI*

1. AZ ŐSATYÁK (ÁBRAHÁM, IZSÁK, JÁKOB) KORA	I.e. XXIII–XIX. század
2. AZ EGYIPTOMI RABSZOLGASÁG KORA	Kb. 210 éves egyiptomi tartózkodás i.e. XIII. században az egyiptomi kivonulással ért véget.
3. A BÍRÁK KORA	Izrael földjének a meghódításától a királyság kezdetéig terjedő időszak. Az egyiptomi kivonulástól az első Szentély felépítéséig kb. 480 év telt el.
4. AZ ELSŐ SZENTÉLY KORA	A kettészakadt júdeai és izraeli királyság korszaka, amely kb. 410 évet ölel fel. Az i.e. V. században ért véget.
5. AZ ELSŐ SZENTÉLY PUSZTULÁSÁNAK A KORA	70 éves időszak, amely alatt az első Szentély romokban hevert és a zsidó nép a babilóniai száműzetésben volt.
6. A MÁSODIK SZENTÉLY KORSZAKA	Kb. 420 évig tartott. Ebben a korszakban fejtették ki a tevékenységüket a <i>Misna-Bölcsei</i> . A második Szentélyt i.sz. 70-ben rombolták le a rómaiak.
7. A MISNA KORSZAKA A „TANNÁK” (TANNÁIM) KORA	A korszak bölcseit „tanítóknak” nevezzük, a munkásságuk eredménye a kb. i.sz. 200-ban lezárt Misna.
8.A TALMUD KORSZAKA AZ „ÁMORÁK” (ÁMORAIM) KORA	A korszak bölcseit „ <i>amoráknak</i> ” nevezzük. Az i.sz. 500 körül lezárt Talmudban maradt fent tevékenységük története. A korabeli zsidóság egyik központja Izraelben, a másik pedig Babilóniában (a mai Irak területén) volt. A kedvezőbb gazdasági és politikai körülmények miatt Babilónia vált a Tóranulás fontosabb helyszínévé.

* BALÁZS, 1993, 7. p.

9. A „GÁON”-OK KORSZAKA	A Talmud lezárása utáni korszak, amely a XI. században ért véget, a babilóniai jesivák (tanházak) vezetőiről kapta a nevét.
10. A „RISONIM” (A KORAI VALLÁSI DÖNTÉSHOZÓK) KORSZAKA	A kb. X–XVI. századig tartó korszakban a kor bölcsei széleskörű tevékenységet folytattak. Egyszerre voltak vallási, társadalmi és politikai előjárók.
11. AZ „ÁCHRONIM” (A KÉSŐI VALLÁSI DÖNTÉSHOZÓK) KORSZAKA	A XVI. századtól egészen napjainkig tart.

129.sz. táblázat: A zsidóság történelmének nagy korszakai

Nechunja B. Hakkána imája

„Köszönet neked I-tenem és atyáim I-tene, hogy életem sorsát azoké közé helyezted, kik zsinagógákban és iskolákban ülnek és nem azoké közül, kik színházban és cirkuszban ülnek. Én fáradozom és ők fáradoznak, én kitartok és ők kitartanak; de én a paradicsom kedvéért fáradozom, ők pedig az enyészet örvénye kedvéért fáradoznak.”³⁶⁹

³⁶⁹ Nechunja B. Hakkána, J.Berakhót 7d. Ford.: Bacher, 1903, 243. p.

„Júda ben Téma mondta:
ötévesen a Szentírásra,
tízévesen a Misnára,
tizenháromévesen a parancsolatokra,
tizenötévesen a Talmudra,
tizennyolcévesen a házasságra,
húszévesen meglelt ember.
Harmincévesen az erőre,
negyvenévesen a belátásra,
ötvenévesen a tanácsadásra,
hatvanévesen az öregségre,
hetvenévesen a vénségre,
nyolcvanévesen az aggkoré.
kilencvenévesen a görnyedtségre,
százévesen már olyan, mint a halott és nincs dolga ezen a világon.”³⁷⁰

³⁷⁰ mAvosz 5:22. In.: *Sámuel imája. Zsidó Imakönyv. Új magyar fordítás.* Szerk. Oberlander Baruch. Chábád Lubavics Zsidó Nevelési és Oktatási Egyesület. 1996. 305. p.
A hagyomány gyöngyei. A Talmud könyvei. Dr. Molnár Ernő (ford.) Budapest. 1921-1923. (reprint 1989.). 445. p.

Empirikus kutatás a Scheiber Sándor iskola pedagógiai kultúrájáról – az értékek tükrében

Készítette: Tóth Andrea doktorjelölt

2014.

Interjúkérdések pedagógusoknak

Neme: férfi nő

Életkor: éves

- 1. Budapesten nevelkedtél –e vagy vidéken?**
- 2. Milyen tantárgyat/tantárgyakat tanítasz?**
- 3. Hány éve dolgozol pedagógusi munkakörben?**
- 4. A tanítói/tanári munkakörödön kívül más munkaköröd is van az iskolában?**
- 5. Hány éve dolgozol az iskolában?**
- 6. Korábban is tanítottál vagy más területen dolgoztál?**
- 7. Kit/Kiket tekintesz példaképednek?**
7/a. életviteledben 7/b. tanítói/tanári pályádon
- 8. Hogyan töltöd a szabadidődöt?**
- 9. Jártál már Izraelben valamilyen továbbképzés keretében?**
- 10. Milyen évfolyamokon tanítasz?**
- 11. Minden évben ugyanazon az évfolyamon tanítasz?**

12. Mennyi tanuló van az osztályban, ahol tanítasz?
13. Megfelelő berendezés (tárgyak stb.) van az osztályteremben, ahol tanítasz?
14. Az Általad tanított tantárgy igényel valamilyen speciális berendezést?
15. Heti hány órában tanítasz?
16. Mennyire tudod a tanmenetedet a helyi tantervhez igazítani?
17. A NAT-ban leírtak mennyire felelnek meg az elképzeléseidnek?
18. Mit jelent számodra, hogy a Budapesti Zsidó Hitközség iskolájában tanítasz?
19. Szerinted mely értékek azok, amelyek a zsidó hagyományban a legfontosabbak?
20. Ezek közül az értékek közül, melyek azok, amelyek napjainkban is érvényesek?
21. Ezek közül az értékek közül, melyek azok az értékek, amelyeknek a közvetítését tudod vállalni tanítói/tanári munkád során?
22. Melyik a számodra legkedvesebb zsidó ünnep? Miért?
23. Szerinted melyik a diákjaid számára a legkedvesebb zsidó ünnep?
24. Szerinted melyik a legfontosabb zsidó szimbólum?
25. Az iskolai kötelező zsidó ünnepekre szervezett zsinagóga látogatásokon kívül máskor is szoktál zsinagógába menni?

26. **Az Általad tanított tantárgyak tanítása során a diákjaid zsidóságra nevelése is megjelenik? Hogyan?**
27. **Milyen a tanítványaid szüleivel a kapcsolatod?**
28. **Az iskolában a gimnáziumi tagozaton tanító kollégákkal megfelelő az együttműködés?**
29. **Volt már olyan problémád, amelyet az Igazgató segítségével tudtál csak megoldani?**
30. **Vannak hátrányos helyzetű tanítványaid?**
31. **Vannak speciális nevelési igényű diákjaid? Milyen módszerekkel tanítod őket?**
32. **Szoktál szemléltetőeszközöket használni az óráidon?**
33. **Minden évben ugyanazokból a tankönyvekből tanítasz?**
34. **Milyennek tartod az iskolai vallási élethez kapcsolódó programokat?**
35. **Szoktál a kollégáiddal iskolán kívül is találkozni?**
36. **Ajánlanád az iskolát egy barátod gyermekének?**
37. **Tanul/tanult gyermeked az iskolában?**
38. **Ha lenne lehetőséged, akkor mit változtatnál meg az iskolában?**
39. **Szoktál-e publikálni?**
40. **Mi a véleményed a pályázatokról? Részt vettél-e valamilyen pályázaton?**
41. **Tagja vagy-e valamilyen szervezetnek vagy közösségnek?**

Empirikus kutatás a Scheiber Sándor iskola pedagógiai kultúrájáról – az értékek tükrében.

Készítette: Tóth Andrea doktorjelölt

2014.

Kérdések az Iskolavezetőhöz

- 1. Hány éve vagy az iskola vezetője?**
- 2. Mit jelent a Számodra, hogy az intézmény a B.ZS.H iskolája?**
- 3. Az iskolában a diákok – felmérésben az elemi tagozatra fókuszáltam-zsidóságra nevelése milyen területeken jelenik meg?**
- 4. Az iskolai Házirend, SZMSZ és Pedagógiai program mely részei vonatkoznak a diákok zsidóságra nevelésével?
Melyek e programelemek hangsúlyos tartalmai?**
- 5. Hogyan látod, van-e érzékelhető különbség a két tagozat pedagógiai hitvallásában?**

(Ha van különbség)

- a.) E különbség megjelenik-e a hagyományhoz, zsidó identitáshoz fűződő viszonyban?**
 - b.) Vagy csak inkább a módszertani, közvetítési kultúra különbözik?**
 - c.) Vagy másban látod a különbséget?**
- 6. Tervezitek-e az elemi és a gimnáziumi tagozat közötti szorosabb együttműködést? Ha igen, akkor milyen területeken?**

- 7. Szerinted mi lehet annak az oka, hogy az elemi tagozatos diákok a Hanuka ünnepét jobban szeretik a Purim ünnepénél?**

- 8. Mi lehet annak a lehetséges oka, hogy a - tavalyi hatodik osztályos – idén hetedikes - évfolyam tanulói közül jelentős létszámú diákok foglalkozik a zsidósággal való ismereteik bővítésével? Zsidó táborok résztvevője, zsidósággal kapcsolatos könyvek olvasója stb.**

- 9. Tervezitek-e a zsidó tárgyú (további) ismeretanyagok tanításának a bevezetését a különböző tantárgyak helyi tantervébe, tanmeneteibe? Mely tantárgyaknak van még ilyen tartalékuk?**

- 10. A pénteki gyertyagyújtások menetrendjének, minőségének az esetleges változtatása a terveitek között szerepel –e?**

- 11. Mely zsidó értékek átadása a legfontosabb nevelési és oktatási célja az iskolának?**

12. Az alábbi értékek átadása hogyan jelenik meg az iskolai nevelés során?

Gyermekközpontúság
Gyermekvédelem
A tanulás fontossága
A tanítók, tanárok tisztelete
A rabbik tisztelete
A zsidó ünnepek megtartásának a fontossága
A zsidó hagyomány továbbadása nemzedékről-nemzedékre
A mindennapi imádkozás fontossága
A család összetartóerejének fontossága, a család védelme
A szülők tisztelete
Idősek gondozása
Betegek látogatása
Szegények segítése, adományozás
A zsidó közösség összetartóerejének a fontossága, a közösség tagjainak segítése
Rágalmazás elítélése
Természetvédelem
Állatvédelem
Más érték

13. Szerinted mivel magyarázható, hogy az elemi tagozatos diákok számára a három legfontosabb érték a következő?

A tanulók által kiválasztott három legfontosabb érték az 1-4. és az 5-6. évfolyamon		
	1-4. o (fő)	5-6. o (fő)
Osztálylétszám	91	53
1. hely	42 Állatok védelme	25 A család összetartóerejének a fontossága, a család védelme
2. hely	27 Természet védelme	23 Állatok védelme
3. hely	24 A szülők tisztelete	17 Gyermek védelme

Elégedett vagy-e ezzel a választási sorrenddel? Igen – Nem? Min változtatnál?

14. Sorolj fel 3 jellemzőt, amely az iskolát megkülönbözteti
- többi magyarországi zsidó identitást vállaló iskolától
 - a más vallási identitást közvetítő magyarországi iskoláktól?
 - az állami/világi iskoláktól?
15. Van-e olyan külföldi minta, amelyet követendőnek tartasz? Ha igen, akkor miért?
16. Összefoglalóan: „Milyen is a mi iskolánk?”
Max. 3 mondatban, nagyon röviden válaszolj!
17. Kik az iskola legfontosabb partnerei? Fontossági sorrendben nevez meg 5 partnert!
18. Van-e egyéb hozzáfűznivalód?

Empirikus kutatás a Scheiber Sándor iskola pedagógiai kultúrájáról – az értékek tükrében

Készítette: Tóth Andrea doktorjelölt

2014.

**Kérdések elemi tagozatos diákoknak
(1. osztály - 6. osztály)**

1. Zsidó óvodába jártál?

**Igen 1 évig
 2 évig
 3 évig**

Nem

2. Az iskolán kívül is szoktál a zsidóságról tanulni?

Igen

Nem

3. Ha igen, akkor hol?

a. otthon

b. zsinagógában

c. zsidó táborban

d. zsidó ifjúsági szervezetnél

Egyéb helyen _____

4. Az iskolában a vallástan órán kívül valamelyik tanórán tanulsz még a zsidóságról?

Igen

Nem

5. Melyik tanórán?

- a. magyar nyelv és irodalom
- b. matematika
- c. környezet és természetismeret
- d. ének-zene
- e. technika
- f. rajz
- g. testnevelés
- h. fizika
- j. kémia
- k. angol nyelv
- l. héber nyelv
- m. informatika
- n. földrajz
- o. osztályfőnöki

6. Melyik a kedvenc tanórád?

- a. magyar nyelv és irodalom
- b. matematika
- c. környezet és természetismeret
- d. ének-zene
- e. technika
- f. rajz
- g. testnevelés
- h. fizika

- j. kémia
- k. angol nyelv
- l. héber nyelv
- m. informatika
- n. földrajz
- o. osztályfőnöki

7. Melyik a kedvenc zsidó ünneped/emléknapod?

- a. Ros-hásáná
- b. Jom kipur
- c. Szukot
- d. Szimhát-tóra
- e. Hanuka
- f. Tu-bisvát
- g. Purim
- h. Pészách
- i. Sávuot
- j. Jom Háácmaút
- k. Jom Jerusálájim
- l. Lág-báomer
- m. Jom hásoá

8. Miért?

- a. együtt vagyok a családommal és a barátaimmal
- b. hangulata miatt
- c. jó programok vannak
- d. nincsen iskola

Egyéb: _____

9. Szoktál zsinagógába menni?

Igen

Nem

10. Milyen gyakran?

- a. hetente egyszer
- b. minden ünnepen
- c. az osztállyal havonta egy alkalommal
- d. soha

11. Kik szoktak elkísérni?

- a. egyedül megyek
- b. a szüleim, a családom
- c. a barátaim
- d. az osztályfőnököm

12. Milyenek tartod az iskolai zsidó valláshoz kapcsolódó ünnepeket?

- a. nagyon jók
- b. jók
- c. nem tetszenek, unalmasak

Egyéb észrevételem:

13. Melyik szimbólum jelképezi szerinted legjobban a zsidóságot?

- a. Dávid-csillag
- b. menóra
- c. hanukija
- d. sófár
- e. macesz
- f. tálisz
- g. tfilin
- h. kipa

Egyéb: _____

14. Szoktál zsidó vallással kapcsolatos könyveket olvasni?

- a. Igen
- b. Nem

15. Kölcsönöztél már az iskolai könyvtárból zsidó vallással kapcsolatos könyveket olvasni?

- a. Igen
- b. Nem

16. Van otthon Zsidó Bibliai Képeskönyved/Tánách-od?

- a. Van
- b. Nincs

17. Van otthon Zsidó Imakönyved/Szidur-od?

- a. Van
- b. Nincs

18. Van példaképed?

- a. Van
- b. Nincs

19. Ha van, hol ismerted meg?

- a. Szüleim közül az egyik/mindkettő
- b. Más családtagom
- c. Óvodában
- d. Iskolában
- e. Zsinagógában
- f. A televízióban gyakran szerepel
- g. Az újságok címlapján gyakran szerepel

Egyéb helyen: _____

20. Mivel foglalkozik?

- a. óvodapedagógus, dajka, tanár
- b. rabbi
- c. színész
- d. énekes
- e. sportoló
- f. celeb

Egyéb területen dolgozik:

21. A közös beszélgetés után: Az alábbi dolgok közül válaszd ki a számodra három legfontosabb dolgot!

a.	Gyermekközpontúság
b.	Gyermekvédelem
c.	A tanulás fontossága
d.	A tanítók, tanárok tisztelete
e.	A rabbik tisztelete
f.	A zsidó ünnepek megtartásának a fontossága
g.	A zsidó hagyomány továbbadása nemzedékről-nemzedékre
h.	A mindennapi imádkozás fontossága
i.	A család összetartóerejének fontossága, a család védelme
j.	A szülők tisztelete
k.	Idősek gondozása
l.	Betegek látogatása
m.	Szegények segítése, adományozás
n.	A zsidó közösség összetartóerejének a fontossága, a közösség tagjainak segítése
p.	Rágalmazás elítélése
r.	Természetvédelem
s.	Állatvédelem
	1 2 3

: **Tanárok és pedagógusok iratai**

Katalógus a Tel-Avivi Egyetem Dokumentációs Központjában található „magyar anyagról”. Feltárta: Tóth Andrea doktorjelölt, 2009. november

חינוך יהודי בהונגריה – מיכל 6.107

IV.1. מסמכים של מורים תיק 1.

1. Almási Miksa

אלמשי מיקשה

במשך 40 שנה היה מורה ומנהל בבית ספר עממי יהודי בק"ק דברצן.
שלח 25 מסמכים על העבודתו החינוך. 1960-1901

(Almási Miksa Galgóc, 1883- ortodox elemi iskolai tanító, Debrecen)

- 1. * Elemi népiskolai tanítói oklevél, Budapest, 1901
- תעודת מורה – בודפשט, 1901
- 2. * Ortodox Izraelita Iskolaszék, Debrecen> Almási Miksát tanítóvá választják, 1910
- מהפנקס של ביתי ספר יהודי בדברצן: בחירת א.מ. למורה, 1910
- 3. * Autonom Ortodox Izr. Hitközség, Debrecen> tanítói díjlevél A.M-nak, 1910
- מכתב על המשכורת לא.מ. 1910
- 4. * Igazolvány A.M-nak, hogy a kommun alatt nem vett részt az eseményekben, 1920
- תעודה: א.מ. לא היה מהפכן בשנת 1919, תעודה משנת 1920
- 5. * A.M. debreceni illetőségi igazolványa, 1921
- תעודת מגורים של א.מ. בעיר דברצן, 1921
- 6. * Hajdú vármegye és Debrecen sz.kir. város tanfelügyelőjének dicsérő levele, a tornaversenyen elért 3. helyezéért, 1930
- מכתב שבח לא.מ. 1930
- 7. * Állampolgársági bizonyítvány A.M. részére, 1932 295
- תעודת אזרחות לא.מ., 1932

- 8. * Debreceni Izr. Ifjak Dalköre A.M.-t választmányi taggá választotta, 1936
 - מכתב לא.מ., שהוא חבר של נבחרים של חוג לשיר יהודי בדברצן, 1936
- 9. * Hajdú vármegye es Debrecen sz.kir. város tanfelügyelőjének levele, amelyben A.M.-t igazgatóvá nevezi ki, 1937
 - תעודת מנוי למנהל של בית ספר יהודי, 1937
- 10. * Igazolvány arról, hogy A.M. az első világháborúban tényleges katonai szolgálatot teljesített, 1939 (+fotó A.M.-ről)
 - תעודת מהצבא : א.מ. היה חיל במלחמת עולם הראשון, 1939 + צילום
- 11. * Almási Miksa hadviselt igazolványának címlapja, érvényes 1940-től
 - תעודת מהצבא, 1940
- 12. * Autonom Ortodox Izraelita Hitközség, Debrecen jegyzőkönyvi kivonata, amelyben A.M. nyugdíjazását kéri, 1942
 - מהפנקס של ביתי ספר יהודי בדברצן: הוציא לפנסיה, 1942
- 13. * Autonom Ortodox Izraelita Hitközség, Debrecen> A.M. működési bizonyítványa, amely szerint 1910-1942. között tanítóként (ill. iskolaigazgatóként 1937-től) Debrecenben működött. 1942
 - תעודת פעלה ל א.מ. 1942
- 14. * Autonom Ortodox Izraelita Hitközség igazolja A.M. fizetési besorolását, 1942
 - תעודת על המשכורת של א.מ. (לפנסיה), 1942
- 15. * VKM rendelete, amelyben A.M.-t nyugdíjazza, 1942
 - מכתב של שר החינוך: תעודת פנסיה, 1942
- 16. * Országos Izraelita Tanító Egyesület levele, amelyben A.M. örökös választmányi taggá választja, 1943
 - מכתב מההתאחדות למורים יהודיים בהונגריה: א.מ. חבר של נבחרים, 1943
- 17. * VKM rendelete A.M. nyugdíjának mértékéről, 1946
 - מכתב משר החינוך : על הקצבת קצבה אחרי המלחמה, 1946
- 18. * A.M. aranydiplomája, 1960
 - 'דיפלומה זהב' לא.מ. (יובל 60), 1960

2. Almási Miksáné

אלמשי מיקשנה

(Klein Sarolta, Debrecen, 1896 –
 tanítónő

המורה אלמשי מיקשנה (קליין שרולטה) נולדה בדברצן בשנת 1896. היא לימדה בבית ספר עממי יהודי מ 1917 עד 1944. אחרי השואה לימדה בתלמוד תורה עד 1984.
 מסמכים

- 1. * 1945 májusában, a deportálás utáni első iskolai ünnepségen elmondott verse
 - (u.e. kézírással)
 - שיר על השואה, 1945 מאי
- 2. * Gábor Dénes nyugdíjas polg. isk. igazgató beszéde, amelyben A.M. Sáríka nénit méltatja, 1976
 - דבור על בית הספר יהודי לפני המלחמה – וגם על א.מ., 1976

3. Bacher Vilmos

1. Kiss Arnold> Bacher Vilmos, 1850-1913
In.: Magyar Zsidó Szemle, 1927/5-6. 235-245 .p.

בחר ווילמוש

קיש ארנולד – חיים של בחר ווילמוש 1850-1913
סקירה הונגרית-יהודית, 1927

4. Bánóczy József

1. Blau Lajos> Bánóczy József es az Országos Rabbiképző Intézet.
In.: Magyar Zsidó Szemle, 1928/3-4. 103-106.p.

בנוצי, יוסף

בלאו ליוש – בנוצי יוסף ובית מדרש לרבנים.
סקירה הונגרית-יהודית, 1928

5. Blau Lajos

1. Jubileumi emlékkönyv dr. Blau Lajos a Ferenc József Országos Rabbiképző Intézet igazgatójának hatvanötödik születésnapja es negyvenéves írói jubileuma alkalmából. (dpl.)

בלאו לאיוש

ספר היובל הרב ד"ר בלאו לאיוש מנהל של בית המדרש לרבנים ליום הולדתו ה-65. 1920

6. Bloch Mózes

1. Bernstein Béla> Bloch Mózes, 1815-1909
In.: Magyar Zsidó Szemle, 1927/5-6. 245-251.p.

בלוך משה

ברנשטיין בלה – בלוך משה 1815-1909
סקירה הונגרית-יהודית, 1927

Forstner

Lsd. Ligeti

7. Gábor Béla

גבור בלה

- 1. * Kolozsvári zsidó középiskolák kuratóriuma kinevezi G.B.-t ideiglenes tanárrá, 1940
- *- מנוי למורה לבית ספר תיכון בקולוזוור, 1940
- 2. * Igazolás G.B. részére, 1945 u.
- *- תעודה לגבור בלה, היה מורה בבית ספר למורים ובית ספר תיכון יהודי בקולוזוור. 1946

8. Groszberg Shlomo

גרוסברג, שלמה

- 1. Visszaemlékezései – kazetta I-II.

שיחה עם הרב שלמה גרוסברג, המנהל האחרון בבית ספר אורטודוקסי בבודפשט.

נושאים – בית ספר אורטודוקסי בבודפשט בין שתי מלחמות העולם
בית ספר אורטודוקסי בבודפשט אחרי מלחמת העולם השנייה
חיים חינוכיים בהונגריה לפני השואה
תולדות הציונות בהונגריה אחרי מלחמת העולם השנייה
2-1 קלטות – שיחה עם יואל שיינר

9. Guttman Mihály

1. Frenkel Jenő > Guttman Mihály

In.: Magyar Zsidó Szemle, 1927/5-6. 328-332.p.

גוטמן מיהי

פרנקל יאנו – חיים של גוטמן מיהי,
סקירה הונגרית-יהודית, 1927

10. Heller Bernát

1. Salgó László > Heller Bernát, a tanár

In.: MIOK Évkönyv, 1971/72. 189-191.p.

הלר ברנט

שלגו לסלו – הלר ברנט, המורה
72/1971 ע.ע. MIOK 191-189 שנתון

11. Hevesi Simon

1. Emlékkönyv dr. Hevesi Simon pesti vezető főrabbinak, papi működése
negyvenedik évfordulójára. Bp., 1934

הבשי, שימון

ספר היובל לכבוד הרב ד"ר צדוק הבשי – מורה בבית המדרש לרבנים בבודפשט ליום מלאת לו ארבעים
לעבודתו בקדש 1934

12. Kaufmann Dávid

1. Kecskeméti Ármin > Kaufmann Dávid 1852-1899

In.: Magyar Zsidó Szemle. 1927/5-6. 251-261.p.

קאופמן דוד

קצ'קמטי ארמין – חיים של קאופמן דוד 1899-1852

סקירה הונגרית-יהודית, 1927

13. Kármán Mór

1. Geréb József > Kármán Mór, az ember és a pedagógus.

In.: Magyar Zsidó Szemle. 1930. 3-6. 86-103.p.

קרמן מור

וולדאפפל ינוש – קרמן מור, הבן אדם והמחנך
סקירה הונגרית-יהודית 1930 ע.ע 104-86

14. Kozák Mátyásné

- 1. Visszaemlékezése, kazetta

קוזק מט'שנה

מורה בבית ספר תיכון יהודי – בבדפשט
שיח עם יואל שיינר

15. Ligeti József /Forstner

1. Goldberger, Izidor> A `legnagyobb magyar` fiának zsidó tanítója.
In.: Magyar Zsidó Szemle. 1929/4-6. 121-126. p.

ליגטי, יוסף

גולדברגר, יזידור – המורה היהודי של בני של ההונגרי הגדול ביותר
סקירה הונגרית-יהודית, 1929 עע 126-121

16. Moskovitz, Zvi

- 1. Beszélgetés M.Z. volt országos tanfelügyelővel. 1991. - kazetta

מושקוביץ צבי

שיחה עם צבי מושקוביץ המפקד הממשלתי לחינוך לשעבר - 1991
1 קלטת

17. Nagel Marcell

(1882-1949)

נאגל, מרצל

(1949-1882)

מסמכים על החינוך מקצועי לנוער יהודי, ומסמכים פרטים. 1949-1939.

- 1. * Budapest székesfőváros gyermek es ifjúságvédelmi központja
`Dolgozó Ifjúság Baráti Köre` - működési terve, 1939
תכנית של ההתאחדות פועלי צעירים, 1939 -
- 2. * Diploma vagy mesterlevél – N.M. cikke a zsidó oktatásról, 1947
מאמר של נ.מ. על החינוך יהודי, 1947 -
- 3. * N.M. drámájának, es a N.M. emlékest meghívója, 1948-1949
מזמינים: להצגת דרמה של נ.מ. + על זיכרון נ.מ., 49-1948 -
- 4. * Nemes Lipót nekrológja Nemes Marcellről, 1949
הספד על נ.מ., 1949 -

18. Nagel Violetta

(óvónő, a PIH Nőegylet óvodáját vezette)

נאגל, ויאולטה

גננת, מנהל של הגן ילדים יהודי הראשון בבודפשט

מסמיכים על הגן, מאמרים של נאגל ויאולטה על החינוך, ומסמיכים פרטים. 1957-1936

- 1. * Újságcikkek az óvodáról, 1936-1938
על הגן ילדים של נ.ו. – בעיתונים, 1938-1936
- 2. * Nagel Violetta cikkei, 1936-1938
מאמרים של נ.ו. על החינוך יהודי בגן 1938-1936
- 3. * Patai József levele N.V.-nak, amelyben gratulál, s.d.
מכתב של פטי יוסף ל נ.ו.
- 4. * Gratuláló levelek N.V. esküvőjére, 1941
מכתבים: מזל טוב לחתונה של נ.ו., 1941
- 5. * Gratuláló levelek N.V. gyermeke születése alkalmából, 1942
מכתבים: ברכה לנולד של הילד של נ.ו., 1942
- 6. * Ichud-Mapai Óvoda felvételi beutaló, 1945
תעודת כניסה לגן ילדים, 1945
- 7. * Dr. Dénes Béla igazolásai Nagel Violettának, 1957
תעודת ל נ.ו. שהיא עובד בגן ילדים יהודי, . בתל אביב, 1957

19. Pfeiffer Pap Izsák

1. Kozocsa, Sándor> Dr. Pfeiffer Pap Sándor irodalmi munkássága.

In> Pfeiffer Izsák emléke. Bp., 1949

פפייפר פאף יצחק

קוזוצ'ה שנדור – רשימת הפרסומים של פפייפר פאף יצחק

בודפשט 1949

20. Schill Salamon

1. Dercsényi Móric> Schill Salamon

In.: Magyar Zsidó Szemle, 1913. 98-103.p.

שיל שלומו

דרצ'ני מוריץ – שיל שלמה (עבודתו החינוכית)

סקירה הונגרית-יהודית 1918 עע 98-103

21. Schweitzer József

1. Visszaemlékezései – kazetta

שווייטצר יוסף

מנהל של בית מדרש לרבנים בשנת 90/1980

שיחה עם יואל שיינר

A tanulók, diákok iratai

Melléklet 6/ 2.

V. מסמכים של תלמידים – סטודנטים – תיק 2.

1. Almási István

אלמשי אישטון

- 1. * fénykép, 1932 június, 3. elemi
* - צילום 1932
- 2. * fénykép, 1932, II. Gimnázium (cserkészruhában)
* - צילום בסמלה צופה 1932
- 3. * egyetemi index, Debrecen, jogi kar, 1941
* - תעודת שעורים מהאוניברסיטה בדברצן, 1941

2. Domán István

Jesiva éveimről> Büdszentmihály. In> Szombat, 1992/5. 33-34.p.

דומן אישטבן

על שנתי בישיבה בודסנטמיהלי
SZOMBAT36-33 עע 1992 ,

3. Engländer Tibor

- Beszélgetés E.T a Magyarországi Cionista Szövetség elnökével,
Visszaemlékezése, kazetta

אנגלנדר טיבור

שית עם טיבור אנגלנדר (ברית הציוניסטים בהונגריה)
קלטת

4. Fisch Jakob

- * **Kriát Széfer Tóra, 1939**

פיש יעקב

* - קריאת ספר תורה. 1939

5. Fischman Alex

- Visszaemlékezései – kazetta

פישמן אלקס

שיח עם פ.א. (הוא היה תלמידו של הרב מסטמר) יואל שיינר – קלטת 1. 1991

6. Gáti Irén

- * Verse a vallás változtatásról, 1944

גטי אירן

*- שיר על השינוי הדת, 1944

7. József Károly

- Visszaemlékezései – kazetta

8. Kármán György

קרמן, ג'ורג'

- 1. * Visszaemlékezése, Szeged, + kazetta
זיכרונות בכתיבה של קרמן ג'ורג' על חינוך יהודי בעיר סגד מלפני מלחמת העולם השנייה.
+ קלטת
- 2. * Imakönyv (jutalomkönyv) Kármán Györgynek, Szeged, izr. népiskola, 1943
*- סידור מבית ספר עממי בעיר סגד. 1943
- 3. * Szegedi M. Kir. Állami Baross Gábor Gimnázium bizonyítványa Kármán György r. 1943/44., 1949/50.
*- תעודת לימוד מבית ספר עממי בעיר סגד, 1941
- 4. * Szegedi zsidó elemi népiskola bizonyítványa Kármán Györgynek, 1941
50/1949 . - 44/1943 .- * תעודת לימוד מבית ספר תיכון עזרתי,

9. Katz Ica

- * Visszaemlékezése 1943/44.-re

כ'ץ איצה

*- זיכרונות על השנת 1944

10. Nobel-család

משפחת נובל

מסמכים משפחים ותעודותי ביתי ספר. 1866-1944

- 1. * Nobel Elek születési anyakönyvi kivonata, Tata, 1866
- תעודת נולד ל נובל אלק, 1866
- 2. * Nobel Elek es Rosenberg Regina házassági anyakönyvi kivonata, 1898
- תעודת נישוין ל נובל אלק + רוזנברג רגינה, 1898
- 3. * Nobel Erzsébet születési anyakönyvi kivonata, 1899
- תעודת נולד ל נובל ארז'בט, 1899
- 4. * Tatai izr. népiskola bizonyítványa Rosenberg Regina részére, 302
1887

- תעודת לימוד ל רוזנברג רגינה, 1887
- 5. * Bp., Felsőkereskedelmi Iskola bizonyítványa Nobel Alfrédnek, Bp., 1921
- תעודת לימוד תיכוני ל נובל אלפרד, 1921
- 6. * Nobel Alfréd érettségi bizonyítványának másolata, 1924 (1945) (העתק מ1945)
- תעודת בחינת בגרות לנובל אלפרד, 1924
- 7. * VAC tagsági igazolvány Nobel Alfréd részére, 1939
- תעודת אגוד ספורט 'VAC' לנובל אלפרד, 1939
- 8. * Joint behívójegy
- צו-גיוס לג'וינט
- 9. * Fischer & Nobel reklámcédula + mintakönyv
- פתק + ספר לבית חרושת של נובל + פשר

Reiner, Tova lsd. Katz Ica

ריינר טובה

← כ'ץ איצה

11. Steinberger Ferenc /Szántó Ferenc

- * Vers, amelyet 1930-ban a kisvárdai zsidó elemi évfűzóján szavalt.

שטיינברגר /סנטו פרנץ

דקלם את השיר הזה ב24.06.1930 כתלמיד של בית ספר עממי יהודי של ק"ק קישוורדה.

Zsidó kulturális es ifjúsági mozgalmak, egyesületek stb.

Melléklet 6/3.

. התאחדותי יהודים בהונגריה – תיק 3. VI

Hanoar Hacioni lsd. Katz Ica

הנוער הציוני

/ כ'ץ איצה ← V

1. Cionista Szövetség, Szeged

- * Dr. Kármán Andor előadásai, 1939
- 1. ברית הציונות בעיר סגד
- * הרצאה של קרמן אנדור, 1929, 1939

2. A Harcoló Erec Jiszrael Segítségére Alakult Zsidó Ifjúsági Bizottság

- * röplapja, 1948
- 2. ברית של נוער יהודי לעזרת ארץ ישראל במלחמה
- *- כרוז 1948

3. Szochnut, Va`ad Ezra

- * segélyt ad Adler Ágnesnek, 1945
- 3. סוכנות – ועד עזרה
- *- מכתב לאדלר אגנש, 1945

4. Zsidó Diákegyesületek Országos Szövetsége

- * Juda Halevi kör belépési nyilatkozata, 1918

4. התאחדות הסטודנטים היהודים בהונגריה

*- תעודת כניסה. חוג יהודה ה לוי בבית ספר תיכון נכנס בברית של ההתאחדות הסטודנטים היהודים בהונגריה. 1918

5. Izraelita Magyar Egylet

5. איגוד ההונגרי-היהודי

1. Groszmann Zsigmond> Izr. Kulturegyesületek a XIX. században. In> Cultur-Almanach, 1912.

גרוסמן ז'יגמונד – התאחדויות תרבותיות יהודיות במאה ה 19.
קולטור-אלמן, בודפשט, 1912

2. Groszmann Zsigmond> Az Izraelita Magyar Egylet törekvései In> ? pp. 39-42
גרוסמן, ז'יגמונד – מטרות האיגוד ההונגרי-היהודי. 1938

VII. A gyűjtemény története

VII . תולדות של האוסף – תיק 4.

VII/A> Arje Levi levelezése magyarországi múzeumokkal

VII א/ 25 מכתבים ומסמכים שהגיעו אל אריה לוי.

נושא – תשובותיכם של מנהלי מוזאונים שונים מהונגריה, הנענים לשאלת הפרופסור הנוגעת לקיום של מסמכים בעבר הפדגוגיה – חינוך יהודי בהונגריה באוספים המקומיים.

VII/B> Schőner Alfréd felhívására érkezett levelek

VII ב/ מכתבים ליואל שיינר על הקריאה לאסף מסמכים

VII/C> Schőner Alfréd jegyzetei

VII ג/ רשימות של יואל שיינר

Táblázatjegyzék

Táblázat száma	Táblázat címe	Oldalszám
1.sz. táblázat	A TaNaCh, a Talmud és Misna textusai alapján összeállított értéklista	60
2.sz. táblázat	Az országban 1780 és 1790 között működő zsidó iskolák	80
3.sz. táblázat	A zsidó iskolák számának növekedése 1850 és 1859 között	90
4.sz. táblázat	A zsidó népesség számának növekedése 1850 és 1879 között	90
5.sz. táblázat	Elemi iskolák száma az 1900. évben	98
6.sz. táblázat	Zsidó népiskolák számának a csökkenése az 1891. és az 1914. évek között	99
7.sz. táblázat	A zsidó iskolákban tanítók számának a változása 1869/70., 1913/14. és 1917/18. év között	100
8.sz. táblázat	Magyar tannyelvű iskolák aránya 1883/84. és 1895. években	102
9.sz. táblázat	Zsidó vallású egyetemi hallgatók számának a változása 1887. és 1913. közötti időszakban	104
10.sz. táblázat	A zsidó elemi iskolák számának a csökkenése 1913/14. és 1939/40. évek között	124

Táblázat száma	Táblázat címe	Oldalszám
11.sz. táblázat	A zsidó vallású tanulók számának a csökkenése 1913/14. és 1937/38. évek között	125
12.sz. táblázat	A zsidó vallású tanítók és tanulók számának a növekedése a polgári iskolákban az 1919/20. és 1939/40. évek között	125
13.sz. táblázat	A zsidó vallású tanulók számának a változása a középiskolákban az 1929/30. és 1939/40. évek között	125
14.sz. táblázat	Zsidó gimnáziumok az 1919-1934. közötti időszakban	128
15.sz. táblázat	A második fejezet alapján összeállított értéklista	138
16.sz. táblázat	A pedagógusok nem szerinti eloszlása	149
17.sz. táblázat	A pedagógusok életkor szerinti eloszlása	150
18.sz. táblázat	A pedagógusok nevelkedési helye 18 éves korukig, felsőoktatási tanulmányaik, a pedagógus diplomájuk megszerzése előtti időszakig	151
19.sz. táblázat	A pedagógusok tanítással töltött éveinek a száma	152

Táblázat száma	Táblázat címe	Oldalszám
20.sz. táblázat	A pedagógusok döntései az iskoláskorú gyermekük iskolaválasztásáról	152
21.sz. táblázat	A pedagógusok életvitelének az alakításában meghatározó példaképek	153
22.sz. táblázat	A pedagógusok tanári munkájuk során meghatározó tanítói/tanári példaképek	153
23.sz. táblázat	A pedagógusok Scheiber-iskolához köthető példaképei	154
24.sz. táblázat	A pedagógusok szabadidős tevékenységei	154
25.sz. táblázat	A pedagógusok iskolán kívüli közös programjai	155
26.sz. táblázat	A pedagógusok szervezetekhez kapcsolódó viszonya	155
27.sz. táblázat	A pedagógusok publikációs tevékenysége	156
28.sz. táblázat	A pedagógusok iskolában eltöltött éveinek a száma	156
29.sz. táblázat	A pedagógusok által tanított tantárgyak	157
30.sz. táblázat	A pedagógusok az iskolában alábbi munkaközösségek tagjai	158
31.sz. táblázat	Felmenő rendszerben tanító pedagógusok	159

Táblázat száma	Táblázat címe	Oldalszám
32.sz. táblázat	A pedagógusok heti óraszámának az eloszlása	160
33.sz. táblázat:	A pedagógusok megoszlása a szerint, hogy mennyi osztályban tanítanak	160
34.sz. táblázat	A pedagógusokhoz tartozó tanítványok létszáma, szervezeti formája szerinti eloszlásuk alapján	161
35.sz. táblázat	A pedagógusok véleménye az iskoláról	161
36.sz. táblázat	A pedagógusok elégedettsége az iskola működésével és az iskolai programok színvonalával	162
37.sz. táblázat	A pedagógusok kapcsolata a kollégáikkal, az iskola két tagozatán tanító kollégák közötti együtműködés	163
38.sz. táblázat	A pedagógusok és az igazgató kapcsolatára jellemző adat (felkeresése nevelési és szervezési probléma esetén)	164
39.sz. táblázat	Pedagógusok hátrányos helyzetű és speciális igényű tanítványainak jelenléte	165
40.sz. táblázat	Gyermekvédelmi felelős hatáskörébe tartozó diákok száma	166
41.sz. táblázat	A pedagógusoknak a diákjaik pályáztatásával kapcsolatos véleménye	166
		308

Táblázat száma	Táblázat címe	Oldalszám
42.sz. táblázat	A pedagógusok viszonyulása a Nemzeti Alaptantervhez	167
43.sz. táblázat	A pedagógusok tanmeneteinek illeszkedése a helyi tantervhez	168
44.sz. táblázat	A pedagógusok tankönyv használata	168
45.sz. táblázat	A pedagógusok elégedettsége az osztályterem berendezéseivel	169
46.sz. táblázat	A tantárgyak tanításhoz speciális berendezést nem igénylő pedagógusok	170
47.sz. táblázat	A pedagógusok szemléltetőeszköz használata	170
48.sz. táblázat	A pedagógusok kapcsolata a tanítványaik szüleivel	171
49.sz. táblázat	A pedagógusok attitűdjei azzal kapcsolatban, hogy a Budapesti Zsidó Hitközség iskolájában tanítanak	172
50.sz. táblázat	A pedagógusoknak az iskolai kötelező zsinagógalátogatási programokon kívüli zsinagógalátogatási szokásai	172
51.sz. táblázat	A pedagógusok által tanított tantárgy/tantárgyak tanításakor a diákok zsidóságra nevelésének a megjelenése	173
52.sz. táblázat	A pedagógusok véleménye az iskolai vallási élethez kapcsolódó programokról	174

Táblázat száma	Táblázat címe	Oldalszám
53.sz. táblázat	A pedagógusok számára a legkedvesebb zsidó ünnep	174-175
54.sz. táblázat	A pedagógusok által adott válaszok száma, a válaszadók száma szerint	176
55.sz. táblázat	A pedagógusok szerint a diákok kedvenc ünnepe	176-177
56.sz. táblázat	A pedagógusok száma a válaszadók száma szerint	178
57.sz. táblázat	A pedagógusok által megnevezett legfontosabb zsidó szimbólumok	179
58.sz. táblázat	A pedagógusok válaszainak száma a válaszadók száma szerint	181
59.sz. táblázat	Az Izraelben járt/élt pedagógusok	181
60.sz. táblázat	Értéklista	182
61.sz. táblázat	Zsidó óvodába járt elemi tagozatos tanulók száma	186
62.sz. táblázat	Zsidó óvodába járt tanulók számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	187
63.sz. táblázat	A zsidóságról az iskolai oktatáson kívül is tanuló elemi tagozatos diákok száma	188
64.sz. táblázat	A zsidóságról az iskolai oktatáson kívül is tanuló diákok számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	189

Táblázat száma	Táblázat címe	Oldalszám
65.sz. táblázat	A zsidóságról az iskolai oktatáson kívül is tanuló elemi tagozatos diákok számának a megoszlása a tanulási helyszínek alapján	190
66.sz. táblázat	A zsidóságról az iskolai oktatáson kívül is tanuló diákok számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	191
67.sz. táblázat	A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján	192
68.sz. táblázat	A válaszadók számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon a tanulói válaszok száma alapján	193
69.sz. táblázat	A zsidóságról a vallástan órán kívül más tanórákon is tanuló elemi tagozatos diákok száma	193
70.sz. táblázat	A zsidóságról a vallástan órán kívül más tanórán is tanuló diákok számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	194
71.sz. táblázat	A zsidóságról való tanulás tantárgyankénti megoszlása az elemi tagozatos diákok válaszainak a száma alapján	196

Táblázat száma	Táblázat címe	Oldalszám
72.sz. táblázat	A zsidóságról való tanulás tantárgyankénti megoszlása a diákok válaszainak a száma alapján az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	198
73.sz. táblázat	A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján	199
74.sz. táblázat	A kedvenc tanórának a vallástant választó elemi tagozatos tanulóknak a száma	200
75.sz. táblázat	A vallástant a kedvenc tanórájának választó elemi tagozatos tanulók számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	201
76.sz. táblázat	Az elemi tagozatos tanulók kedvenc zsidó ünnepe / emléknapja	202
77.sz. táblázat	A különböző zsidó ünnepeket választó tanulók számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	204
78.sz. táblázat	A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján	205
79.sz. táblázat	A válaszadók számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	206

Táblázat száma	Táblázat címe	Oldalszám
80.sz. táblázat	A zsidó ünnepek /emléknapok tanulói kedveltségének az okai	207
81.sz. táblázat	A különböző zsidó ünnepek / emléknapok kedveltségének az okai az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	208
82.sz. táblázat	A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján	209
83.sz. táblázat	A zsinagógába járó elemi tagozatos tanulók száma	209
84.sz. táblázat	A zsinagógába járó tanulók számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	210
85.sz. táblázat	Az elemi tagozatos tanulók zsinagógalátogatásának a gyakoriséga	211
86.sz. táblázat	A tanulói zsinagógalátogatás gyakoriségára vonatkozó válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	212

Táblázat száma	Táblázat címe	Oldalszám
87.sz. táblázat	A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján	213
88.sz. táblázat	Az elemi tagozatos tanulókat a zsinagógátogatási programra kísérő személyek	214
89.sz. táblázat	A tanulókat a zsinagógába kísérő személyek számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	215
90.sz. táblázat	A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján	216
91.sz. táblázat	Az elemi tagozatos tanulók véleménye az iskolai zsidó valláshoz kapcsolódó ünnepekről	216
92.sz. táblázat	Az iskolai zsidó valláshoz kapcsolódó ünnepekről a tanulók véleményének a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	217
93.sz. táblázat	A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján	218

Táblázat száma	Táblázat címe	Oldalszám
94.sz. táblázat	A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	219
95.sz. táblázat	Az elemi tagozatos tanulók által választott a zsidóságot legjobban kifejező szimbólum	219-220
96.sz. táblázat	A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	221
97.sz. táblázat	A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján	222
98.sz. táblázat	A tanulók megoszlása a válaszaik száma alapján az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	222
99.sz. táblázat	Az elemi tagozatos tanulók zsidósággal kapcsolatos könyvolvasási szokása	223
100.sz. táblázat	A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	224
101.sz. táblázat	Az elemi tagozatos tanulók az iskolai könyvtárból való zsidósággal kapcsolatos könyv kölcsönzési szokásai	225
102.sz. táblázat	A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5- 6. évfolyamon	226
103.sz. táblázat	A Zsidó Bibliai Képeskönyv/Tánách megléte az elemi tagozatos tanulók otthonaiban	227
104.sz. táblázat	A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	228

Táblázat száma	Táblázat címe	Oldalszám
105.sz. táblázat	A Zsidó Imakönyv/Szidur megléte az elemi tagozatos tanulók otthonaiban	229
106.sz. táblázat	A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	230
107.sz. táblázat	A példaképpel rendelkező elemi tagozatos tanulók száma	231
108.sz.táblázat	A példaképpel rendelkező tanulók számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	232
109.sz. táblázat	Az elemi tagozatos tanulók példaképeinek a forrásai	233
110.sz. táblázat	A tanulói példaképek forrásainak a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	234-235
111.sz.táblázat	A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján	236
112.sz. táblázat	A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	236
113.sz. táblázat	Az elemi tagozatos tanulók példaképeinek a foglalkozása	237
114.sz. táblázat	A példaképek foglalkozásai a tanulói válaszok szerinti megoszlásuk alapján az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	238
115.sz. táblázat	A válaszadók osztályonkénti megoszlása a tanulói válaszok száma alapján	239

Táblázat száma	Táblázat címe	Oldalszám
116.sz. táblázat	A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	239
117.sz.táblázat	Az 1. osztály értékliséja	240
118.sz.táblázat	A 2. osztály értékliséja	242
119.sz. táblázat	A 3. osztály értékliséja	244
120.sz.táblázat	A 4. osztály értékliséja	246
121.sz. táblázat	Az 5. évfolyam értékliséja	248
122.sz.táblázat	A 6. évfolyam értékliséja	250
123.sz.táblázat	Az elemi tagozatos tanulók osztályonkénti összesített értékliséja	252
124.sz. táblázat	A tanulói válaszok megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	253-254
125.sz. táblázat	A tanulók által kiválasztott három legfontosabb érték az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	255
126.sz.táblázat	A válaszadók számának a megoszlása az elemi tagozaton a tanulói válaszok száma alapján	256
127.sz.táblázat	Pedagógusi és tanulói összesített értéklista	262
128.sz.táblázat	Értekezésem összesített értékliséja	268-270
129.sz. táblázat	A zsidóság történelmének nagy korszakai	277-278

Ábrajegyzék

Ábra száma	Ábra címe	Oldalszám
1.sz. ábra	A pedagógusok életkor szerinti eloszlása	150
2.sz. ábra	A pedagógusok nevelkedési helye 18 éves korukig, felsőoktatási tanulmányaik, a pedagógus diplomájuk megszerzése előtti időszakig	151
3.sz. ábra	A pedagógusok iskolában eltöltött éveinek a száma	157
4.sz. ábra	A pedagógusok az iskolában alábbi munkaközösségek tagjai	159
5.sz. ábra	A pedagógusok véleménye az iskoláról	162
6.sz. ábra	A pedagógusoknak az iskolai kötelező zsinagógálatogatási programokon kívüli zsinagógálatogatási szokásai	173
7.sz. ábra	A pedagógusok számára a legkedvesebb zsidó ünnep	175
8.sz. ábra	A pedagógusok szerint a diákok kedvenc ünnepe	177
9.sz. ábra	Az elemi tagozatos tanulók kedvenc zsidó ünnepe / emléknapja	178
10.sz. ábra	A pedagógusok által megnevezett legfontosabb zsidó szimbólumok	180
11.sz. ábra	Az elemi tagozatos tanulók által választott a zsidóságot legjobban kifejező szimbólumok	180

Ábra száma	Ábra címe	Oldalszám
12.sz. ábra	Elemi tagozaton tanító pedagógusok értéklísta	183
13.sz. ábra	Zsidó óvodába járt elemi tagozatos tanulók száma	186
14.sz. ábra	Zsidó óvodába járt tanulók számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	187
15.sz. ábra	A zsidóságról az iskolai oktatáson kívül is tanuló elemi tagozatos diákok száma	188
16.sz. ábra	A zsidóságról az iskolai oktatáson kívül is tanuló diákok számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	189
17.sz. ábra	A zsidóságról az iskolai oktatáson kívül is tanuló elemi tagozatos diákok számának a megoszlása a tanulási helyszínek alapján	191
18.sz. ábra	A zsidóságról az iskolai oktatáson kívül is tanuló diákok számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	192
19.sz. ábra	A zsidóságról a vallástan órán kívül más tanórákon is tanuló elemi tagozatos diákok száma	194
20.sz. ábra	A zsidóságról a vallástan órán kívül más tanórán is tanuló diákok számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	195

Ábra száma	Ábra címe	Oldalszám
21.sz. ábra	A zsidóságról való tanulás tantárgyankénti megoszlása az elemi tagozatos diákok válaszainak a száma alapján	197
22.sz. ábra	A zsidóságról való tanulás tantárgyankénti megoszlása a diákok válaszainak a száma alapján az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	199
23.sz. ábra	A vallástant a kedvenc tanórának választó elemi tagozatos tanulóknak a száma	200
24.sz. ábra	A vallástant a kedvenc tanórájának választó elemi tagozatos tanulók számának a megoszlása az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	201
25.sz. ábra	Az elemi tagozatos tanulók kedvenc zsidó ünnepe / emléknepja	203
26.sz. ábra	Az elemi tagozatos tanulók kedvenc zsidó ünnepe / emléknepja az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	205
27.sz. ábra	A zsidó ünnepek / emléknepok tanulói kedveltségének az okai	207
28.sz. ábra	A különböző zsidó ünnepek / emléknepok kedveltségének az okai az 1-4. és az 5-6. évfolyamon	208
29.sz. ábra	A zsinagógába járó elemi tagozatos tanulók száma	210

Felhasznált irodalom³⁷¹

- ADORNO, THEODOR W. Erziehung nach Auschwitz. In.: *Stichworte. Kritische Modelle 2*. Frankfurt. Suhrkamp. 1969.
- ALEXANDER ALTMANN: *Moses Mendelssohn. A Biographical Study*. Philadelphia. 1973.
- ANDORKA RUDOLF: *Bevezetés a szociológiába*. Szerk. Spéder Zsolt. Budapest. Osiris Kiadó. 2006.
- ANDRASSEW IVÁN: Gyerekből lesz a zsidó is. In.: *Múlt és Jövő*. Zsidó Kulturális Folyóirat. 1992/4.
- ARENDR, HANNAH: *Múlt és jövő között*. Budapest. Osiris Kiadó. 1995.
- ARON MOSKOVITS: *Jewish Education in Hungary (1848-1948)*. Bloch. New-York. 1964.
- AUSUBEL, NATHAN: *Pictorical History of Jewish People from Bible Times to our own day throughout the world*. London. Robson Books Ltd. 1984.
- BÁBOSIK ISTVÁN: *A nevelés elmélete és gyakorlata*. Budapest. Nemzeti Tankönyvkiadó. 1999.
- BÁBOSIK ZOLTÁN: *Irányzatok és elméletek a magyar nevelésfilozófiában különös tekintettel Bernstein Béla munkásságára*. Budapest. OR-ZSE. 2010.
- BACHER VILMOS: Az ó-zsidó iskola. In.: *Az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat Évkönyve*. (Szerk. Bánóczy József). Budapest. 1903.

³⁷¹ Tekintve a dolgozat interdiszciplinaritását és ebben a vonatkozásban reményeim szerint úttörő jellegét, az irodalomjegyzékben olyan fontos műveket is feltüntettem, melyekre közelebbről nem hivatkozom a dolgozat szövegében, de mind a dolgozatíró mind az Olvasó tájékozódását segíti.

A munkám elkészítése során tanulmányoztam a témához kapcsolódó héber nyelvű kiadványokat is. Ezek azért nem kerültek bele ezen bibliográfiába, mert „háttérkiadványként” használtam fel azokat.

- Biblia. Teljes kétnyelvű (héber-magyar) Biblia két kötetben. Magyar Irodalmi Társulat által kiadott Biblia utánnomása. Budapest. Makkabi Kiadó Kft. 1994.
- BÍRÓ FERENC – SZABÓ FERENC szerk.:
Rónai Mihály András. In.: *Gábor Ignác tudós és pedagógus*. Budapest. Glória Kiadó. 2009.
- BOGNÁR LÁSZLÓ:
Az ózsidó iskola nemzeti nevelése. In.: *Új Pedagógiai Szemle*. Budapest. 1991/11. sz.
- BORGOS ANNA – ERŐS FERENC – LITVÁN GYÖRGY szerk.:
Mérei Élet-Mű. Tanulmányok. Budapest. Új Mandátum Kiadó. 2006.
- CARMILLY - WEINBERGER MOSHE szerk.:
The Rabbinical Seminary of Budapest 1877-1977. A Centennial Volume, Studies in its History and its Scholarly Record. New York. 1986.
- COOPER, ILENE:
Jewish Holidays all year round. New-York. Jewish Museum. 2002.
- CVI MOSKOVITS:
Jesivák Magyarországon. Budapest. MTA-Judaisztikai Kutatócsoport. 1999.
- CZEIZEL ENDRE:
Matematikusok, gének, rejtélyek. A magyar matematikus-géniuszok elemzése. Budapest. Galenus Gyógyszerészeti Kiadó. 2011.
- CSILLAG FERENC - TAKÁCS ISTVÁN – TRENCSENYI LÁSZLÓ szerk.:
Hogyan szeressük a gyermeket? Budapest. ELTE- Eötvös Kiadó. 2011.
- DEUTSCH GÁBOR:
In.: *A Magyar Zsidó Szemle*. (Szerk. Hevesi és tsai). Budapest. 1940.
- DOMÁN ISTVÁN:
A hagyományos zsidó oktatás Magyarországon. In.: *OR-ZSE Évkönyv 2001–2003*. (Szerk. Schöner Alfréd és Oláh János). Budapest. 2003.

- DOMÁN ISTVÁN: *A magyarországi jesivák. In.: A hagyomány kötelékében.* (Szerk. Kríza Ildikó). Budapest. Akadémiai Kiadó. 1990.
- DOMÁN ISTVÁN: *A Talmud iskolák titkai.* Budapest. Ulpiusház. 2001.
- DOMÁN ISTVÁN: *Rettegés.* Budapest. Múlt és Jövő Kiadó. 2006.
- DONIN, HAYIM HALEVI: *Zsidónak lenni...* Budapest. Interart Stúdió. 1991.
- DUBNOV, SIMON: *A zsidóság története.* Budapest. Gondolat Kiadó. 1991.
- EHRENFELD, ÁVRÁHÁM szerk.: *Szemelvények a Tóra társadalmi törvényeiből.* Jeruzsálem. Jeruzsálemi füzetek 2. rész. Múlt és Jövő Kör. 1982.
- Encyclopedia Judaica. Jerusalem. Judaica Multimedia Ltd. 1997.
- FALUS IVÁN szerk.: *Bevezetés a pedagógiai kutatás módszere* Budapest . Keraban Könyvkiadó. 1996.
- FELKAI LÁSZLÓ: *Zsidó hitoktatás Magyarországon. In.: „A tanítás az élet kapuja”. Tanulmányok az Országos Rabbiképző Intézet fennállásának 120. évfordulója alkalmából.* (Főszerk. Schweitzer József. Szerk. Gábor György és tsai.). Budapest. Universitas Kiadó – Országos Főrabbi Hivatal. 1999.
- FELKAI LÁSZLÓ: *Zsidó iskolázás Magyarországon (1780-1990).* Budapest. Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum. 1998.

- FISCHER HERMAN: *A hithű zsidó ifjúság neveléskérdése, a jesivakérdés Magyarországon.* Balassagyarmat. Grünberger Adolf Könyvnyomdája. 1944.
- FUCHS, YITZCHAK
YAACOV RAV: *Halichos Bas Yisrael. A Woman's Guide to Jewish Observance. I-II. Volume.* Jerusalem. Israel. Feldheim Publishers-Ltd. 1987.
- FÜZÉKI BÁLINT szerk.: Főző Péter. 2009. In.: *Sztehlo Gábor emlékezete.* Budapest. Stehlo Gábor Gyermek és Ifjúságsegítő Alapítvány. 2009.
- GADÓ JÁNOS: *A zsidó iskolák végzettjei – 2005.* In.: *Szombat. Zsidó Politikai és Kulturális Folyóirat.* Budapest. XVII. évfolyam 10. sz. melléklete.
- GERGELY FERENC: *A magyar cserkészlet története 1910-1948.* Budapest. Göncöl Kiadó Kft. 1989.
- GOLDBERG, SYLVIE
ANNE: *A hagyományos askenáz közösség.* In.: *Az askenázi kultúra ezer éve.* (Szerk. Sztás Erzsébet és tsai). Pozsony. Kalligram Kiadó. 2003.
- GONDA LÁSZLÓ: *A zsidóság Magyarországon 1526-1945.* Budapest. Századvég Kiadó. 1992.
- GROSSMANN ERIKA: *Janusz Korczak és a zsidó nevelés.* In.: *Új Pedagógiai Szemle.* 1995/11. sz.
- HARASZTI GYÖRGY: *Két világ határán. Magyar Zsidó Történelem.* Budapest. Múlt és Jövő Könyvek. 1999.
- HELFRICH JUDIT – KÉKES
MÁRIA szerk.: *A BZSH Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskola Évkönyve a 2011/2012. tanévről.* Budapest. 2012.
- HERTZBERG, ARTHUR: *Judaism and Modernity.* In.: *The Jewish World Revelation, Prophecy and History.* London. Edited by Elie Kedourie. 1979.

- HUNYADI GYÖRGYNÉ -
NÁDASI MÁRIA: *Pedagógiai tervezés.* (Jegyzet). Pécs. Comenius Bt.. 2000.
- JANUSZ, KORCZAK: *A gyermek joga a tiszteletre.* Budapest. Magyar Pedagógiai Társaság Janusz Korczak Munkabizottság. 2006.
- KAHN, GÉRARD: *Janusz Korczak und die jüdische Erziehung. 2. Auflage.* Deutscher Studien Verlag. Weinheim. 1993.
- KARÁDY VIKTOR: *Zsidóság és társadalmi egyenlőtlenségek (1867–1945). Történeti-szociológiai tanulmányok.* Budapest. Replika Kör. 2000.
- KARÁDY VIKTOR: *Iskolarendszer és felekezeti egyenlőtlenségek Magyarországon (1867-1945).* Budapest. Replika Kör. 2000.
- KATZ, JAKOV: *Hagyomány és válság. Zsidó társadalom a középkor végén.* Budapest – Jeruzsálem. Múlt és Jövő Lap- és Könyvkiadó. 2005.
- KAZINCZY FERENC: *Pályám emlékezete.* In.: Tudományos gyűjtemény. (Szerk. Vörösmarty Mihály). Pest. Trattner J. M. és Károly I. 1828.
- KOMLÓSI SÁNDOR: *Alapvető ismeretek a családról.* In.: *Családi életre nevelés.* (Szerk. Komlói Sándor). Budapest. Nemzeti Tankönyvkiadó. 1995.
- KOREN EMIL: *Sztehlo Gábor élete és szolgálata.* Budapest. Az Országos Evangélikus Múzeum kiadása. 1994.
- KOZMA TAMÁS: *Bevezetés a nevelésszociológiába.* Budapest. Nemzeti Tankönyvkiadó. 1999.
- KÖVÉR ÁRPÁD: In.: *Bíró Ferenc - Szabó Ferenc* (Szerk.) *Gábor Ignác tudós és a pedagógus.* Budapest. Glória Kiadó. 2009. (korábban megjelent: *Köznevelés.* Budapest. 1993. 16. sz.)

- LAOR-ASHUR HADAS: *A vihar közepén. A cionista ifjúsági mozgalmak földalatti ellenállása Magyarországon a német megszállás idején.* (Szerk. Büchler András). Budapest. Hasomer Hacair. 2004.
- LAU, ISRAEL MÉIR rabbi: *A zsidó élet törvényei.* Jeruzsálem. Yesivat Chage. 1994.
- LEWIN, ALEKSZANDER: Main elements of the pedagogical and organizational concept of the Janusz Korczak child and youth centre. In.: *Marek Królak: Janusz Korczak child and youth centre.* Warsaw. 1982.
- LIFTON, BETTY JEAN: The search for Korczak. The fifth International Janusz Korczak Conference. Abstract. Jerusalem. Izrael. 1994.
- Lőw Lipót beszédei.* Budapest. Múlt és Jövő Kiadó. 1999.
- LŐWY TAMÁS: A bölcsőtől a koporsóig, a zsidó élet hétköznapijai. In.: *Deutsch Róbert és tsai: Halljad Izrael. A zsidó vallás alapjai.* Budapest. MIOK. 1990.
- MANDL BERNÁT: A magyarhoni zsidók tanügye II. József alatt. In.: *Az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat Évkönyve.* (Szerk. Bánóczi József). Budapest. 1901.
- MANDL BERNÁT: A magyarországi zsidó iskolák állapota a XIX. században és fontos feladatai a XX. században. In.: *Az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat Évkönyve.* (Szerk. Bánóczi József). Budapest. 1907.

- MARK ELEMÉR szerk.: A Marosvásárhelyi zsidó polgári negyedik osztályának emlékkönyve 1943-44. tanévre. Marosvásárhely. 2013. In.: *Trencsényi László: Egy osztálynyi történelem – Marosvásárhely. 1939–1944.*
- MAUCHA IMRE: A Pesti Izraelita Hitközség Alapítványi Főgimnáziuma alapításának és fölépítésének története. In.: *Uő.-Győri János (Szerk.): A Radnóti... Jubileumi évkönyv 1959-2009.* Budapest. 2009.
- MÉREI FERENC: Demokrácia az iskolában. In.: *Neveléstudomány és Iskolakutatás.* Budapest. 1985/3. sz.
- MERÉNYI ZSUZSANNA: *Sztehlo Gábor, a gyermeknevelő.* Budapest. Alternatív Közgazdasági Gimnázium Alapítvány. 1993.
- MÉSZÁROS JUDIT: *Az Önök bizottsága – Ferenczi Sándor, a Budapesti Iskola és pszichoanalitikus emigráció.* Budapest. Akadémiai Kiadó. 2008.
- MIHÁLY OTTÓ: *Bevezetés a nevelésfilozófiába.* Budapest. Okker Oktatási, Kiadói és Kereskedelmi Kft. 1998.
- MIKLYA LUZSÁNYI MÓNKA: *Frontvonal - Stehlo Gábor élete.* Budapest. Harmat Kiadó. 2003.
- MOLNÁR ERNŐ, Dr.: *A hagyomány gyöngyei. A Talmud könyvei.* Budapest. 1921-1923. (Reprint 1989.).
- NAGY ÁDÁM-TRENCSENYI LÁSZLÓ: *Szocializációs közegek a változó társadalomban. A nevelés esélyei: család, iskola, szabadidő, média.* Budapest. ISZT Alapítvány. 2012.
- NAGY SÁNDOR főszerk.: *Pedagógiai Lexikon.* Budapest. Akadémia Kiadó. 1979.
- NEUSNER, JACOB AND AVERY-PECK, ALAN J.: *The Blackwell Reader in Judaism.* Bodmin Cornwall. UK. MPG Books Ltd. 2001.

- OBERLANDER BARUCH
rabbi szerk.: *Sámuel imája. Zsidó Imakönyv. Új magyar fordítás. Budapest. Chábád Lubavics Zsidó Nevelési és Oktatási Egyesület. 1996.*
- ORBÁN FERENC szerk.: *A BZSH Anna Frank Gimnáziumának Évkönyve 1997/98-as tanévről. Budapest. 1998.*
- ORBÁN FERENC: *A magyarországi ortodox zsidóság története. Budapest. Makkabi Kiadó Kft. 2006.*
- OTTO, ZAREK: *Moses Mendelsohn. Budapest. Bábel Kiadó. 2005.*
- OZORAI FRIGYES: *Hazai nyilvánosjogú tan- és nevelőintézetek ismertetője. Budapest. Hazai Magániskolák, Nevelőintézetek és Internátusok Tájékoztató Irodája. 1940.*
- PAPP LÁSZLÓ: *Nevelés a Szentírásban. In.: A Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kara. Tudományos Diákköri Közleményei, 3. Válogatás a 2003–2005. évi dolgozatokból. Miskolc. 2006.*
- PILKINGTON, C. M.: *Judaism. Berkshire UK. Cox and Wyman Ltd. 2000.*
- PUKÁNSZKY BÉLA–
NÉMETH ANDRÁS: *Neveléstörténet. Budapest. Nemzeti Tankönyvkiadó. 1994.*
- RAJ TAMÁS szerk.: *Teljes kétnyelvű (héber–magyar) Biblia 2 kötetben. Budapest. Makkabi Kiadó Kft. 1994. (Lsd.: Biblia címszó).*
- REMÉNYI-GYENES
ISTVÁN: *Ismerjük őket? Zsidó származású nevezetes magyarok arcképcsarnoka. Budapest. Ex Libris Kiadó. 2000.*
- RENBURG, DALIA
HARDOF: *The Complete Family Guide to Jewish Holidays. New-York. Adami Books. 1985.*

- RENCSÉNYI BEATRICE: A gyermeki jogokról Janusz Korczak nézetei és a 21. század gyakorlata alapján. In.: *Új Pedagógiai Szemle*. Budapest. 2007/6. sz.
- SHOSTAK, ZEV rabbi: *The concise guide to Jewish family laws*. New York. VTE. 1983.
- SCHÖNER ALFRÉD: *Az irgalom kapuja. Négy évtized a szószéken, 1970-2010*. Budapest. Gabbiano Print Kft. 2011.
- SCHÖNER ALFRÉD: *Izrael kapuinak őrzője*. Budapest. Gabbiano Print Kft. 2013.
- SCHÖNER ALFRÉD: *Te érted...* Budapest. Bookmaker Kiadó. 2004.
- SHMUEL, GLICK: Corporal Punishment in Judicial Rulings. In.: *A Reassessment of Educational Policy in the State of Israel*. Jewish Theological Seminary, New York, Text and Context: Essays in Modern Jewish History and Historiography. In.: Honor of Ismar Schorsch. 2005. pp. 606-645.
- SHLOMO J. SPITZER – KOMORÓCZY GÉZA: *Héber kútforrások Magyarország és a magyarországi zsidóság történetéhez, a kezdetektől 1686-ig*. Budapest. MTA Judaisztikai Kutatócsoport – Osiris Kiadó. 2003.
- SLOMO GANZFRIED, rabbi: *Kicur Sulchan Aruch kivonata*. (Ford.: Dr. Singer Leó). I–II–III. köt. Budapest. MIOK. 1988.
- SOMLAI PÉTER: *Konfliktus és megértés. A családi kapcsolatrendszer elmélete*. Budapest. Gondolat Kiadó. 1986.
- SOMMER LÁSZLÓ: Mozaikok a zsidó közép- és felsőfokú oktatásból 1989 után. In.: *OR-ZSE Évkönyv 2001-2003*. Szerk. Schöner Alfréd és Oláh János. Budapest. 2004.

- SOMOGYI-KISS ÉVA: In.: Izraeli Szemle. Budapest. 2000. január-február. In.: *Gábor Ignác tudós és pedagógus*. Szerk. BÍRÓ FERENC-SZABÓ FERENC Budapest. Glória Kiadó. 2009.
- SUGÁR SÁRA szerk.: *A BZSH Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskola Évkönyve a 2003/2004-es tanévről*. Budapest. 2004.
- SZÁSZ ANTÓNIA: A progresszív judaista mozgalom és a tradicionális zsidó értékek és normák. A hazai mozgalom ideológiája és gyakorlata által indukált társadalmi diskurzus, egyéni és intézményi reflexiók.
In.: *Értékek és normák interdiszciplináris megközelítésben*. (Szerk. S. Nagy-Orbán). Budapest. Gondolat Kiadó. 2008.
- SZILÁGYI VILMOS, Dr.: *Mélylélektan és nevelés. Pszichológia-Nevelőknek sorozat*. Budapest. Tankönyvkiadó Vállalat. 1979.
- The Soncino Classic Collection, Judaic Classic Library by David Kantorowicz, CD-ROM. Davka Corporation and Judaica Press. 1991-1996.
- TOMKISS TAMÁS szerk.: Kettesben. Szilágyi János interjúja Mérei Ferencsel. Magyar Rádió Archívuma, 1972. In.: *Mérei élet-mű tanulmányok*. Budapest. Új Mandátum Könyvkiadó. 2006.
- TOUGER, MALKA: *Sefer MaMitzvot*. New York / Jerusalem. Moznaim Publishing Corporation. 1988.
- TRENCSÉNYI LÁSZLÓ: *Nevelés és iskolaelméleti gyakorlatok: munkalapok, feladatok, játékok pedagógusképzés és továbbképzés résztvevőinek*. Budapest. Okker Kft. 2002.
- TRENCSÉNYI LÁSZLÓ: *Portrék és útirajzok. Pedagógiai publicisztika I*. Fapados.hu Kft. 2013.

- UJVÁRI PÉTER szerk.: *Magyar Zsidó Lexikon*. Budapest. Makkabi Kiadó Kft. 2000.
- UNGÁRNÉ KOMOLY JUDIT: A 126 év. A zsidó oktatás megújult feladatai. In.: *OR-ZSE Évkönyv 2001-2003*. (Szerk. Schönér Alfréd és Oláh János). Budapest. 2003.
- VAJDA ZSUZSANNA: *A pszichoanalízis budapesti iskolája és a nevelés*. Budapest. Sík Kiadó Kft. 1995.
- VÁRINÉ SZILÁGYI IBOLYA: *Az ember, a világ és az értékek világa*. Budapest. Gondolat Könyvkiadó. 1987.
- VERŐ TAMÁS: *Maimonides nevelésfilozófiája*. Budapest. OR-ZSE. 2014. (doktori disszertáció)
- VIDOR PÁL: In.: *A Magyar Zsidó Szemle*. (Szerk. Hevesi és tsai). Budapest. 1931.
- WACHESTEIN, B.: *Urkunden und Akten zur Geschichte der Juden in Eisenstadt*. Wien. 1926.
- WEINGARTEN, YERACHMIEL: *Janusz Korczak Hájehudi Hámeune*. Tel-Aviv. Hocaat Bronfmann. 1979.
- WERBLOWSKY, R. J. ZWI: Jewish Mysticism. In.: *The Jewish World Revelation, Prophecy and History*. London. Edited by Elie Kedourie. 1979.
- ZSIGMOND ANNA: Zsidó iskolák a 21. század küszöbén. In.: *Új Pedagógiai Szemle*. 1999/10. sz.
- ZSOLDOS JENŐ szerk.: *1848-1849 a magyar zsidóság életében*. Budapest. Múlt és Jövő Kiadó. 1948.

Hírközlési források

- Beszélgetés Kertész Imrével, 2000. Magyar Rádió: Vastag Margó c. műsora,
Szerk.: Jósvai Lídia és Németh Gábor. 1995. december 21.
- Szántó Erika és Schulze Éva. A gyermekmentő. 1984. MTV. dokumentumfilm.
- Szántó Erika és Schulze Éva. Gaudiopolis. 1989. Játékfilm.
- Gaudiopolis - az öröm városa. Weöres Sándor Színház – Stúdió. 2009. december 10.
- Interjú Dr. Réz Gábornéval, a Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskola
Igazgatójával. In. : „Az utódok reménysége” c. TV műsor, 2007. november 4-i adás.
- Interjú Dr. Verő Tamás rabbival és Kovács Bernadettel. 2014. szeptember 7. és 2014.
október 22.
- USC Soá Alapítvány Vizuális Történelmi Archívuma – Steven Spielberg (alapító,
1994.)

Internetes hivatkozások jegyzéke

www.uni-miskolc.hu/.../csaladszoc/Hagyományos%20háztartások.doc
(letöltés dátuma: 2014.10.30.)

<http://www.or-zse.hu/resp/mtud2002-doman.htm>
(letöltés dátuma: 2014.10.30.)

<http://magyar-irodalom.elte.hu/nevelestortenet/03.04.html>, Pukánszky Béla
(letöltés dátuma: 2014.10.30.)

<http://www.hebraisztika.hu/attachments/00000230.pdf>
(letöltés dátuma: 2014.10.30.)

http://baratikor.semmelweis.hu/muzeumok/muzeumok/aok_ii_gyermekklinika/index.html

(letöltés dátuma: 2014.10.30.)

<http://www.tudosportal.hu/egy.php?id=6551>.

(letöltés dátuma: 2014.10.30.)

szegedma.hu/hir/szeged/2012/01/mibol-lesz-a-geniusz-czeizel-endre-konyvbemutatoja.html

(letöltés dátuma: 2012.10.30.)

<http://www.or-zse.hu/ev/soner-lov-szeged2011>. Megnyitó beszéd.

(letöltés dátuma: 2014.10.30.)

<http://www.pointernet.pds.hu/kissendre/kissarpad/20080313210454119000000813.html>

(letöltés dátuma: 2014.10.30.)

http://www.kodolanyi.hu/nevelestortenet/?rovat_mod=archiv&act=menu_tart&eid=36&rid=1&id=311

(letöltés dátuma: 2014.10.30.)

<http://www.centropa.org/hu/photo/cserkeszcsapat-wesselenyi-utcai-zsido-elemi-iskolaban>

(letöltés dátuma: 2014.10.30.)

http://bfl.archivportal.hu/index.php?action=gallery&category_id=368

(letöltés dátuma: 2014.10.30.)

http://www.hdke.hu/files/csatolmanyok/R%C3%B6viden_a%20cionista_ellen%C3%A1ll%C3%A1sr%C3%B3l.pdf

(letöltés dátuma: 2014.10.30.)

<http://nevelestudomany.elte.hu/index.php/2012/12/a-korczak-emlekevezarasa-magyarorszagon-nemzetkozi-konferencia-az-elte-n/>

(letöltés dátuma: 2014.10.30.)

<http://www.korczak.iweb.hu/keret.cgi?gondolatok.html>

(letöltés dátuma: 2014.10.30.)

http://okofilmklub.hu/ai1ec_event/gaudiopolis-agyermekkoztarsasag/?instance_id

(letöltés dátuma: 2014.10.30.)

www.ofi.hu/tudastar/jelentes-magyar, Nagy Mária – Varga Júlia: 7.

PEDAGÓGUSOK (letöltés dátuma: 2014.10.30.)

<http://www.scheiber.hu/az-iskolarol/hazirend>

(letöltés dátuma: 2014.10.30.)

<http://www.scheiber.hu/az-iskolarol/pedagogiai-program>

(letöltés dátuma: 2014.10.30.)

<http://www.scheiber.hu/az-iskolarol/szmsz>

(letöltés dátuma: 2014.10.30.)

<http://www.scheiber.hu/az-iskolarol/bemutakozunk/53-zsido-szellem-neveles-iskolankban>

(letöltés dátuma: 2014.10.30.)

Abstract

As a teacher of Judaism and Pedagogy getting to know the culture of Jewish people and researching the nature of Jewish education is close to my field of interest. „What are those values that we should pass on to our students during their education and teaching?” I think this question is even more timely these days, since I fear for the growing up generation as a teacher and as a mother in this world full of extreme views, offering *false* values. I am convinced that our striving for *real, true values* can only be reached by education and teaching which conveys the right values.

I started my research in 2003, the aim of which was to investigate the values of the traditional Jewish teaching and education in the field of today’s Jewish teaching and education; I mixed my pedagogy knowledge from the faculty of Pedagogy of Eötvös Loránd University with the knowledge obtained at Doctoral School of Jewish Theological Seminary - University of Jewish Studies. As a researcher I wanted to find the „*intersection*” of the pedagogical and religious scientific knowledge in favour of the *noble target* to investigate the presence of the *traditional so-called biblical educational values* in a domestic Jewish school from a new point of view.

I thought I would like to contribute to the commemoration of the 70th anniversary of the *Holocaust* with dignity with this work of mine, as in my opinion we can see many phenomena which are harmful and give a *false picture* of Jewry for the members of the society and the growing up generation.

The practical experience and knowledge gained during my fifteen years as a practising teacher, and the national and international (mainly Israeli) trainings and conferences helped in my work.

I would like to explain the word *innovation* in the title of my dissertation. We can be the witnesses of the changing values in our changing world. There are values which disappear in our world which is full of modern technical achievements, and there are ones which survive thousands of years as *pearls*, and do not float away in history. I subbed in the sea of values and wanted to dredge these *pearls*. The Jewish religious education took place in the family for a long time, *the institutional education* only completed the *one from home*.

The base of the Jewish education is observing the rules of the Torah, and teaching the prayers and holidays from generation to generation.

During assimilation the education of Jewish children was similar to the one of non-Jewish children. The orthodox Jews founded separate institutions to keep the religious tradition and to keep away from the *gentile*, non-Jewish cultures. I agree with the thoughts of *Antónia Szász*, which say that the *traditional* (the orthodox or conservative), and the *progressive* approach differ in values and norms in many ways, hereby the value preferences differ as well. This can be the reason that certain deeds and norms (laws, rules, obligations) can be judged and are judged by the two „*groups*” distinctly. This is their subjective value judgement. We cannot grade the different wings objectively, we cannot judge their norms, values, their lifestyle and deeds objectively and as a general rule. We cannot say that one of them is better or worse, as „*good*” and „*valuable*” always means some kind of parity to the requirements of one of the norms. It is the social and normative context in every case that defines what classification the deed gets.” (SZÁSZ, 2008, 103-104. p.In: *Értékek és normák interdiszciplináris megközelítésben* (edited: S. Nagy-Orbán), Budapest. Gondolat. 2008)

Prof. István Bábosik’s definition for the notion *value* is the most expressive for me: Value is usually such an intellectual product which performs a double function. On the one hand it contributes to the development of the narrower and wider human communities, so it functions as a definite community developer; on the other hand it helps the personal development; so it functions as an individual developer.” (BÁBOSIK, 1999, 11-12. p.)

I wanted to introduce the education principles and values according to the Jewish tradition and religion and to examine their presence in a present-day Jewish school.

In my research method I found it determining to perform operations with *values*. According to the introductory, overview chapter I modelled a list of values. After that I assigned the value-analyzing part-conclusions of the historic („*Bridges*”) chapter’s sub-chapters to this list consistently. Finally I searched the existence of the elements of the list of values, and the stages of its strength and notoriety in the items of the scholastic (empirical) case-study questions. I referred the elements of these three value systems to each other in the summary.

The aim of this all was an exact data system for analyzing and referring to the operation of a present-day's school (Scheiber Sándor Elementary School of Scheiber Sándor Elementary and Secondary School) as the main, substantive and totally unique result of the research.

It is easily foreseeable that there were two strands in history of the Jewry. The European, Hungarian Jewry kept guard over their moral and educational values with difficult conditions, on the other hand they strained after the legitimate possibilities of mediating these values in institutional, scholastic way and in the school system. „*Keeping tradition*” and the specific „*freedom striving*” could alternate, but they are traceable continuously. I did not intend to do source analysis and text criticism in the first and the second chapter of my work. My researcher intention was to assure appropriate background for the third chapter of my work. I introduce the pedagogic text parts of the Jewish religious tradition with the help of texts of *TaNaCh*, *Misna* and the *Talmud*. I took the different family functions one after another according to the different forms of consciousness from religious, legal and ethical point of view. I examined the Holy Scripture and the related books and explanations according to these viewpoints. My primary research target was to introduce texts highlighting the Jewish pedagogic uniquenesses. With the help of these texts we can imagine the features of the contemporary Jewish education and way of thinking. I introduce the texts chosen pedagogically „stiched on a chain”. The thoughts of *TaNaCh*, *Misna* and the *Talmud* have already been researched and explained in many respects. I wanted to examine these texts from a *new viewpoint*, from the viewpoint of education. With the help of the *Sulchan Aruch* edited by Jozsef Káro in the 16th century and with the help of the thoughts of *Maimonides* I reviewed the expectations from the teacher and the student, the particularities of the method of learning and the requirements from the school. I contemplated the world of Jewish prayers and holidays from pedagogic aspect.

The third, bigger chapter of my work is the result of a several months' research period. I could interview all of my Colleagues teaching in the elementary school in April and May 2014, I had 39 interviewees altogether. I asked the librarian, the developer teacher and the psychologist of the school, as well. During the teacher interviewes I asked 41 questions from my interviewees.

These questions can be grouped according to their content as hereinafter:

1. General data (background variables): Questions 1-12
2. Things typical of the attachment to Scheiber school: Questions 13-33
3. Data about the attachment to the Jewry (Jewish tradition, culture, religion, the determining ideals of the school): Questions 34-41

The pupil questionnaires were filled in by the elementary pupils in May 2014. There are eight classes in the elementary school. 1-1 class from grade 1-4, and 2-2 classes from grade 5-6. There were 144 pupils present during filling in the questionnaires, 9 were absent. I examined the relation of pupils to Jewry from more aspects with the help of the pupil questionnaires. After the student and teacher survey I saw the secular director and one of the religious directors about my research results, and to ask them about these results. Thus 39 teachers, 144 pupils and 2 institution leaders got into the survey sample. The outstanding difference between the teachers' presumable values/values they identified with and the pupils' values/ values they identified with was in point of „*values*” hereinafter:

The importance of the *cohesion of the Jewish community* and helping the members of the community got a significantly higher percentage among the teachers than among the pupils. The *importance of the everyday praying* got similarly low percentage in both groups. In the pupils' values/values they identified with *protection of children, respect of teachers, respect of parents, looking after old people, visiting the sick, helping the poor, donation, condemnation of defamation, protecting nature and animals* got significantly higher percentage than among the teachers.

It is apparent from my research that elementary pupils' values are very colourful, very rich, it is possible to rely on them. Our pedagogic task is to make pupils aware of the fact that the values chosen by Them involve the cohesion of Jewish tradition and Jewish community.

The empiric research shows the educational and pedagogic work in Scheiber Sándor Elementary School going on the right track.

342

The school Pedagogic program reflects the efforts of the maintainer and the school leadership genuinely, it pays appreciative attention to the social environment. The

School Policy, Pedagogic program, Organizational and Operational rules regards passing on the civilized social values as well as the values of the Jewish religion and tradition as the primary aim of the educational work at school.

The results of my research prove as well that *Jewish studies* is a *lifestyle* in fact, and it is harder to teach those pupils Judaism, too, who are not attached to religion (for religious or other reasons). This problem is caused by the *receptive nature* of the school (which is positive on the one hand), and this problem (which is not confined solely to Jewish teaching and education) was mentioned by more Colleagues of mine. This may also explain that:

1, everyday praying and the importance of the Jewish Holidays were not among the „first places” in the pupils’ answers.

2, furthermore, *the values of the civilized society*, which do not only belong to the Jewry (namely the other values on the list of values) were present in a more emphatic way in the teachers’ and pupils’ answers.

The characteristic of the age-group of children, their interest and maturity (for example their affection for animals) on the one hand explains the perceptible difference between the teachers’ and the pupils’ this choice of value. I regard the difference emphasis on values between the families and the school as an important explanatory principle (as I referred to it in the hypothesis of my work).

The sentences in the Pedagogic Program of the school support my remark: „In the grades 1-6 education should be founding natured, based, especially because the first four years of the elementary school operate in afternoon teaching system.” (Pedagogic Program 2.2.)

The school case study is not qualifying, but analytic. Taking personally rights into consideration I am not quoting the text of the interviews made with my pedagogue colleagues completely, I guard all the documents as well as the questionnaires in my research archives. Naturally, during the individual data collection I strived for collation at the formulation of the questions, I sign these collations in the analysis.

As far as I know, this kind of work has not been made yet in the domestic Jewish school.

I would like to contribute to the expansion of the knowledge of the Hungarian general education, and I can contribute to becoming acquainted with the formal Jewish teaching

and education. *The practical result* of my work could be the possible raising of effectiveness of the Jewish teaching and education at school.